

- Бекип калган бейштин
эшигин ачкан Эр Кошой,
475 байланып калган сарайдын
жолун жаскан Эр Кошой
Кабылан тууган Эр Манас
чатырын жакын тикши дейт.
Ошугуна Бок-мурун
480 жайма көкүл Жаш-уул
ак боз атты кыналап,
бермет, шуру тагынтып,
кыштуу тартуу кылды дейт
Кабылан тууган Манаска.
485 Бок-мурундай баланы-
'Бир-да күнү келет' деп,
бир-де күнү келген жок,
'Эки күнү келет' деп,
эки күнү келген жок,
490 'Үчүнчү күнү келет' деп,
үчүнчү күнү келген жок.
Төртүнчү күнү Бок-мурун
Маныкерды минди дейт,
бадананы кииди дейт,
495 бастырып чыгып келди дейт.
Кабылан тууган Кошойго,
ага салам берди дейт.
Кабылан Кошой айтты дейт:
"Ак жайкын тоңгон
мусту" айтам,
500 бир-де күнү келбедиң,
бийсип калган экесиң,
эки күнү келбедиң,
эрсип калган экесиң,
үчүнчү күнү келбедиң...
505 төрөсүп калган экесиң.
"Ар жийндын ичинде
карчыйып калган баланы"
Бок-мурун систи айтамын,
элди өзүң билгенсип
510 муну-минен жоругун.'
Анда Бок-мурун айттың:
'Кабылан Кошой, Кан Аба,
эрикпе-де, терикпе!
Бир-де күнү келбесем,
515 бий тыныксын мен дедим,
эки күнү келбесем,
эл тыныксын мен дедим,
Эсен-аман болдуңбу?
Сак-саламат жүрдүңбу?
520 Ашты кандай тартамын?
Атты кандай чабамын,
акрет жайды утамын?
Капыр-минен Бусурман
кандай кылып тутамын?'
525 Анда Кошой айтты дейт:

Békip kalğan béyštin
éşigin açkan Êr Koşoy,
baylanıp kalğan saraydın
colun caskan Êr Koşoy
Kabılan tuuğan Êr Manas
çatırın cakın tikşi déyt.
Oşuğuna Bok-murun
cayma kökül Caş-uul
ak boz attı kınalap,
bérmét, şuru tağıntıp,
kıştuu tartuu kıldı déyt
Kabılan tuuğan Manaska.
Bok-murunday balanı-
'Bir-da künü kélet' dép,
bir-de künü kélgen çok,
'Éki künü kélet' dép,
éki künü kélgen çok,
'Üçünçü künü kélet' dép,
üçünçü künü kélgen çok.
Törtünçü künü Bok-murun
Maníkérđı mindi déyt,
badanarı kiidi déyt,
bastırıp çığıp kélđi déyt.
Kabılan tuuğan Koşoyğó,
ağa salam bérđi déyt.
Kabılan Koşoy ayttı déyt:
"Ak caykın toñgon
mustu" aytam,
bir-de künü kélbediñ,
biysip kalğan ékesiñ,
éki künü kélbediñ,
érsip kalğan ékesiñ,
üçünçü künü kélbediñ...
törösüp kalğan ékesiñ.
"Ar ciyındı içinde
karçıyıp kalğan balanı"
Bok-murun sisti aytamın,
élđi özüñ bilgensip
munu-minen coruğun.'
Anda Bok-murun ayttıñ:
'Kabılan Koşoy, Kan Aba,
érikpe-de, térikpe!
Bir-de künü kélbesem,
biy tınıksın mén dédim,
éki künü kélbesem,
él tınıksın mén dédim,
Ésen-aman bolduñbu?
Sak-salamat cürdüñbü?
Aştı kanday tartamın?
Attı kanday çabamın,
akret caydı utamın?
Kapır-minen Busurman
kanday kılıp tutamın?'
Anda Koşoy ayttı déyt:

Cennetin kapısını
Açmış olan Er Koşoy
kapalı kalan sarayın,
yolunu açan, Er Koşoy,
kaplan doğan Er Manas'ın
yakınına gelip çadır kurdu.
Bu aralık Bok-murun da
genç Caş-uul'u bekliyordu,
ak atına binmişti o,
boynuna boncuk dizi takılmış
atını hızla koşturdu,
kaplan doğan Manas'a geldi.
Bok-murun sandı uşağı
bir günde gelecek,
bir günde baktı gelen yok.
İki günde gelir, dedi,
iki günde de gelen yok.
Üçüncü gün gelir o, dedi,
üç gün sonra da gelen yok.
Dördüncü gün Bok-murun
atı Maniker'e bindi,
zırhını da giyindi,
heybet ile yola çıktı.
Kaplan doğan Er Koşoy'a
gidip selamını verdi.
Kaplan Koşoy da dedi ki:
"Yaz vakti donup
kalmış, diyorum sana,
bir gün geçti, sen gelmedin,
bey edasına bürünüp sen.
İkinci gün de gelmedin,
erlik edasına bürünüp sen.
Üçüncü gün de gelmedin,
Efendilik edasına bürünüp sen.
Her topluluğun içinde
dikkat çeken bir çocuksun sen,
Bok-murun size diyorum,
halkı sen yönetiyormuşsun gibi
bu ne davranış böyle!"
Bok-murun da dedi ki:
"Han babası kaplan Koşoy,
hiddet edip söylenme!
İlk günü gelmedim ben,
beyler dinlensin, dedim.
İkinci günü gelmedim,
milletim dinlensin dedim.
Sıhhatin yerinde mi?
Yolculuk rahat geçti mi?
Aşı nasıl yaptırayım?
Atları nasıl koşturayım?
Ahreti kazanmak için,
kafir ile müslümanı
nasıl sulhda tutayım?"
İhtiyar Koşoy dedi ki:

- ‘Акай, тентек, тура тур!
Капыр-минен Бусурман
бис билгинче неш керек?
Бис билгинче көт керек!
- 530 Жөлөнүш тоо кериси,
Бусурмандын бөрүсү,
Манас билсин жийнды.’
Манас анда айтты дейт:
‘Андай дебе Кан Кошой, Аба,
- 535 тондун жакасын түрүп,
этегинен кийеби?
Агасы айлда туруп,
инеси ишин билеби?
Бу жийнды өзүң бил, Кошой!’
- 540 Ак-коргон-кенттин каласы
Көкүм Сарттын баласы
Үрбү айтып тура’ды:
‘Мен бир үч оос кеп айтайн!
Жараса кебим кылыңар,
- 545 жарабаса коюңар!’
Кан Кошой айтты дейт:
‘Айссаң айта сал!’ дейди,
‘Сенин кебинди угалы!’
Үрбү айтып тура’ды:
- 550 ‘Нары барсын он беш күн,
бери келсин он беш күн.
Аттуу ошундан чабалык,
күнү-түнү он төрт күн
ат тердетип алалык!
- 555 Он алты күндөр болгунча,
ат чубатып алалык!
Капыр-минен Бусурман
аттын санатын билелик!’
Кабылан тууган Эр Манас
- 560 ачуу жаман келди дейт,
жанындагы Ак-албарс
кармап алып сабынан
качырып койо берди дейт,
Алты Шээр көп Капыр
- 565 аралата кууды дейт,
үч араан Бусурман
тегеренте кууды дейт,
жетип чаап ирерде
Жолойдун жолун басты дейт,
- 570 Агышты аттап кашты дейт,
Төштүктүн төбөсүн басып
өттү дейт,
Кошойдун койнуна кире кашты дейт.
- Кабылан тууган Эр Манас
Ак-албарс-минен Үрбүнүн этегин
- 575 түшүрө чаап ирди дейт.
‘Атаң билген ой эмес,
энең билген той эмес,
- ‘Akay, téntek, tura tur!
Kapır-minen Busurman
bis bilginçe néş kérek?
Bis bilginçe köt kérek!
Cölönüş too kérésí,
Busurmandın börüsü,
Manas bilsin ciyndı.’
Manas anda ayttı déyt:
‘Anday débe Kan Koşoy, Aba,
tondun cacasın türüp,
éteginen kiyebi?
Ağası aylda turup,
inesi işin bilebi?
Bu ciyndı özün bil, Koşoy!’
Ak-korgon-kénttin kalası
Köküm Sartın balası
Ürbü aytp tura’dı:
‘Mén bir üç oos kép aytayn!
Carasa kébim kılıñar,
carabasa koyuñar!’
Kan Koşoy ayttı déyt:
‘Ayssañ ayta sal!’ déydi,
‘Sénin kébiñdi uğalı!’
Ürbü aytp tura’dı:
‘Narı barsın on bés kün,
béri kélsin on bés kün.
Attuu oşundan çabalık,
künü-tünü on tört kün
at térdetip alalık!
On altı kündör bolğunça,
at çubatıp alalık!
Kapır-minen Busurman
attın sanatın bilelik!’
Kabılan tuuğan Ér Manas
açuu caman kélđi déyt,
canındağы Ak-albars
karmap alıp sabınan
kaçırıp koyo bérđi déyt,
Altı Şeer көp Kapır
aralata kuudı déyt,
üç араан Busurman
tégerente kuudı déyt,
cétip чаап ирерде
Coloydun colun bastı déyt,
Ağıştı attap kaştı déyt,
Töşstüktün töbösün basıp
öттү déyt,
Koşoydun koynuna kire kaştı déyt.
- Kabılan tuuğan Ér Manas
Ak-albars-minen Ürbünün étegin
tüşürө чаап ирди déyt.
‘Atañ bilgen oy émes,
éneñ bilgen toy émes,
- "Ey budala, söyleme dur,
kafir ile müslümanlar
benim neyime gerek?
Benim kıçıma gerek!
Yamaç dağının gerisi,
o müslümanların kurdu
Manas düzeltsin yığını."
O zaman Manas dedi ki:
"Öyle deme, ey Koşoy Han,
küçük yakasını düürüp,
eteğinden mi giyilir?
Ağası evde oturup,
iş küçükler mi görür?
Şenliği sen hazırla Koşoy!"
Ak-korgon-kent şehrlí
Sart Köküm'ün genç oğlu
Ürbü dedi ki:
"Yalnız üç söz diyeceğim,
yararsa sözüm yapın,
yaramazsa kulak asmayın!"
Han Koşoy da dedi ki:
"Söyle düşündüğün şeyi,
sözlerini dinliyoruz!"
Ürbü kalkarak dedi ki:
İleri varsan on beş gün,
geriye gelsen on beş gün,
koşuya buradan çıkalım,
gece gündüz on dört gün
atımızı terletelim!
On altı günü bulunca,
atlarımızı sürelim!
Kafirlerle müslümanlar
atlara bakarlar o zaman!
Kaplan doğuşlu Er Manas
pek öfkelenđi o zaman,
belindeki kılıcını,
kınından hızla çıkardı
sağa sola savurdu,
Altı Şeer kafir dolu
geçip onları kovaladı.
Üç müslüman konak yerinde
dönüp onu kovaladı.
Yakalayıp kılıç saldı,
Coloy'un yolunu bastı
Ağış'ı atlayıp geçti,
Töşstük'ün tepesinden
atladı.
Koşoy'un koynuna girip kaçtı.
Kaplan doğan Er Manas,
kılıcı ile Ürbü'nün eteğini
vurup indirip kesti.
"Atan bilmez böyle öğüt,
anan bilmez böyle öğüt,

- кыска саналуу чала көтөн
карам кул,
мындан кийн бу
жоругуң коюп жүр!"
- 580 Кабылан тууган Эр Манас
Ак-албарсты кынына
кайтып катып алды дейт,
Эр Кошойго салды дейт,
Кошойго кеңеш салган соң:
- 585 'Журт карысы Кан Кошой,
сен-де билгин жийнды!'
Анда Кан Кошой айттың:
'Акай, тентек, тура тур!
Мен билбеймин жийнды!
- 590 Жөлөнүш тоо кериси,
Бусурмандын бөрүсү,
өзүң билгин жийнды!
Капыр-минен Бусурман
бис билгинче неш керек?
- 595 Бис билгинче көт керек!
Өзүң билгин жийнды, тентек!'
Анда Манас айттың дейт:
'Кабылан Кошой, Кан Аба,
бу он беш күн дегени,
- 600 бис бала чакта жайдак торбокту
жарышып келчи жер эле-
Капыр-минен Бусурман
карчалышып келгенде,
бейге талаш болбойбу?
- 605 Журтка бузук түшпөйбү?
Аш арам болбойбу?
Бок-мурундай төрөнүн
көөнү чөгөт болбойбу?
Барсын коңур сааткын күс-минен,
- 610 келсин чымын учкан
ала-чалбырт жас-минен,
жакшысы келсин терилип,
жаманы калсын теригип!'
Анда айттың Кан Кошой:
'Акай, тентек, бу кебиң
- 615 болсо болсун!' дейди дейт.
Капыр-минен Бусурман
дуу көтөрүп кетти дуйт.
Дуу көтөрүп кеткен соң,
күнү-түнү он беш күн
- 620 ат тердетип алды дейт.
Күнү-түнү үч ай
он жети күн болгунча,
ат чубатып келди дейт.
Чакчы чактап келди дейт,
сынчы сынап келди дейт.
- 625 Сынчы сынап салган соң,
атка карап айтты дейт:
'Куйругуна кут түшкөн
- аклы kısa, арды katı,
haram kul,
bundan sora
bırak bu aklı!"
- Kaplan doğuşlu Er Manas,
o keskin kılıcı kınına
gerisin geri koydu,
Er Koşoy'a dönüp,
Koşoy'dan öğüt istedi:
"Halkın en yaşlısı Koşoy Han
şenlik düzenini sen vereceksin!"
Koşoy Han da şöyle dedi:
"Ey ateşli can, dur,
şenlik filan bilmem ben!
Yamaç dağın gerisi,
ey müslümanların kurdu,
şenlik düzmeği sen bilirsin!
Kafirlerle müslümanlar,
onu bilmek neyine gerek,
onu bilmek götüme gerek!
Şenlik düzmeği kendin bil, ateşli can!"
- O zaman Manas şöyle dedin:
"Han babası kaplan Koşoy,
Onun on beş gün dediği şey,
bizim çocukluğumuzda çıplak atla,
yaptığımız yarışa benziyor.
Şimdi kafirle müslüman,
bir araya toplanmışken,
böyle dalaş mı olacak?
Yurda bozgun girmez mi?
Yemek haram olmaz mı?
Bok-murun gibi bir efendinin
gönlü daralmaz mı?
Serin güz vakti çıkalım yarışa
dönelim sinekler
uçuşurken yaz başında
güzel atlar gelsin hep birlik,
kötü atlar geride kalsın gücenik!"
- Han Koşoy, sen de şöyle dedin:
"Ey ateşli can, bu sözün,
olursa olsun!" dedi.
Kafirle müslümanlar,
gürültü ile çekildiler,
gürültü çekilince,
gece gündüz tam on beş gün
atlarını terlettiler.
gecesi gündüzüyle üç ay
on yedi gün dolunca
at mahmuzlayıp geldiler.
Gözcüler terlediler,
bakıcılar bakındılar,
gözcüler gözetleyince
atlara bakıp dediler ki:
"Kuyruğu kuvvetli olan şu

- кутмандуу кул'ат кимдики?
Өркөчү бийк, мойну узун
- 630 нардай кул'ат кимдики?
Жыгылганы нар төдей
жардай кул'ат кимдики?
Өркөчү бийк, мойну узун
садактай саны салынган,
- 635 жакшы кул'ат кимдики?
Элбистей ичин тартылган
эчки кул'ат кимдики?
Тумчугу ушту арадай,
туйгагы сырдап койгон чарадай,
- 640 бөрү кулак, бөкөн сан,
бөлөкчө кул'ат кимдики?
Кулжа кулак, куран сан,
кутурган кул'ат кимдики?
Ичегеси ийнедей
- 645 ичке кул'ат кимдики?
Сыдырып койгон тасмадай
сумбаттуу кул'ат кимдики?
Кең соорысы кетмендей-
кеселек бою кетмендей!-
- 650 кеңештү кул'ат кимдики?
Эбиреген жагын эркейткен,
эркештей мойнун койкойткан,
өрүстү кул'ат кимдики?
Как чокусу кумгандай,
- 655 кулактары кыйгандай,
өрүштү кул'ат кимдики?
Кашка тиши кадоодай
какчийган кул'ат кимдики?
Кызыл тили бүлөдей
- 660 кысмааттуу кул'ат кимдики?
Арка мойну бир кулач
ак жолтой кул'ат кимдики?
Кадыксыс бирди бейгеге!
Анан бери жагында
- 665 майканында машат бар,
куйругунда кудук бар,
астыртын аяктуу калып кетпеген,
үстүртүн канаттуу дайрып өтпөгөн,
кабыргасы Калкан-тоо,
- 670 омурткасы Орол-тоо,
сары жылан кезектү,
кызыл жылан өзөктү,
суксурдай мойнун сук'салган
суудай сур ат кимдики?-
- 675 Талаш болду бейгеге!
Бистин жөлөнүс тоо кериси,
Бусурмандын бөрүсү
Эр Манастын Ак-кула,
ошу кандай көрүнөт?-
- 680 Ошу алды бейгени!
Бу Капырдын каны Чоң Жолой,

kutmanduu kul'at kimdiki?
Örköçü biyk, moynu uzun
narday kul'at kimdiki?
Cıgılğanı nar tödey
carday kul'at kimdiki?
Örköçü biyk, moynu uzun
sadaktay sanı salınğan,
cakşı kul'at kimdiki?
Élbistey için tartılğan
éçki kul'at kimdiki?
Tumçuğu uştu araday,
tuyğağı sırdap koyğon çaraday,
börü kulak, bökön san,
bölökçö kul'at kimdiki?
Kulca kulak, kuran san,
kudurğan kul'at kimdiki?
İçegesi inyede
içke kul'at kimdiki?
Sıdırıp koyğon tasmaday
sumbattuu kul'at kimdiki?
Kēñ soorisı kētmendey-
késelek boyu kētmendey!-
kēñeştü kul'at kimdiki?
Ébiregen çağın érkeytken,
érkeştey moynun koykoytkan,
örüstü kul'at kimdiki?
Kak çokusu kumğanday,
kulaktarı kıyğanday,
örüştü kul'at kimdiki?
Kaşka tişi kadooday
kakçıyğan kul'at kimdiki?
Kızıl tili bülödey
kısmattuu kul'at kimdiki?
Arka moynu bir kulaç
ak coltoy kul'at kimdiki?
Kadıksıs birdi beygege!
Anan béri çağında
maykanında maşat bar,
kuyruğunda kuduk bar,
astırtın ayaktuu kalıp kétpegen,
üstürtün kanattuu dayırıp ötpögön,
kabırğası Kalkan-too,
omurtkası Orol-too,
sarı cılan kézecktü,
kızıl cılan özöktü,
suksurday moynun suk'salğan
suuday sur at kimdiki?-

Talaş boldu beygege!
Bistin cölönüs too kérésı,
Busurmandın börösü
Ér Manastın Ak-kula,
oşu kanday körünöt?-

Oşu aldı beygeni!
Bu Kapırdın kanı Çoñ Coloy,

kocaman kula at kiminki?
Hörgücü büyük, boynu uzun
kocaman kula at kiminki?
Şu develer gibi yüksek
dağlar gibi at kiminki?
Hörgücü büyük, boynu uzun
bacağını ok gibi geren,
güzel kula at kiminki?
Gövdesi ince, keçi gibi,
şu ince at kiminki?
Burnu testere gibi sivri,
nalları alca çanak gibi,
kurt kulaklı, geyik butlu,
şu yabancı at kiminki?
Dağ koçu kulaklı, geyik butlu,
kuduran kula at kiminki?
Tüyleri hep iğne gibi,
şu ince kula at kiminki?
Gerilmiş bir tasma gibi,
şu güzel kula at kiminki?
Omuzları kürek gibi,
göğsü de sert kürek gibi,
şu zeki kula at kiminki?
Yuvarlak yanını kaldıran,
boynunu alımla uzatan,
şu gösterişli kula at kiminki?
Alnının saçı tarak gibi,
kulakları ince sivri,
şu güzel çevik at kiminki?
Dişleri tırnak gibi keskin,
şu parlak kula at kiminki?
Kızıl dilin bileği gibi,
kısmetli kula at kiminki?
Arka boynu bir kulaç,
şu uğurlu kula at kiminki?
Terbiye görmeden yarışa girdi!
Onun beri yanında
arkasında pınar var.
Yuvalı bir kuyruğu var.
Hiç bir nallı ayak onu geçmemiş,
hiç bir kanat ondan önce gelmemiş,
kaburgası Kalkan-dağ gibi
omurgası Orol-dağ gibi,
sinirleri sarı yılan,
ilikleri kızıl yılan,
ördek gibi boyun uzatan
şu esmer kula at kiminki?
Bu onunla yarışacak,
bizim Yamaç dağın gerisi,
biz müslümanların kurdu,
Er Manas'ın Ak-kula'sı
size nasıl görünüyor bu?
Yarışı bu kazanacak,
fakat kafirlerin hanı ulu Coloy,

- Чон Жолойдун Ач-буудан,
ошу кандай көрүнөт?—
Эмесе талаш болот бейгеси!
- 685 Анын бери жагында
туйгагында тура жок
тулпар өңдү мал экен,
жүрөгүндө дүлөй жок,
буудан чалыш мал эркен,
- 690 "Жүгүрөм!" деп жүткүнгөн,
"Чыгамын!" деп тургани,
жерде ойо чачып токтобойт,
жүгүргөнү билинбейт,
буудан чалыш мал эркен,
- 695 кары жилик каккандай,
өзү быйыл жети бейге чапкандай
тоодай тор'ат кимдики?
Жер астынан чикканы
жети күндөр болд'эле,
- 700 арык чаап салыптыр,
уятынан кошуптур,
Элеман-байдын баласы
Эр Төштүктүн Чал-куйрук
ошу алды бейгени!
- 705 Анын бери жагында
бутунда бурмадан чидер муңу бар,
үстүндө коржун көзү куму бар,
өрөлү тор'ат кимдики?
Ошу алды бейгени!
- 710 Анын бери жагында
чубала баскан чыбар ат-
өзү кимдин ат экен?
Кадыксыс кирди бейгеге!
Бат жагынан карасам,
- 715 нокто кескен агы бар,
кыр аркадан карасам,
эки киши учкашкан,
көтөн жоор тагы бар-
көкүл кер ат кимдики?
- 720 Ач айбалта белинде,
Кыргыстардын элинде
Агыш, Кожоштун Жоор-кер-
ошу алды бейгени!
Ыйык жалдан карасам,
- 725 араба баскан тагы бар,
каптал жүнүн карасам,
түндүк баскан таги бар-
өзү Боз-бээнин баласы,
бу Тор'айгыр кимдики?
- 730 Ошу алды бейгени!
Анын бери жагында,
Кар'айгырдың баласы
Карт-күрөңдүн иниси,
Жоор-боздун баласы,
- 735 Жорго-боздун иниси,
- Чон Coloydun Aç-buudan,
oşu kandaй көrүнөт?—
Emese talaş bolot beygesi!
Anın béri çağında
tuyğagında tura çok
tulpar öñdü mal éken,
cürögündö dülöy çok,
buudan çalış mal érken,
"Cügüröm!" dep cütküñgön,
"Çığamın!" dep turğani,
cérde oyo çaçıp toktoboyt,
cügürgönü bilinbeyt,
buudan çalış mal érken,
karı cilik kakkanday,
özü bıyl cėti beyge çapkanday
tooday tor'at kimdiki?
Cér astınan çikkanı
cėti küñdör bold'эле,
arık çaap salıptır,
uyatınan koşuptur,
Éleman-baydın balası
Ér Töştüktün Çal-kuyruk
oşu aldı beygeni!
Anın béri çağında
butunda burmadan çider muñu bar,
üstündö korcun közü kumu bar
örölü tor'at kimdiki?
Oşu aldı beygeni!
Anın béri çağında
çubala baskan çıbar at-
özü kimdin at éken?
Kadıksıs kirdi beygege!
Bat çağınan karasam,
nokto késken ağı bar,
kır arkadan karasam,
éki kişi uçkaşkan,
kötön coor tağı bar-
kökül kér at kimdiki?
Aç aybalta bélinde,
Kırgıstardın élinde
Ağış, Kocoştun Coor-kér-
oşu aldı beygeni!
Iyık caldan karasam,
araba baskan tağı bar,
kaptal cünün karasam,
tündük baskan tağı bar-
özü Boz-beéñin balası,
bu Tor'aygır kimdiki?
Oşu aldı beygeni!
Anın béri çağında,
Kar'aygırdın balası
Kart-küröñdün inisi,
Coor-bozdun balası,
Corgo-bozdun inisi,
- ulu Coloy'un Aç-buudan atı
size nasıl göründü bu?
O bunu geçip yenmez mi?
Bu atın beri yanında
nalını hiç çarpmayan hem
bir er atına benzeyen
yüreği korku bilmeyen
karışık kanlı bir at var,
hep fırlamak düşünüyor,
kurtulup kaçmak istiyor,
durmadan yeri kazıyor,
görünmez gibi koşuyor,
nalları yere değmiyor,
iliği sanki mıhlanmış,
tam yedi yarış kazanmış
şu dağ gibi al at kiminki?
Yerin dibine inerek
yedi gün orada yaşayan,
koşmaktan kupkuru olan
sanki utanmış, koşup durur
Eleman-bay'ın oğlu
Er Töştük'ün Çal-kuyruk atı,
yarışı mutlak bu kazanır!
Onun da beri yanında
budunda zincir yarası,
üstünde bir kum torbası,
şu bağlı al at kimin ki?
Yarışı mutlak bu kazanır!
Onun da beri yanında
ölçülü giden bir at var,
bu at acaba kimindir?
Kusursuz girdi yarışa!
Baş tarafına doğru baksan,
yuların kestiği akı var,
bir de kır arkasına bak,
iki kişi birden binmiş,
arkasını dağlamışlar,
kahküllü at kiminki?
Keskin savaş baltası belinde,
Kırgızların elinde
Ağış, Kocoş'un atı o,
yarışı mutlak bu kazanır!
Yelesine bakacak olsam
araba çekmiş gibi yer etmiş
eyerinin altına baksam
yük taşımış gibi izi var,
Boz-bee'nin yavrusu,
bu Tor-aygır kiminki?
Yarışı bu at kazanır.
Onun da beri yanında
Kara-aygır'ın yavrusu,
Kart-kürön al atın kardeşi,
Coor-boz ak kısırağın yavrusu,
Corgo-boz yürük atın kardeşi,

- беренди алган экен даң-минен,
алтымыш тогус мал-минен,
жем жеген экен жети
батман дан-минен,
мустакка тууган Көк-ала-
740 темир туяк, жес билек,
жеткилең күлүк Көк-ала-
бу бейгеден калыптыр!
Кең Кулжанын боюнда
мурун кырк бейгесин алыптыр!
- 745 Анын бери жагында,
беш жүс токсон беш аттын аягы
Ороңгунун Кула-бээ-
ошу алды бейгени!’
Энди ат айдамак болду дейт,
- 750 Ысык-көлдү кыдыртып,
Тосор-минен Танманы
бир ашырып салды дейт.
Кең Нарынды кыдыртып,
сыртка салкын жайлоога
- 755 ‘Аттын туягы жашка күйөт’ деп,
‘Жай-кышы кетет’ деп,
‘Ат танылбай калат’ деп,
Нарын ылдый кыдыртып,
ат чабычы баланын
- 760 азык-түлүгүн Букарга салды.
‘Баланы жай-кышы баксын!’ деп,
‘Атка жемди берсин!’ деп,
алтын мөр бастырып,
Букарга азык салдырып.
- 765 ‘Барсын коңур салкын күс-минен,
келсин чымын учкан
ала-чалбырт жас-минен,
жакшысы келсин терилип,
жаманы калсын теригип!’
Аты жүрүп кетти дейт.
- 770 ‘Алты араан Капырды,
үч араан Бусурман
барын чактап келсин!’ дейт.
Бок-мурундай балаңыс
Маныкерди минди дейт.
- 775 Элди чактап келгенде,
кыр мурундуу, кыза көс,
Кытайлардын Коңур-бай
Бок-мурундай төрөнү
келип кармай алды дейт:
- 780 ‘Калдырагын салынып,
Калдай минер мал экен;
белдемчисин чалынып,
Межин минер мал экен!
Ак коржун артарга,
- 785 Эсен-канга тартарга
эптү жайлуу мал экен!
Маныкерди мага бер!

bérendi alğan éken dañ-minen,
altmış toğus mal-minen,
cém cégen éken cėti
batman dan-minen,
mustakka tuuğan Kök-ala-
témir tuyak, cés bilek,
cétkileñ külük Kök-ala-
bu beygeden kalıptır!
Kéñ Kulcanın boyunda
murun kırk beygesin alıptır!
Anın béri çağında,
béş cüs tokson béş atın ayağı
Oroñgunun Kula-bée-
oşu aldı beygeni!’
Éndi at aydamak boldu déyt,
Isık-köldü kıldırıp,
Tosor-minen Tanmanı
bir aşırıp saldı déyt.
Kéñ Narındı kıldırıp,
sırtka salkın caylooğa
‘Attın tuyağı caşka küyöt’ dép,
‘Cay-kış kėtet’ dép,
‘At tanılбай kalat’ dép,
Narın ıldıy kıldırıp,
at çabıçı balanın
azık-tülügün Bukarğa saldı.
‘Balanı cay-kışı baksın!’ dép,
‘Atka cémди бэrsin!’ деп,
altın mör bastırıp,
Bukarğa azık saldırıp.
‘Barsın koñur salkın küs-minen,
kélсин чıмın uçkan
ala-çalbırt cas-minen,
caқsısı kélsin térilip,
camanı kalsın térigip!’
Atı cürüp kétti déyt.
‘Altı араан Kapırdı,
üç араан Busurman
barın çaktap kélsin!’ déyt.
Bok-murunday balañıs
Manıkérди mindi déyt.
Éldi çaktap kélgende,
kır murunduu, kıza көs,
Kıtaylardın Koñur-bay
Bok-murunday törөнü
kélip karmay aldı déyt:
‘Kaldırağın salınıp,
Kalday miner mal éken;
béldemçisin çalınp,
Mécin miner mal éken!
Ak korcun artarğa,
Ésén-kanğa tartarğa
éptü cayluu mal éken!
Manıkérди mağa бér!

büyük ödül almıştı,
altmış dokuz mal kazandı,
yem yediğinde yedi
batman arpa yerdı,
yüksek dağ yaylasında doğan Kök-ala'da
demir tırnak, bakır bilek
var bu halis Kök-ala'da,,
yarışı kazanmayacak bu!
Geniş Kulca'ya gelince
kırk ödül almıştı o!
Onun da beri yanında
beş yüz doksan beş atın en aşağısı
Orongu'nun kısırağı Kula-bee var,
yarışı mutlak bu kazanır!"
Atları sayıp sıraladıktan sonra
Isık-kölüne çektiler,
Tosor ile Tanma
üzerinden geçtiler.
Geniş Narın boyunca gittiler,
sırta yaylaya saldılar,
taşta nallar yanar diye,
yaz, kış yürüdüler diye,
atlar tanınmaz olur diye,
Narın boyunca gittiler.
Yarıшта ата binen çocukları
azıkla Buhara'ya gönderdiler.
Atlara baksınlar diye
ata yem versinler diye,
alta mühür bastırıp,
Buhara'ya azık gönderdiler.
Serin güz vakti çıkalım yarıша
dönelim sinekler
uçuşırken yaz başında
güzel atlar gelsin hep birlik,
kötü atlar geride kalsın gücenik!"
Atlar artık yola çıktı.
Kafirin altı kabilesine
müslümanların üç kabilesine
baş olup da baksın diye,
genç bahadır Bok-murun da
Manıker adlı atına bindi.
Halkı gözden geçirirken,
basık burunlu, kısık gözlü
Çinlilerin Konur-bay'ı
bahadır Bok-murun'u
yakalayıp şöyle dedi:
"Çantası sallanan
bir Kalday'a yaraşır bu at,
cepli kemeri beline bağlayan
bir Mecin'e yaraşır bu at!
Ak torbalar yükleyin,
Esen Han'a yollayın
ona yaraşır attır, bu!
Manıker'i sen bana ver,

- Маныкерди бербесең,
желекти жерден түрөмүн,
790 ас Бусурман кургурду
Букардын Көк-ташын
көстөй сүрөмүн!
Атандар жолго жатпайбы,
азамат алды катпайбы?
Азууларын аркайтып,
795 ат өлүмү болбойбу?
Муруттарын чычайтып,
эр өлүмү болбойбу?
Желектү найза май болор,
арадагы ас Кыргыз
800 ат жемине жай болор,
чөптөй болгон бай Казак
төшөгүнө жай болор!
Маныкерди мага бер!
Маныкерди бербесең,
805 баг ийлген багларын,
балапан кырчын чагларын
кыйратармын каласын,
ийлатармын баласын!
Анда айттың Бок-мурун:
810 'Журтка кеңеш салайн!
Журт "Бер!" десе берейн!
Бок-мурундай о төрө
кайта салып келди дейт,
журт карысы Кошойго,
815 ага кеңеш салды дейт.
Анда Кошой айтат дейт:
'Тооба, Бокум, туратыр!
Алда, Бокум, туратыр!
Ат аягын жер карайт,
820 куштун боозы тутам дыр,
куш аягын көк карайт:
Маныкерди тилесе,
Манаска кеңеш салыңын!
Манас Маныкерди "Бер!" десе,
825 андан кийн бериңин!
Бок-мурундай төрөмүс
Манаска желип келди дейт,
Манаска келип айтты дейт:
'Акай, тентек, тура тур!
830 Кытайлардын Коңур-бай
"Маныкерди берсин!" дейт:
берсем, эби барб'экен,
койсом, эби барб'экен,
"Берет!" деген немени?"
835 Анда айттың Эр Манас:
'Алты жашар экенде,
Ак-кулага мингенде,
айрмашта жүргөндө,
аягы дайра Сүр-көлдөн
840 жайн алдым мен Манас!

Manikérdi bérbeseñ,
célekti cérden түрөмүн,
as Busurman kurğurdu
Bukardın Kók-taşın
köstöy сүрөмүн!
Atandar colgo catpaybı,
azamat aldı katpaybı?
Azuuların arkayıp,
at ölümü bolboybu?
Muruttarın çıçayıp,
ér ölümü bolboybu?
Célektü nayza may bolor,
aradağı as Kırız
at cémine cay bolor,
çöptöy bolğon bay Kazak
töşögünö cay bolor!
Manikérdi mağa bér!
Manikérdi bérbeseñ,
bağ iyngen bağların,
balapan kırçın çağların
kıyratarмын kalasın,
iylatarмын balasın!
Anda ayttıñ Bok-murun:
'Curtka kéñeş salayn!
Curt "Bér!" dесе béreyn!
Bok-murunday o törö
kayta salıp kélди déyt,
curt karısı Koşoyğo,
ağa kéñeş saldı déyt.
Anda Koşoy aytat déyt:
'Tooba, Bokum, turatır!
Alda, Bokum, turatır!
At ayağın cér karayt,
kuştun boozı tutam dır,
kuş ayağın kök karayt:
Manikérди tilese,
Manaska kéñeş salıñın!
Manas Manikérди "Bér!" dесе,
andan kiyn bériñin!
Bok-murunday törömüs
Manaska cėlip kėldи déyt,
Manaska kėlip aytтı déyt:
'Akay, téntek, tura tur!
Kıtaylardın Koñur-bay
"Manikérди bėrsin!" déyt:
bėrsem, ébi barb'ėken,
koysom, ébi barb'ėken,
"Bėret!" dégen némeni?"
Anda ayttıñ Ėr Manas:
'Altı caşar ėkende,
Ak-kulağa mingende,
ayrmaşta cürgөndө,
ayağı dayra Sür-kөldөн
cayn aldım mén Manas!

Maniker'i vermez isen
cenk sancağını açarım ben,
kahrolası aşağılık müslümanı
Buhara'nın Kók-taş'ına
doğru sürerim ha!
Develer yolda kalmaz mı?
Erler donup kalmaz mı?
Dişlerimi gıcırdatıp
atlara ölüm saçmaz mıyım?
Bıyıklarımı burup
erlere ölüm saçmaz mıyım?
Bayraklı kargılar yağ olur,
geri kalan biraz Kırız
at yemine döner kalır.
Çim gibi bir çok zengin Kazak
döşeginde rahat eder!
Maniker'i ver sen bana!
Maniker'i vermezsen
bağ ile seni bağlarım,
gençlerini mahvederim,
şehrini kırıp dökerim
çocuklarını ağlatırım."
Bok-murun da dedi ki:
"Halka öğüt sorayım da,
halk ver derse, vereyim!"
Sonra Bok-murun atının
başını geriye çevirdi,
halkın piri Koşoy ile,
görüşmeğe başladı.
Er Koşoy ona dedi ki:
"Tövbe, bokum, sabret, sen!
Aman, bokum, sabret, sen!
At ayağı yerde durur,
kuşun boğazı bir tutamdır,
kuş ayağı gökte durur,
Maniker'i diliyorsa
siz Manas'a danışın!
Manas Maniker'i verin derse
siz de atı verirsiniz."
Bok-murun efendimiz
at ile Manas'a koştı,
Manas'a varıp dedi ki:
"Ey ateşli can, dur!
Çinlilerin Konur-bay'ı,
Maniker'i versin, diyor.
Atı ona vereyim mi?
Yoksa onu vermeyeyim mi?
Söyle, nasıl edeyim?"
Er Manas da dedi ki:
"Altı yaşında iken ben,
atım Ak-kula'ya bindiğimde
sağa sola seyirtmişim,
Sür gölün etrafında
gönlümü eğledim, ben Manas!

- Капырдын каны чоң Жолой
токсон төөгө жүктөткөн
чайын алдым мен Манас!
Кылбаган ишим жок болду,
- 845 төмөнгө кире барганда,
"Алооке" деген кан чыкты,
айтканынан жан чыкты:
"Койдон зекет берсин!" деп,
"Койдон зекет бербесе,
- 850 тилеп алган Манасты,
ак үүрүн кармап бербесе,
"Ак үүрүн кармап бербесе,
урушар жерин айссын!" деп,
"Турушар жерин айссын!" деп,
- 855 "Боктобогун жеримди,
токтобогун элимди!
Эр тилекти көссүн!" деп,
"Элин таап кессин!" деп.
Ага эки элчи жиберген
- 860 менин атам Жакып-бай
заманасы куурулган,
тобурчак атым байлатып,
"Өзүм берем!" деп жатат,
"Батыр Манас тентеги
- 865 Ит-ичпестин Ала-көл
ит агытып куш салган.""
Алтымышта Жакып-бай.
Кайра тартып келгенде,
кадырдуу жалгыс айтканда,
- 870 алтымышка чыкканда,
алты жашар Эр Манас
алтымышка чыкканда,
кан атасы Жакып-бай
ак үрүн кармап берди, деп.
- 875 'Асқына Ногой калкыма
кантып жооп беремин?'
Ак-кулага минет дейт,
кабылан тууган Эр Манас
ачуу жаман келет дейт,
- 880 ат куйругун чүйөт дейт,
алты капка кең Кокан
аралап жүрүп чабат дейт.
'Берет деген немени?
Кече сары өзөн Чүйдүн башында
- 885 бир тогоштум. Коңур-бай,
сондо алы жетпеген.
"Атасы кайтып куупту,
энеси эгис туупту!"
Берет деген немени?-
- 890 Бүгүн Маныкерди алган сон,
эртен "Ак-куланы бергин!" деп,
элдерде жигит күлүк ат
барын алып койгон соң,
"казанбактай кайран баш

Kapırdın kanı çoñ Coloy
tokson töögö cüktötkön
çayın aldım mén Manas!
Kılbağan işim çok boldu,
tömöngö kire barğanda,
"Alooké" dégen kan çıktı,
aytkanının can çıktı:
"Koydon zéket bérsin!" dép,
"Koydon zéket bərbese,
tilep alğan Manastı,
ak üürün karmap bərbese,
"Ak üürün karmap bərbese,
uruşar cérin ayssın!" dép,
"Turuşar cérin ayssın!" dép,
"Boktoboğun cérimdi,
toktoboğun élimdi!
Ér tilekti kössün!" dép,
"Élin taap késsin!" dép.
Ağa éki élçi cibergen
ménin atam Cakıp-bay
zamanası kuurulğan,
toburçak atım baylatıp,
"Özüüm bérem!" dép catat,
"Batır Manas tén-tegi
It-içpestin Ala-köl
it ağıtıp kuş salğan.""
Altımyşta Cakıp-bay.
Kayra tartıp kélgen-de,
kadırdıu calğıs aytkan-da,
altımyşka çıkkanda,
altı çaşar Ér Manas
altımyşka çıkkanda,
kan atası Cakıp-bay
ak ürün karmap bér-di, dép.
'Askına Nogoy kalkıma
kantıp coop bérem-in?'
Ak-kulağa minet déyt,
kabılan tuuğan Ér Manas
açuu caman kélet déyt,
at kuyruğun çüyöt déyt,
altı kapka kéñ Kokan
aralap cürüp çabat déyt.
'Béret dégen némeni?'
Kéçe sarı özön Çüydün başında
bir toğostum Koñur-bay,
sondo alı cétpegen.
"Atası kaytıp kuuptu,
énesi égis tuuptu!"
Béret dégen némeni?-
Bugün Manıkér-di alğan son,
érten "Ak-kulanı bér-gin!" dép,
élder-de cigit külük at
barın alıp koyğon soñ,
"kazanbaktay kayran baş

Kafirin hanı Coloy'un
doksan deve yî'künde-ki
çayını aldım, ben Manas!
Yapmadık iş bırakmadım.
Bir gün aşağıya giderken
karşıma Alooke denen han çıktı,
sözleri ile korkuttu,
koyun zekatı versin, dedi,
koyun zekatı verilmezse
Manas verilsin bana dedi.
Ak atı versin dedi,
ak atı vermezse
vuruşma yerini söylesin dedi,
duruşma yerini söylesin dedi,
sakın sövmesin yurduma,
çekiştirmesin halkımı,
dilediği verilecek,
halkı ile görüşecek.
İki elçi yollamıştı ona
benim babam Cakıp-bay.
O zaman pek korkarak
cins atını bağlayarak,
kendim vereyim, demişti.
Bahadır Manas ateş can,
köpeğin su içmediği Ala-köl'de
kuş ile tazı salardı."
Altmış yaşında Cakıp-bay,
geri dönüp geldiğinde
tek oğlu şöyle dediğinde
o altmış yaşına girmişti,
Manas ise altı yaşında idi.
Altmışına girmiş olan
Manas'ın babası Cakıp-bay
şimdi ak atı verdi:
"Ben bu Nogay millette
nasıl cevap veririm?"
Kaplan doğan Er Manas,
Ak-kula atına bindi,
korkunç hiddetle köpürdü.
Bir çok at sürdü, getirdi,
altı kapılı Hokand'dan
savaşarak geçip gitti.
"Ak atı nasıl verirsin?
Dün gece sarı yataklı Çu'nun başında
Konur-bay'la karşılaştım.
Bana gücü yetişmedi,
babası korkudan kaçtı,
anası ikiz doğurdu!
Ona nasıl verilir?
Bugün Manıker'i alsa
yarın tayı ver, diyecek.
Tayların da atların da
o hepsini isteyecek.
Kazan gibi o büyük baş

- 895 кан алдынан жайласа,
туулгадай кайран баш
туу алдынан жайласа",
сыра берет деген немени?
Кече Бакты-куурай башында,
900 бир тогоштум Коңур-Бай,
сондо алы жетпеген-
эми алы жетейби?"
Батыр тууган Эр Манас
ыргып кетти ордунан-
905 көт жагынан караса,
кырк кишинин чаңы бар,
бет жагынан караса,
беш айдар түгү бар.
Токойдо аюу беттенген,
910 белесте жолборс баштанган,
чаян көстүү, чап жаактуу,
коңур сакал, сас беттүү,
кабылан тууган Эр Манас
Бок-мурундай баланы
915 ачууланып салды дейт:
'Берет деген немени?'
Жийн кайтып жаткан соң,
үч ай жүсү болгунча,
ашты тартып болду дейт,
920 'Эми немени мөрөй кылам?' деп,
жаткан элге чакыруучу салды дейт.
'Жө бейге чабамын!' деп,
жө бейгенин баш экен,
алтымыш ала бука сайди дейт.
925 Төштүк жер астынан тааптыр,
Жерин-секиртпес деген бар экен,
Жолойдун оозы мүүс
бир Куу-кемпир бар экен,
ол кошулуп салды дейт.
930 Үч айчылык жолдордон
жөө бейгени чапмак
болуп калды дейт.
Үч айчылык жолдордо
жетип барда жөөлөп,
о кемпирди карасаң,
935 арак куюп алыптыр,
тамам барган жөгө
аракты берип салыптыр,
ошу барган жөлөр
мастар болуп калыптыр,
940 кемпир кайта салыптыр.
Элеман-байдын баласы
Эр Төштүк төңгө чыгыптыр,
төгөрөктө караптыр,
жер астынан тааптыр,
945 Каз-атар-мерген караптыр:
'Аты такшы, ай жаркын, төрөм,
өзү жакшы, күн жаркын, төрөм,

kan aldınan caylasa,
tuulğaday kayran baş
tuu aldınan caylasa",
sıra béret dégen némeni?
Kéçe Baktı-kuuray başında,
bir toğostum Koñur-Bay,
sondo alı cétpegen-
émi alı céteybi?"
Batır tuuğan Ér Manas
ırǵıp kétti ordunan-
köt caǵınan karasa,
kırk kişinin çañı bar,
bét caǵınan karasa,
beş aydar tügü bar.
Tokoydo ayuu béttengen,
béleste colbors baştañǵan,
çayan köstüü, çap caaktuu,
koñur sakal, sas béttüü,
kabılan tuuğan Ér Manas
Bok-murunday balanı
açuulanıp saldı déyt:
'Béret dégen némeni?'
Ciyn kaytıp catkan soñ,
üç ay cüsü bolǵunça,
aştı tartıp boldu déyt,
'Émi némeni möröy kılam?' dép,
catkan élge çakıruuçı saldı déyt.
'Cö beyge çabamın!' dép,
cö beygenin baş éken,
altımış ala buka saydı déyt.
Töştük cér astınan taaptır,
Cérin-sékirtpés dégen bar éken,
Coloydun oozı müüs
bir Kuu-kémpir bar éken,
ol koşulup saldı déyt.
Üç ayçılık coldordon
cöo beygeni çapmak
bolup kaldı déyt.
Üç ayçılık coldordo
cétip barda cöölöp,
o kémpirdi karasañ,
arak kuyup alıptır,
tamam barǵan cögö
araktı bérıp salıptır,
oşu barǵan cölör
mastar bolup kalıptır,
kémpir kayta salıptır.
Éleman-baydın balası
Ér Töştük töñgö çıǵıptır,
tögöröktö karaptır,
cér astınan taaptır,
Kaz-atar-mérgén karaptır:
'Atı takşı, ay carkın, töröm,
özü cakşı, күн carkın, töröm,

Hanın önünde kalkarsa
o tuğ ile süslenen baş,
bir tuğ önünde kalkarsa
sonra verecek neyin kalır?
Dün, Baktı-kuuray'ın başında
Konur-bay'la karşılaştım.
O zaman gücü yetmedi.
Şimdi mi gücü yetecek?"
Kaplan doğan Er Manas,
derken yerinden fırladı,
arkasına bakarsan,
kırk kişinin tozu var,
önüne bakarsan,
beş örgülü saçı var.
Yüzü ormandaki ayıyı andıran,
başı dağdaki kaplana benzeyen,
çıyan gözlü, basık yanaklı,
o kumral sakallı, saz benizli,
kaplan doğan Er Manas,
şimdi bu genç Bok-murun'a,
köpürerek dedi ki:
"Ona niçin vereceksin?"
Toplantıya döndüğünde,
üç ay geçinceye kadar
yemekleri o yedirdi,
"Şimdi ne murad edeyim?" deyip
yurda bir çok tellal saldı,
"At yarışı olacak!" dedi,
"Bu yarışta ilk gelene
altmış alaca boğa var!" dedi.
Töştük'ün yer altından bulduğu
Cerin-sekiirtpes isimli biri vardı,
Coloy'un ağzı boynuzlu,
Kuu-Kempir'i vardı,
yarışa bu atı yolladı.
Üç ay süren yollardan
bunlar
yarışa çıkarak.
Üç ay koşuktan sonra da
yurda döndü koşucular,
şu kocakarıya bakarsan
nasıl rakı dolduruyor,
bütün bu koşuculara
nasıl rakı dağıtıyor.
Şu koşucu yığını hep
rakı içip mest olmuştu.
Yaşlı kadın geri gitti,
Eleman-bay'ın oğlu
Er Töştük tepeye çıktı,
dönüp etrafına bakındı,
yerin altından bulduğu
Kaz-atar avcıya baktı,
"Adı güzel, ay ışığı efendim,
kendi güzel, gün ışığı efendim.

- Жолойдун кемпир
келе жатыр, төрөм!
- Көнөчөктөй богоону
- 950 кылып алды Каз-атар,
бир бетине уу сийпайт,
бир бетине суу сийпайт.
Жасаганына жалынып,
Кудайына сийнып,
- 955 эрген тартып кечинде
кечки маал бешинде
тартып ийди кемпирге.
Анда айттың, Каз-атар:
'Бу кемпирге карасам,
- 960 алаасын айра бергемби?
Амына уулар жабылып,
алаасы шишип кеткемби?
Чаткаяктан Куу-кемпир
жүгүрө албай калгамбы?
- 965 Жерин-секиртпес карасам,
уктап тура калгамбы?
Ошу жерден желгемби?
Куу-кемпирге жеткемби?
Желдап желип өткөндө,
- 970 жебени сууруп алгамбы?
Желип бейге киргемби,
мөрөйдү алып алгамбы?
Энди кайтып жаткамбы?'
Журтка чакырып салганда,
- 975 журт алганын билгенде,
Бок-мурундай төрөмүс
'Эми немени мөрөй кылам?' деп,
жаткан элге чакыруучу салды дейт.
'Же балбан түссүн!' деп,
- 980 алтымыш ала жоргону
матоога салды Бок-мурун.
'Карасы коюп калсын,
төрөсү-түссүн балбанга!'
Капыр-минен Бусурман
- 985 Кайда мындай аш берет?
Күн чачырап чыкканда,
балтыр эти баладай
тоолой болгон Эр Жолой
бос төбөнүн башында
- 990 басып келип олтурду.
Улуу шашке болгунча,
Бусурмандан аста адам чыкпады,
Жолойдун саарына чыдабай.
Күндөр чашке болгон соң,
- 995 бөрү көстүү, куу мурут,
кабылан тууган Эр Манас
бастырып келди Кошойго,
Кан Кошойго айтты дейт:
'Кабылан Кошой, Кан Аба,
- 1000 бу Капырга жыкпай

- Coloydun kémpir
kéle catır, töröm!'
- Könöçöktöy boğoonu
kılıp aldı Kaz-atar,
bir bétine uu siypayt,
bir bétine suu siypayt.
Casaganına calınıp,
Kudayına siynıp,
érten tartıp kéçinde
kéçki maal béşinde
tartıp iydi kémpirge.
Anda ayttıñ, Kaz-atar:
'Bu kémpirge karasam,
alaasın ayra bérgembi?
Aminä uular cabılıp,
alaası şışip kétkembi?
Çatkayaktan Kuu-kémpir
cügürö albay kalğambı?
Cérin-sékirtpés karasam,
uktap tura kalğambı?
Oşu cérden célgembi?
Kuu-kémpirge cétkembi?
Céldap célip ötköndö,
cébeni suurup alğambı?
Célip beyge kirgembi,
möröydü alıp alğambı?
Éndi kaytıp catkambı?'
Curtka çakırıp salğanda,
curt alğanın bilgende,
Bok-murunday törömüs
'Émi némeni möröy kılam?' dép,
catkan élge çakırıuuçı saldı déyt.
'Cö balban tüssün!' dép,
altımış ala corğonu
matooğa saldı Bok-murun.
'Karası koyup kalsın,
törösü-tüssün balbanğa!'
Kapır-minen Busurman
Kayda mınday aş béret?
Kün çacırap çıkkanda,
baltır éti baladay
tooloy bolğon Ér Coloy
bos töbönün başında
basıp kélip olturdu.
Uluu şaşke bolğunça,
Busurmandan asta adam çıkpadı,
Coloydun saarına çıdabay.
Kündör çaşke bolğon soñ,
börü köstüü, kuu murut,
kabılan tuuğan Ér Manas
bastırıp kélđi Koşoyğó,
Kan Koşoyğó ayttı déyt:
'Kabılan Kooşoy, Kan Aba,
bu Kapırğa cıkpay

- Coloy'un ihtiyarı geçti,
geliyor efendim!'"
- Kova gibi düğmesinden
Kaz-atar'ı yakaladı,
bir tarafına zehir sürdü,
öbür tarafına su püskürdü.
Yaratan'a yalvarıp
Hüdasına sığınarak
sabah erken yola çıktı.
Akşam sular kararırken
kadına yetişip geçti,
Kaz-atar dedi ki:
"Bu ihtiyar dişie bakıyorum,
dudakları çatlamış hep,
amına zehir sürülmüş,
dudakları şişip kalmış,
arka üstü yatmış kadın
geri kalmış, yol almıyor.
Cerin-sekirtpe'se bakıyorum,
ayakta uyumuş kalmış,
duruğu yerden adım atmıyor,
kadına yetişemedi mi?
Kanat açıp geçmedi mi?
Oku sıyırıp almadı mı?
İlk önce o varamadı mı?
Ödülü kazanmadı mı?
Şimdi gün doğmadı mı?"
Halkı çağırıp toplayınca,
halk bu galibi görünce
genç Bok-murun şöyle dedi:
"Ne ödül koyayım şimdi?"
Halka tellallar yolladı,
pehlivanlar gelsin diye,
altmış alaca yürük atı
Bok-murun ödül koydu.
Halk yerinde otursun,
beyler çıksın pehlivana,
kafirlerle müslümanlara,
nerede böyle ziyafet verildi?
Güneş saçılıp çıkarken
Er Coloy uykudan kalktı,
baldırları çocuk kadar,
boz tepenin ta başına
doğru çıkıp oturdu.
Öğle vakti oluncaya dek
bir müslüman güreşe çıkmadı,
Coloy'a kimse denk çıkmadı.
Öğle zamanı geçince
Kaplan doğan Er Manas,
kurt gözlü, hem kır sakallı,
Koşoy'a doğru yürüdü,
Er Koşoy'a dedi ki o:
"Han babası Kaplan Koşoy,
kafirin hanına ödülü

- ошу бейге ким берет,
жыгылбай бейге ким алат?
Бекип калган бейштин
эшигин ачкан Эр Кошой,
1005 эл карысы Кан Кошой,
сен кандайсын балбанга-
жыгып бейгени алганга,
жыгылып куру калганга?
Кошой Кан айтады:
- 1010 'Карылык каршы келд'эле, тентек,
жашым токсон бешке чыкт'эле,
бир картаып кеткемин!
Кең Кегендин боюнда,
Кенжекенин тоюнда
- 1015 Тоо-теңешер-мен кармашып,
анда күчүм бир тайды.
Казалактын оюнда.
Кар-жаабастын боюнда,
Алп-бөрү-мен кармашып,
- 1020 анда күчүм бир тайды.
Капырдын каны Нез-кара
аны камап жатканда,
Жаңыр уулу Билерик
Капыр кармап кеткенде,
- 1025 алты капка чарбакта
катуу уруш салгамын
Жаңыр уулу Билерик,
анда күчүм бир тайды.
Түш'албаймын балбанга, тентек!
- 1030 Жигып бейге алганга
бөлөктүн уулу түшүргүн, тентек!
Балык-Балакшан элине
бастырып келди Эр Манас:
'Тоғус уул кенжеси,
- 1035 Кудайдын сүйгөн мендеси,
Элеман-байдын баласы,
жерге түскөн Эр Төштүк,
сен кандайсын балбанга,
жыгып бейге алганга
- 1040 жыгылып куру калганга?
О-да болбой койду дейт.
Төштүк туруп мыны айтат:
'Жер астына түшкөлү,
жети жылдар болд'эле,
- 1045 жер үстүнө чыккалы,
чакыруучы келд'эле,
уятымдан келгемин,
түш'албаймын балбанга,
жыгып бейге алганга,
- 1050 жыгылып куру калганга, тентек!
Төштүк болбой койду дейт.
Кызыл-баш, Ооган журтунан
эр кейип чыккан бала экен,
батыр Манас бастырып
- ошу beyge kim béret,
cığылбай beyge kim alat?
Békip kalğan béyştin
éşigin açkan Ér Koşoy,
él karısı Kan Koşoy,
sén kandaysın balbanğa-
cığıp beygeni alğanğa,
cığılıp kuru kalğanğa?
Koşoy Kan aytadı:
'Karlık karşı keld'эле, téntek,
çaşım tokson béshe çıktı'эле,
bir kartayıp kétkemin!
Kéñ Kégéndin boyunda,
Kéncékénin toyunda
Too-téñéşér-men karmaşıp,
anda küçüm bir taydı.
Kazalakтын oyunda.
Kar-caabastın boyunda,
Alp-börü-men karmaşıp,
anda küçüm bir taydı.
Kapırdın kanı Néz-kara
anı kamap catkanda,
Cañır uulu Bilérik
Kapır karmap kétkende,
altı kapka çarbakta
katuu uruş salğamın
Cañır uulu Bilérik,
anda küçüm bir taydı.
Tüş'albaymın balbanğa, téntek!
Cığıp beyge alğanğa
bölöktün uulu түшүргүн, téntek!
Balık-Balakşan éline
bastırıp keldi Ér Manas:
'Toğus uul kéncesi,
Kudaydın süygön méndesi,
Éleman-baydın balası,
céрге түskön Ér Töstük,
sén kandaysın balbanğa,
cığıp beyge alğanğa
cığılıp kuru kalğanğa?
O-da bolboy koydu déyt.
Töstük turup mını aytat:
'Cér astına түşkölü,
céti cıldar bold'эле,
cér üstünö çıkkalı,
çakırucı keld'эле,
uyatımdan kélgemin,
tüş'albaymın balbanğa,
cığıp beygeñ alğanğa,
cığılıp kuru kalğanğa, téntek!
Töstük bolboy koydu déyt.
Kızıl-baş, Oogan curtunan
ér kéyip cıkkan bala éken,
batır Manas bastırıp
- güreşmeden kim verecek?
Kim yenmeden ödül alır?
Kapalı kalan behişt'in
kapısını Koşoy açtı,
halkın piri Koşoy Han
sen nasıl pehlivanları
yıkıp ödül almazsın?
Yenilip bomboş kalırsın?"
Er Koşoy Han da dedi ki:
"Ey ateşli can, ben kocadım!
Yaşım doksan beşe çıktı!
Şu kocamış halime bak!
Geniş Kegen'in boyunda
Kenceke'nin büyük aşında
Teneşer-dağ'la güreşirken,
gücüm yetişmez olmuştu.
Kazalak vadisinde ben,
Kar-caabas suyu boyunda
Alp-börü ile güreşirken
gücüm yetişmez olmuştu.
Kafir hanı Nez-kara
Canır'ın oğlu Bilerik'i
yakalayıp aldığında
kafir onu yakalayıp gittiğinde
altı kapılı kalede
sıkı dövüştüm ben
Canır'ın oğlu Bilerik için
o zaman gücüm yetişmez oldu!
Artık güreşmem ben, ateşli can!
Ödülü almak için
başkasını gönder sen, ateşli can!"
Balık-Balakşan iline
yürüyüp geldi Er Manas:
"Ey dokuz oğlun en genci
Hüda'nın pek sevgilisi,
Eleman-bay'ın çocuğu,
yer altına inen Er Töstük,
bir güreş etmez misin?
Yenip ödül almağa
yenilip de yerde kalmağa?"
O da tenezzül etmedi.
Er Töstük kalkıp dedi ki:
"Ben yer altına ineli
yedi sene oldu tam,
yerin üstüne çıkalı
ben çağırıcı geleli,
utancımdan gelmiştim ben,
fakat güreş edemem.
Yenip ödül almam ben
yenilip kuru kalmam!"
Töstük kabul etmeyince,
Kızıl-baş, Afgan yurdundan
er doğmuş bir genç oğlana
doğru yürüdü Er Manas,

- 1055 маңдайына келди дейт,
батыр Манас айтат дейт:
Алпай-мамат иниси,
абышка, кемпир баласы,
алты жашар Көк-койон,
1060 сен кандайсын балбанга-
жыгып бейгең алганга,
жыгылып куру калганга?"
Көк-койон айтат Манаска:
'Жыгып бейге алганга,
1065 жыгылсам куру калганга
түш' албаймын балбанга!'
Тоодай болгон Жолойдун
айдыңга чыдабайт,
ас Бусурман бу кургур
1070 эр адам-да чыкпады.
Кашка таман жек'өтүк
темир таман үзөңгү
Ак-булчундун үстүнөн
кабылан тууган Эр Манас
1075 теппей ыргып түштү дейт.
Басып бара жатканда,
кичигине Көк-койон
бастырып чыгып келди дейт:
'Акай, тентек, кантейсин?
1080 Жөлөнүш сары кериси,
Бусурмандын бөрүсү,
жасып-тайып мен жыксам,
Кудай биске бербейби?
Жасып-тайып жыгылсам,
1085 "Бусурмандын бели катуу
бир туткасын бастык!" деп,
желекти жерден түрбөйбү?
Ас Бусурман кургурду
Букарды көстөй сүрбөйбү?
1090 Атандар жолго жатбайбы,
азамат алды катпайбы?
Жыгылсам жерлер көтөрөр,
жыксам Жолой көтөрөр,
Мен түшөйм балбанга!'
1095 Кичигине Көк-койон
аттан түшүп келди дейт,
жүрөгү тоодан чоң экен,
колу-күчү жок экен.
Эл четинде Кан Кошой
1100 бастырып чыгып келди дейт:
'Акай, тентек, кантейсин?
Кичигине Көк-койон
жүрөгү тоодан чоң экен,
колу-күчү жок экен.
1105 Картайсам-да Кан Кошой,
мен түшөйм балбанга!'
Кошойду чечиндирип караса,
бою алача, бел эңчер,

mañdayına keldi déyt,
batır Manas aytat déyt:
Alpay-mamét inisi,
abışka, kémpir balası,
altı çaşar Kök-koyon,
sén kadaysın balbanğa-
cıǵıp beygeñ alǵanğa,
cıǵılıp kuru kalǵanğa?"
Kök-koyon aytat Manaska:
'Cıǵıp beyge alǵanğa,
cıǵılsam kuru kalǵanğa
tüş'albaymın balbanğa!'
Tooday bolǵon Coloydun
aydıńǵa çıdabayt,
as Busurman bu kurǵur
ér adam-da çıkpady.
Kaşka taman cék'ötük
témir taman üzöńgü
Ak-bulçuñdun üstünön
kabılan tuuǵan Ér Manas
téppey ırǵıp tüştü déyt.
Basıp bara catkanda,
kiçigine Kök-koyon
bastırıp cıǵıp keldi déyt:
'Akay, téntek, kanteysin?
Cölönüş sarı kérisi,
Busurmandın börüsü,
casıp-tayıp mén cıksam,
Kuday biske bərbeybi?
Casıp-tayıp cıǵılsam,
"Busurmandın béli katuu
bir tutkasın bastık!" dép,
célekti cérden türböybü?
As Busurman kurǵurdu
Bukardı köstöy sürböybü?
Atandar colǵo catbaybı,
azamat aldı katpaybı?
Cıǵılsam cérler kötörör,
cıksam Coloy kötörör,
Mén түşöym balbanğa!'
Kiçigine Kök-koyon
attan түşüp keldi déyt,
cürögü toodan çoń éken,
kolu-küçü cok éken.
Él çétinde Kan Koşoy
bastırıp cıǵıp keldi déyt:
'Akay, téntek, kanteysin?
Kiçigine Kök-koyon
cürögü toodan çoń éken,
kolu-küçü cok éken.
Kartaysam-da Kan Koşoy,
mén түşöym balbanğa!'
Koşoydu çéçindirip karasa,
boyu alaça, bel éñçer,

tam karşısında durarak
Er Manas şöyle dedi:
Ey Alpay-mamet'in küçüğü,
iki ihtiyar çocuğu
altı yaşında Kök-koyon,
söyle güreş eder misin,
yenip ödül alır mısın,
yenilip kuru kalır mısın?"
Kök-koyon Manas'a dedi ki:
"Ne yenip ödül isterim,
ne yenilip boş dönerim.
güreş filan edemem ben!"
Dağ gibi ulu Coloy'un
ışığına çıkmışan yok,
kahrolası aşağılık müslümanlardan
bir er adam çıkmadı.
Çizmelerini özeniye
demir tabanlı üzeniye
değirmeden otururverdi
Ak-bulçun'un üstüne
kaplan doğan Er Manas.
Azametle ilerlerken
genç Kök-koyon hemen
koşup karşısına çıktı:
"Ey ateşli can, benden ne istiyorsun?
Yamaçtaki dağ çaylağı,
müslümanların kurdu,
bu adamı altedeceğim,
Allah bize nasip ederse!
Yenilip düşecek olursam
bizim sert müslümanları
bir hücum yaptık diyerek
tuğu göğe yükseltmez mi?
Kahrolası aşağılık müslümanları
Buhara'ya sürüvermez mi?
Sürüler yolda kalmaz mı?
Kahramanlar da korkmaz mı?
Ben yığılsam cesedim toprağı kabartır
ben yığsam Er Coloy kabarır,
edeyim bari güreş ben!"
Bu henüz pek genç Kök-koyon
atından aşağı atladı,
yüreği dağ gibi yüce,
fakat genç, kolları zayıf.
Yurdun en uzak yerinden
Han Koşoy bastırıp geldi:
"Vay, ateşli can, sen ne yapıyorsun?
Bu henüz çok genç Kök-koyon'un
yüreği dağdan yüce idi,
fakat gücü kuvveti yok idi.
Yaşlı isem de ben Koşoy Han,
ben güreş edeceğim!"
Koşoy'u soyup da bakarsan,
boyu kısacık, arka bükük,

- бооры жасы кемедей,
1110 балбан жасап койгон кемедей.
 Кан абасы Эр Кошой
 балбанга түшмөк болду дейт.
 Басып бара жатканда,
 Кан-кожомдон бат'алып,
1115 басып бара жатып тыр.
 Батыр Манас чакырат:
 'Акай, Кошой, Кан Аба,
 бутундагы чалбарың
 тууган марал тереси
1120 жаска мал атыпсын,
 окурасы бар экен-
 ортон колун салбайбы?
 Алаңдан айрып албайбы?
 Абыйрың журтка көрсөтүп
1125 уят кылып койбойбу?
 Кан баласы Каныкей,
 катындардын жакшысы,
 мактап айссам болбойбу?
 Кан баласы Каныкей
1130 мергендерге ок берген
 алаасына салгалы-
 алтымыш алты мойногу
 бары алаага салгалы,
 алтымыш теке тереси
1135 кой макмал-минен иштеттим,
 Каныкейге тиктирдим!
 Ашаткысын айтайн!
 Төрт ай жүсү болгончо
 үч ийлетип малдырдым.
1140 Кан абасы карт Кошой,
 ычкырдын жайын айтайн!
 Асыл жерде далдалга,
 төө көтөргөн балбанга
 жең ичине ийлеттим.
1145 Кан абасы карт Кошой,
 эми балбанга түшсөң,
 чалбарымды кийп түш!
 Кабылан тууган Эр Кошой
 анда айтты Манаска:
1150 'Аяк тентек, Манасым,
 атын мактай турбайбы?
 Баш тентек, Манасым,
 катынын мактай турбайбы?
 Чалбарыңды алып кел!
1155 Багалагын жулкайн!
 Барын айрып салайн!
 Картайса-да Кан Кошой,
 колу-күчүн чогултуп
 чалбарды кийп алды дейт,
1160 тизеге ченеп түрдү дейт.
 Колу-минен тарт'эле,
 жашка кайштай чоюлуп,

boori cası kémedey,
 balban casap koyğon kémedey.
 Kan abası Ėr Koşoy
 balbanğa tüşmök boldu déyt.
 Basıp bara catkanda,
 Kan-kocomdon bat'alıp,
 basıp bara catıp tır.
 Batır Manas çakırat:
 'Akay, Koşoy, Kan Aba,
 butuñdağı çalbarıñ
 tuuğan maral téresi
 caska mal atıpsın,
 okurası bar éken-
 orton kolun salbaybı?
 Alañdan ayırıp albaybı?
 Abıyrıñ curtkı körsötüp
 uyat kılıp koyboybu?
 Kan balası Kanıkéy,
 katındardın cakşısı,
 maktap ayssam bolboybu?
 Kan balası Kanıkéy
 mérgenderge ok bérgeñ
 alaasına salğalı-
 altımış altı moynoğu
 barı alağa salğalı,
 altımış téke téresi
 koy makmal-minen iştettim,
 Kanıkéyge tiktirdim!
 Aşatkısın aytayn!
 Tört ay cüsü bolğonço
 üç iyletip maldırdım.
 Kan abası kart Koşoy,
 ıçkırdın cayın aytayn!
 Asıl cérde daldalğa,
 töö kötörgön balbanğa
 cėñ içine iylettim.
 Kan abası kart Koşoy,
 émi balbanğa tüşsöñ,
 çalbarımdı kiyp tüş!
 Kabılan tuuğan Ėr Koşoy
 anda ayttı Manaska:
 'Ayak téntek, Manasım,
 atın maktay turbaybı?
 Baş téntek, Manasım,
 katının maktay turbaybı?
 Çalbarıñdı alıp kél!
 Bağalağın culkayn!
 Barın ayırıp salayn!
 Kartaysa-da Kan Koşoy,
 kolu-küçün çoğultup
 çalbardı kiyp aldı déyt.
 Kolu-minen tart'эле,
 caşka kayştay çoyulup,

böğrü sal gibi yassı,
 gemi gibi vücutlu bu pehlivan.
 Han babası Er Koşoy
 güreş etmeğe hazırıldı.
 İleriye atılıp
 Kan-kocomdan dua alıp,
 ileriye yürüdü.
 Er Manas ona dedi ki:
 "Ey Er Koşoy Han babası,
 budundaki şalvarın
 genç meral derisindendir.
 Yazın onu sen vurmuştun,
 uçkuru da var onun,
 düşman oradan elini sokmaz mı?
 O, bunu parçalamaz mı?
 Ayıbını halka gösterip,
 seni utandırmaz mı?
 Han çocuğu Kanıkey'i,
 kadınların en güzeli,
 methetsem ben olmaz mı?
 Hanın kızı Kanıkey'e
 avcının ok torbaları
 şalvarına iç olsun,
 altmış altı sağlam post,
 şalvarına iç olsun,
 altmış da teke derisi
 kadife ile işlettim.
 Kanıkey'e diktirdim!
 Bak anlatayım!
 Dört ay yüz üstü bıraktım,
 üç defa debbağlattırdım.
 Han babası kart Koşoy,
 sert uçkuru söylüyorum,
 en asil yerde ben onu
 deve süren pehlivanın
 kolu içinde ekşittim.
 Ey Han babası Han Koşoy,
 şimdi güreşe girersen
 bu şalvarı giy de gir!"
 Kaplan doğan Er Koşoy Han
 o zaman Manas'a dedi ki:
 "Ey Manasım, aptal değil midir,
 atını metheden adam?
 Fakat en büyük aptal
 karısını metheyleyen!
 Şalvarını alıp da gel!
 paçalarını parçalayıp
 birbirinden ayırayım!"
 Kart ise de Er Koşoy Han
 kolunun gücünü çoğaltıp
 şalvarı bacağına giyip,
 dizine kadar çıkardı,
 elleriyle iyice çekti,
 taze kayış gibi açarak

- бою-минен тең болду;
койо берип салган соң,
1165 жашка кайштай биришип!
Илип барып калган соң,
Кошой батыр дагы айтат,
Манаска туруп кеп айтат:
'Акай, тентек, туратыр,
1170 бул айтканың эп экен:
бистин жаман катындар
келиндин тырмагынан бир күндө
мың айланса эп экен!
Эсен барып соо кайссам,
1175 саламат барып сак кайссам,
жар Кудайым жар болсо,
Жасаган пири колдосо,
алтын жаным акпаса,
күмүш жаным күйбөсө,
1180 бутумдагы чалбарды
аны-минен талашпа!'
Картайган аба Кан Кошой
Манастын берген чалбарды
сурап алды кетти дейт,
1185 Манастын төрөлүгүн билди дейт.
Атан төөдөй алчайып
Жолой басып чыкты дейт,
тайлак төөдөй тайраңдап
Кошой басып келди дейт,
1190 каба катар кош кашат,
кол сунушуп келди дейт,
өкө кармалашып келди дейт.
Кармалашып салганда,
булчуң этин үзүшүп,
1195 тай букадай сүрүшүп
күнү-түнү он беш күн,
өкө кармалашып жатты дейт.
Бура тарсса болобогон,
кабылан Кошой карасаң,
1200 букадан талым алган кул!
Кайра тарсса болбогон,
камандан талым алган кул!
Алаасынан алды дейт,
алаасын айрып салды дейт,
1205 абуйрын журтка көрсөтүп,
уят кылып койду дейт.
Бир күндөрдө "Кантты?" деп,
кабылан тууган Эр Манас
бастырып чыгып келди дейт.
1210 Ар кайсы жерден караса,
тоодай болгон Чоң Жолой
Кошойду баса калыптыр,
Манастын ачуу жаман келиптир.
Он экидан өргөн булдурсун,
1215 асий өгүс тересин
өзөк кылган булдурсун,

boyu-minen téñ boldu;
koyo bérip salğan soñ,
çaşka kayştay birişip!
İlip barıp kalğan soñ,
Koşoy batur dağı aytat,
Manaska turup kép aytat:
'Akay, téntek, turatır,
bul aytkanıñ ép éken:
bistin caman katındar
kélindin tırmağınan bir күндө
mıñ aylansa ép éken!
Ésen barıp soo kayssam,
salamat barıp sak kayssam,
car Kudayım car bolso,
Casagan piri koldoso,
altın canım akpasa,
kümüş canım küybösö,
butumdağı çalbardı
anı-minen talaşpa!'
Kartayğan aba Kan Koşoy
Manastın bérgeñ çalbardı
surap aldı kétti déyt,
Manastın törölüğün bildi déyt.
Atan töödöy alçayıp
Coloy basıp çıktı déyt,
taylak töödöy tayrañdap
Koşoy basıp keldi déyt,
kaba katar koş kaşat,
kol sunuşup keldi déyt,
ökö karmalaşıp keldi déyt.
Karmalaşıp salğanda,
bulçuñ étin üzüşüp,
tay bukađay sürüşüp
künü-tünü on beş күн,
ökö karmalaşıp cattı déyt.
Bura tarssa boloboğon,
kabılan Koşoy karasañ,
bukadan talım alğan kul!
Kayra tarssa bolboğon,
kamandan talım alğan kul!
Alaasınan aldı déyt,
alaasın ayırıp saldı déyt,
abuyrın curtka körsötüp,
uyat kılıp koydu déyt.
Bir күндördö "Kanttı?" dep,
kabılan tuuğan Ér Manas
bastırıp çığıp keldi déyt.
Ar kaysı cérden karasa,
tooday bolğon Çoñ Coloy
Koşoydu basa kalıptır,
Manastın açuu caman kéliptir.
On ékidan örgön buldursun,
asiy ögüs téresin
özök kılğan buldursun,

boyuna göre büyüttü.
Tekrar koyuverince de
taze kayış gibi kasıldı.
Böyle kasıliverince
Er Koşoy Han da konuştu,
Er Manas'a şu sözleri söyledi:
"Sen sus bakayım, ateşli can,
sözün çok uygun doğrusu,
bizim fena kadınlar demek
senin karının tırnağında
bin bir şekle giriyor hep!
Evime sağ varırsam,
selamtle döner isem,
mevlam Hüda yar olursa,
Yaratan'ım sağ koyarsa,
altın canım akmaz ise,
gümüş canım yanmaz ise,
budumdaki şu şalvarı
sakın parçalayayım deme!"
Er Koşoy Han kart baba
giderken istemişti
Er Manas'tan bu şalvarı.
Manas'ın efendiliğini bilirdi.
Deve gibi adımlarla
Coloy çıkmış geliyordu,
genç deve gibi sallanıp
Koşoy çıkmış geliyordu.
Dağ gibi iki kahraman
birbirine el vererek
güreş etmeye başladı,
derken güreş kızışınca
etlerini kopardılar,
genç boğa gibi çarpıştılar,
gece gündüz tam beş gün
birbiriyle güreştiler.
Bu yana çekildi olmadı.
Kaplan Koşoy bir baktı
boğadan talim almış kul!
Geri çekildi olmadı,
yaban domuzundan talim almış kul!
Şalvarından yakaladı,
şalvarını ikiye ayırdı,
namusunu halka göstererek
halk önünde rezil etti.
Bir gün işler nasıl gidiyor diyerek
kaplan doğan Er Manas
çıkıp oraya gelmişti.
Etrafa bakınca gördü
dağ gibi yüksek Er Coloy
Koşoy'u yere yatırmıştı.
Manas buna öfkelen-di.
On iki kayıştan örülmüş
öküz derisi kırıbacını,
kendi yaptığı bu kırıbacı

- кой сойбогон Сарттарды
кокуйлаткан булдурсун,
төбөдөгү жийнды
- 1220 төрт бөлүнткөн булдурсун
тартып ийдин, Эр Манас,
кабылан тууган Кошойду
катуу чап салгамбы?
Кабылан тууган Эр Кошой
- 1225 эт ачынып калгамбы?
Кабылан Кошой карасаң,
Манасты кылчайып карап алды дейт,
Манаска карап айттың дейт:
'Акай, тентек, не дейсин?
- 1230 Окой, тентек, не дейсин?
Энекем жаман киши экен,
тар бешикке салыптыр,
тал ортом кууш болуптур,
айкалыша бүтүптүр,
- 1235 аяктай болгон сары суу
астыма уюп калыптыр,
кабукка ырбап кетиптир.
Тоодай болгон Чоң Жолой
Калмакча кармап алыптыр,
- 1240 чыканактан салыптыр,
тал ортомдо чемирчек
кобугум карап кетиптир.
Ченеп уктап жүрүмүн.'
Картайса-да Кошойдон
- 1245 тамашасын көрүптүр!
Кабылан тууган Эр Кошой
Манаска бу кеп айтканда,
каптий кармап алды дейт,
кайра таштап кетт'эле,
- 1250 тон кураган эмедей,
таш кулаган эмедей
Жолойду жыгып кетт'эле.
Ас Бусурман кургурду-
мөрөй алып калд'ыла,
- 1255 'Бу жийнга ким чыгат?
Кудай берсе ким жыгат?'
Картайган-да Кан Кошой
мөрөй алып калды дейт.
Мөрөй алып калган соң,
- 1260 он экиде Бок-мурундай төрөнүс
чакыруучу салды дейт,
алтымыш ала жоргону
матоога салды Бок-мурун.
'Карасы коюп төрөсү түссүн,
- 1265 сайышка киши түссүн!', деп.
Капыр-минен Бусурман
кайда мундай аш берчи?
Чакыруучу келгенде,
Кашкар, Жаркен сураган
- 1270 кыр мурундуу, кыза көс
- koy soyboğon Sarttardı
kokuylatkan buldursun,
töbödöğü ciyndi
tört bölüntkөн buldursun
tartıp iydiñ, Ér Manas,
kabılan tuuğan Koşoydu
katuu çap salğambı?
Kabılan tuuğan Ér Koşoy
ét açınıp kalğambı?
Kabılan Koşoy karasañ,
Manastı kılçayıp karap aldı déyt,
Manaska karap ayttıñ déyt:
'Akay, téntek, né déysin?
Okoy, téntek, né déysin?
Énekem caman kişi éken,
tar beşikke salıptır,
tal ortom kuuş boluptur,
aykalısha бүтүптүр,
ayaktay bolğon sarı suu
astıma uyup kalıptır,
kabukka ırbap kétiptir.
Tooday bolğon Çoñ Coloy
Kalmakça karmap alıptır,
çıkanaktan salıptır,
tal ortomdo çémirçek
kobuğum karap kétiptir.
Çéneп uktap cürümün.'
Kartaysa-da Koşoydon
tamaşasın köriүptür!
Kabılan tuuğan Ér Koşoy
Manaska bu kép aytkanда,
kaptiy karmap aldı déyt,
kayra taştap kett'эле,
ton kurağan émedey,
taş kulağan émedey
Coloydu cıgıp kett'эле.
As Busurman kurğurdu-
möröy alıp kald'ıla,
'Bu ciyñga kim çığat?
Kuday bérse kim cığat?'
Kartayğan-da Kan Koşoy
möröy alıp kaldı déyt.
Möröy alıp kalğan soñ,
on ékide Bok-murunday törönüs
çakırıuучı saldı déyt,
altımış ala corğonu
matooğa saldı Bok-murun.
'Karası koyup törösü tüssün,
sayışka kişi tüssün!', déп.
Kapır-minen Busurman
kayda munday aş bérçi?
Çakırıuучı kélgenде,
Kaşkar, Carkén surağan
kır murunduu, kıza көs
- Koyun kesmeyen Sartları
yıldırımtı bu kırbaç,
tepedeki yığını da
dörde bölmüştü bu kırbaç.
Bir salladın Er Manas
kaplan doğan Er Koşoy'a
kırbacını vurmadın mı?
Kaplan doğan Er Koşoy'un
canı çok yanmadı mı?
Er Koşoy bakınca gördü,
karşısında Er Manas'ı
Manas'a bakıp dedi ki:
"Söyle, ateşli can, ne diyorsun,
konuş, ateşli can, ne diyorsun?
Anam fena bir kadınmış,
beni dar bir beşiğe koymuş,
içim sıkışmış,
biri birine karışmış,
çanak dolusu cerahat
altıma birikip toplanmış,
çürüyüp kokuşmuş.
Dağ gibi yüksek ulu Coloy
Kalmuk usulü beni yakalayıp,
dirseklerini bana kaktı,
içimdeki pislik
aşağıdan akıp gitti.
Uyuyup kalmışım."
Kart ise de bu Koşoy'un
şimdi temasasını görürmüş!
Kaplan doğan Er Koşoy Han
Manas'a böyle deyince
yukarı doğru saldırdı,
düşmanı yere fırlattı,
elbise diken kocakarı gibi
kayadan yuvarlanan kocakarı gibi
Coloy'u yere devirdi.
Kahrolası aşağılık müslümanlar
güreşte ödülü tam alacak iken
güreşe artık kim çıkar?
Allah'ın izniyle kim onu yıkar?
İşte ihtiyar Er Koşoy
ödülü kazanıp almıştı.
Ödülü alınca o,
on ikisindeki genç Bok-murun
çağirtıcıları yola çıkardı,
altmış alaca yürük atı
güreşe ödül koydu.
"Halk kalsın beyler de buyursun,
mızrak güreşinde bulunsun!" dedi.
Kafir olsun müslüman olsun
nerede böyle şenlik olmuştur?
Çağirtıcılar gelince
Kaşgar ve Yarkent'i isteyen
basık burunlu, kısık gözlü

- Кытайлардын Коңур-бай канаттуу кара бедени бутка салып чыкты дейт. Карагай найза комдонуп,
- 1275** мустай темир кийнип, буттай темир курчанып, бутка салып чыккан соң, ас Бусурман кургурдан Коңур-байдын саарына чыдабай
- 1280** типти адам чыккан жок. Кытайлардын Коңур-бай алтымыш ала жоргону матоосын кыркып алды дейт. Алтымыш ала жоргону
- 1285** тийп алып жөнөлдү. Бөрү көштү, куу мурут кабылан тууган Эр Манас бура тарта бергенде, Коңур-байды чапты'ла.
- 1290** 'Журтка бузук салды!' деп, алтымыш ала жоргону кайта айдат келд'эле. Бөрү көстүү, куу мурут кабылан тууган Эр Манас
- 1295** Бусурманга кыйгырды: 'Бу жМнга ким чыгат? Кудай берсе, ким жыгат?' [Оогандын каны Муз-бурчак] Ак-булчунду минди дейт.
- 1300** Түп Коконго жиберген, тутам жерин нылдаткан, тутам жерин сырдаткан, көш көмөкөй сыр найза колтукка кысып алды дейт.
- 1305** Эңкейштен өткөрүп, көлөңкөгө жеткирип, Коңур-байдай кашкага жетип найза салды дейт. Бура тарта берген соң,
- 1310** Манас сая'лбай өтүп кетти дейт. Кытайлардын Коңур-бай канаттуу кара бедени санга басып алды дейт, колтукка кысып салды дейт,
- 1315** найза-минен Манасты колтукта коюп кетт'эле Батыр тууган Манастын-Эр Назар тийген кул экен-этинен найза тарыбай,
- 1320** эти оорып калган соң, Ак-булчундай күлүктү кайра тартып алган соң, Манастын ачуу жаман келген соң, качырып койо берген соң,

Kıtaylardın Koñur-bay kanattuu kara bédeni butka salıp çıktı déyt. Karağay nayza komdonup, mustay témir kiynip, buttay témir kurçanıp, butka salıp cıkkan soñ, as Busurman kurğurdan Koñur-baydın saarına cıdabay tipti adam cıkkan cok. Kıtaylardın Koñur-bay altımış ala corğonu matoosın kırkıp aldı déyt. Altımış ala corğonu tiyp alıp cönöldü. Börü köştü, kuu murut kabılan tuuğan Ér Manas bura tarta bérgende, Koñur-baydı cıaptı'la. 'Curtka buzuk saldı!' dép, altımış ala corğonu kayta aydat keld'эле. Börü köstüü, kuu murut kabılan tuuğan Ér Manas Busurmanğa kıygırdı: 'Bu cMnğa kim cığat? Kuday bérse, kim cığat?' [Oogandın kanı Muz-burçak] Ak-bulcınıdu mindi déyt. Tüp Kokongo cibergen, tutam cérin nıldatkan, tutam cérin sırdatkan, köş kömököy sır nayza koltukka kısıp aldı déyt. Eñkeyşten ötkörüp, kölöñkögö cétkirip, Koñur-bayday kaşkağa cétip nayza saldı déyt. Bura tarta bérgen soñ, Manas saya'lbay ötüp ketti déyt. Kıtaylardın Koñur-bay kanattuu kara bédeni sanğa basıp aldı déyt, koltukka kısıp saldı déyt, nayza-minen Manastı koltukta koyup kett'эле Batır tuuğan Manastın-Ér Nazar tiygen kul éken-étinen nayza tarıbay, éti oorıp kalğan soñ, Ak-bulcınday külüktü kayra tartıp alğan soñ, Manastın açuu caman kélgen soñ, kaçırıp koyo bérgen soñ,

Çinlilerin Konur-bay'ı kanatlı yağız atına binip hemen yola çıktı. çam mızrağı sallayıp, buz gibi demir giyinip, ağır demiri kuşanıp, böyle yağıza binince kahrolası aşağılık müslümanlardan Konur-bay'a çıkışacak tek bir adam çıkmadı. Çinlilerin Konur-bay'ı altmış alaca yürüğü artık ödül almıştı. Bu altmış alaca atı alıp beraber götürdü. Kurt gözlü, kırca bıyıklı kaplan doğan Er Manas artık atını çevirdi, Konur-bay'a bir saldırdı. "Halkı bozguna uğrattı!" diyerek altmış alaca atı da aldı götürüyor, şimdi. Kurt gözlü, kırca bıyıklı kaplan doğan Er Manas müslümanlara haykırdı: "Bu yığından kim çıkacak, Tanrı'ya güvenip kim yenecek? Afganların hanı Muz-burçak Ak-bulçun'a bindi. Ta Hokand'a gönderdiği sapı güzel, yağlı boya, sapı güzel işlenilmiş çift püsküllü mızrağını koltuğuna sıkıstırdı. İki büküm eğilerek gölge tarafa dönerek Er Konur-bay üzerine koşup mızrağını saldı. Öbür tarafa dönünce Manas yanından geçmişti. Çinlilerin Konur-bay'ı kanatlı kısırağı ile yandan geçerek saldırdı. Koltuğunda mızrak ile Manas'a bu mızrak ile koltuğuna kısıtıp saldırdı. Bahadır doğan Manas'ın, evliyanın koruduğu etine kargı işlemedi, eti böyle ağırır iken Ak-bulçun yürük atını çabuk geriye döndürdü, Manas öyle bir kızdı ki onu hemen kaçııverdi.

- 1325 алдараган (?) көп Капыр
арасын көстөй качкан соң,
найза-минен Эр Манас
колтукта келип койгон соң,
Кытайлардын Коңур-бай
- 1330 ыргыта коюп салган соң,
мактанып келди Эр Манас:
'Бу жийнга ким чыгат?
Бу жийнга мен чыгам,
Кудай берсе, мен жыгам!'
- 1335 Түркүгүн алтын ак чатыр
эшигине түштү дейт,
жанында жыбанак саптуу ак кестик
жанынан сууруп алды дейт,
жерде жаткан жыгашты
- 1340 жерден сууруп алды дейт,
кыя жонун олтурду.
Эмди он экиде Бок-мурун
чакыруучу салды дейт:
'Найза бою ор касты,
- 1345 алтымыш жамбы көп төктү,
төө байлап салды дейт,
алда байлаган төөнү
тиш-минен чечмек ким болор?'
Капырдан чыккан Ороңгу
- 1350 тө чечмек болду дейт,
көтү башын чапкылап
Ороңгу басып келди дейт.
Төө чечип атканда,
Бусурмандын Койлуу-бай
- 1355 басып келди Манаска:
'Аты жакшы, ай жаркын, төрөм,
Ороңгу барайн!
Олжосуна орток болуп келейн!'
Андан Манас айтат дейт:
- 1360 'Барсан, бара койгун!' деп.
Койлуу-бай касып кетти дейт,
эңкейип аткан Ороңгу
көт жагынан келди дейт,
тай букадай какт'эле,
- 1365 алтымыш жамбы чачылды!
Өкөө бөлүп алган соң,
асыл Манас мыны айтат,
асыл жайдан акырат,
Алмамбетти чакырат:
- 1370 'Асыл чором, ай жаркын,
тооба, чором, күн жаркын,
Ороңгу ургачы да болсо, кан эле
Ороңгунун бир көөнүнө жетпесин!-
Төрөлүк кылып салайн!
- 1375 Ат алып барып мингисчи!
Тон алып барып кийгисчи!
Абуйрын жаап келсеңчи!
Асыл чоро Алмамбет

alدارаган (?) көп Капыр
arasın köstöy kaçkan soñ,
nayza-minen Êr Manas
koltukta kélip koyğon soñ,
Kıtaylardın Koñur-bay
ırğıta koyup salğan soñ,
maktanıp keldi Êr Manas:
'Bu ciyngä kim çığat?
Bu ciyngä mén çıgam,
Kuday bérse, mén cıgam!'

Türkügün altın ak çatır
éşigine tüştü déyt,
canında cıbanak saptuu ak késtik
canınan suurup aldı déyt,
cérde catkan cığaştı
cérden suurup aldı déyt,
kıya conun olturdu.
Êmdi on ékide Bok-murun
çakırucuı saldı déyt:
'Nayza boyu or kasti,
altımış cambı köp töktü,
töö baylap saldı déyt,
alda baylağan töönü
tiş-minen çéçmek kim bolor?'

Kapırdan çıkkın Oroñgu
tö çéçmek boldu déyt,
kötü başın çapkılap
Oroñgu basıp keldi déyt.
Töö çéçip atkannda,
Busurmandın Koyluu-bay
basıp keldi Manaska:
'Atı cakşı, ay carkın, töröm,
Oroñgu barayn!
Olcosuna ortok bolup kéleyn!'

Andan Manas aytat déyt:
'Barsan, bara koyğun!' dép.
Koyluu-bay kasıp ketti déyt,
éñkeyip atkan Oroñgu
köt çağınan keldi déyt,
tay bukaday kakt'эле,
altımış cambı çaçıldı!
Ököö bölüp alğın soñ,
asil Manas mını aytat,
asil caydan akırat,
Almambetti çakırat:
'Asıl çorom, ay carkın,
tooba, çorom, күн carkın,
Oroñgu urğacı da bolso, kan эле
Oroñgunun bir köönünö cétpesin!-
Törölük kılıp salayn!

At alıp barıp mingisçi!
Ton alıp barıp kiygisçi!
Abuyrın caap kélseñçi!'
Asıl çoro Almambét

Kafir yığını içinden
çabucak arasından kaçtı o.
Er Manas mızrağı koltuğunda
saplamağa hazır iken
Çinlilerin Konur-bay'ı
arkasından fırladı.
Övünüp geldi Er Manas:
"Bu yığından çıkacak var mı?
İşte karşı duruyorum,
Allah'ın izniyle ben yeneceğim!"
Altın direkli ak çadırın
kapısında attan indi.
Kemik saplı bıçağını
yanından çekip çıkardı.
Yerde yatan ağaççığı
yerden sökerek aldı,
bıçağıyla soydu, yonttu,
o zaman Bok-murun yine
çağırtıcılar gönderdi:
"Mızrak boyu çukur kazdım,
içine altmış cambı döktüm,
bir de deve bağladım ben,
bağladığım bu deveyi
dişleriyle kim sökecek?"
Kafirden çıkan Orongu
bunu çözmeyi düşündü,
kalçalarını sallayarak
Orongu yürüdü geldi,
deveyi çözmek istedi.
Müslümanlardan Koyluu-bay
yürüdü Manas'a geldi:
"Adı güzel, gün ışığı, efendim,
Orongu'ya gideyim ben,
hediyesine ortak olup geleyim!"
O zaman Manas dedi ki:
"İstiyorsan haydi var git!"
Koyluu-bay yürüyüp gitti.
Yere eğilen Orongu'nun
arka tarafına gitti,
boğa tayı gibi kalktı,
altmış cambı saçıldı!
İkiye bölüp alınca
asil Manas şöyle dedi,
asil yerinden haykırdı
Almambet'i çağırdı:
"Ay gibi parlak, asil yiğidim,
tövbe, gün gibi parlak mert yiğidim.
Orongu bir kadın ise de o bir han,
Orongu'nun gücüne gitmesin!
Ben efendilik edeyim!
Binsin diye at verelim!
Giyinsin diye elbise verelim!
Namus yerini kapasın!"
Asil yiğit Almambet

- Сары-ала-минен желет дейт,
 1380 Ороңгуа келет дейт,
 келе жатып мыны айтат:
 'Пуу! Ороңгу, бетиң-ей!
 Ач-бууданны жетелеп,
 Жолой кирсин көтүңө!
- 1385 Кемирейип көрүнөт,
 керки сапты тыккамбы?
 Үңүрөйүп көрүнөт,
 үшкүнү сабын тыккамбы?
 Тышы кара көрүнөт,
- 1390 кара кө жагып койгомбу?
 Ичи кызыл көрүнөт,
 кызыл өпкө тыккамбы?
 Пуу! Ороңгу, бетиң-ей!
 Ач-бууданны жетелеп,
- 1395 Жолой кирсин көтүңө!
 Көтүңдүн ичи жылгадай,
 бөбөчөгүң туулгадай!
 Анда Алмамбет чоро
 таштап кетти сарпайды,
- 1400 көтү башын аштырып.
 Ороңгу алды мөрөйдү,
 алып барды жамбыны.
 Ар мөрөйү биткен соң,
 ашын тартып болгон соң,
- 1405 кең Букардан ат келет,
 чымын учкан ала-чалбырт жасминен,
 Илени бойлоп чыгыптыр,
 Сыр-теңистин аягын
 Жакшысы келди терилип,
- 1410 жаманы келди теригип.
 'Атты сүрөп алам!' деп,
 көтөрмөгө, сүрөнгө,
 тойлоп жүргөн эл кетти.
 Бусурмандын элдерден
- 1415 Алмамбет, Сыргак, эки уул,
 Манастын ал чоросу турбайбы?
 'Кокондон барып сүрөйн!' деп,
 Коконго көстөп чыктылар.
 Капырдан кеттиң, эки адам,
- 1420 Чоң Жолойдун эки уулу,
 Өкүм-болот, Төрө-бек,
 о-да кетти Коконго.
 Сыр-дайрага келгенде,
 Ач-буудан келет алдында,
- 1425 өркөчү бийк, мойн узун,
 жорго басык чоң кула,
 Эр Манастын Ак-кула
 кара тери катыптыр-
 'Сур-кула' болуп калыптыр!
- 1430 Арандай оосын ачыптыр,
 кандуу көбүк чачыптыр,
 Ак-кула келет тарыштап,

Sarı-ala-minen célet déyt,
 Oroñguğa kélet déyt,
 kéle catıp mıny aytat:
 'Puu! Oroñgu, betiñ-ey!
 Ač-buudannı cetelep,
 Coloy kirsin kötünö!
 Kémireyip körünöt,
 kérki sapty tıkkambı?
 Üñüröyüp körünöt,
 üškünü sabın tıkkambı?
 Tışı kara körünöt,
 kara kö çağıp koyğombu?
 İçi kızıl körünöt,
 kızıl öpkö tıkkambı?
 Puu! Oroñgu, betiñ-ey!
 Ač-buudannı cetelep,
 Coloy kirsin kötünö!
 Kötündün içi cılğaday,
 böböçögüñ tuulğaday!
 Anda Almambét çoro
 taştap ketti sarpaydı,
 kötü başın aştırıp.
 Oroñgu aldı möröydü,
 alıp bardı cambını.
 Ar möröyü bitken soñ,
 aşın tartıp bolğon soñ,
 keñ Bukardan at kélet,
 çımın uçkan ala-çalbırt casminen,
 İléni boylop çığıptır,
 Sır-téñistın ayağın
 Cakşısı kélđi térilip,
 camanı kélđi térigip.
 'Attı süröp alam!' dép,
 kötörmögö, süröngö,
 toyloп cürgön él ketti.
 Busurmandın élderden
 Almambét, Sırgak, éki uul,
 Manastın al çorosu turbaybı?
 'Kokondon barıp süröyn!' dép,
 Kokonğo köstöp çıktıлар.
 Kapırdan kettiñ, éki adam,
 Çoñ Coloydun éki uulu,
 Öküm-bolot, Törö-bék,
 o-da ketti Kokonğo.
 Sır-dayrağa kélgenде,
 Ač-buudан kélet aldında,
 örköçü biyk, moyn uzun,
 corğo basık çoñ kula,
 Ér Manastın Ak-kula
 kara téri katıptır-
 'Sur-kula' bolup kalıptır!
 Aranday oosın açıptır,
 kanduu köbük çacıptır,
 Ak-kula kélet tarıştap,

Sarı-ala'yı sürdü,
 Orongu'nun yanına geldi,
 gelince de şöyle dedi:
 "Tüü senin suratına, Orongu!
 Ač-buudan'ı götürürken
 Coloy girsın götüne!
 Açılan bir yarık görünür,
 kazma sapı mı tıkanı?
 Açılan bir delik görünür,
 kürek sapı mı tıkanı?
 Dışı kara görünüyör,
 kara kömür mü yakıp koydun?
 İçi kızıl görünüyor,
 kızıl ciğer mi tıkadın?
 Tüü senin yüzüе Orongu!
 Ač-buudan'ı götürürken
 Coloy girsın götüne
 götünün içi dere gibi,
 miğfer kadar bızırın var!"
 Sonra Er Almambet çoro
 üzerine elbiseyi örttü,
 götünü başını açtırıp,
 Orongu ödülü aldı,
 alıp cambıları gitti.
 Bütün ödüller dağıtılıp bitince
 yemekler de yenilince.
 büyük Buhara'dan atlar geldi,
 sinekler uçuşurken yaz başında
 İli boyunca gittiler,
 Sır denizi arkasından
 güzel atlar geldi hep birlik,
 kötü atlar geldi gücenik.
 Atı sürüp almak için
 sürüp götürmek için
 bütün misafirler çıktı,
 müslümanların yurdundan
 Almambet ile Sırgak, iki oğul,
 Manas'ın bu en iyi yiğitleri durur mu?
 Hokand'dan sürüp çıkarmak için
 Hokand'a doğru gittiler.
 Kafirden de iki adam gitti.
 Çünkü Coloy'un iki oğlu
 Öküm-bolot'la Törö-bek,
 onlar da Hokand'a gittiler.
 Siriderya'ya varınca
 en önce Ač-buudan koştu,
 sırtı yüksek, boynu uzun
 bu sert yürük, güzel kula
 Er Manas'ın Ak-kulası
 kara derisi katı oldu,
 pek çirkin olup kalmıştı.
 Ağzını da açar açmaz
 kanlı köpükler saçıldı.
 Ak-kula kızgın gelmişti.

- Таз-маймат келет Манастап!
Жар-мазарга келгенде,
1435 жарым чаңы бир көрөт
келе жатыр Ак-кула.
Кан Жолойдун Ач-буудан
астына келе жатыр.
Өрө кеткен ат экен,
1440 картайыңкы тартыптыр,
калжаңдап келе жатыр.
Ак-куланын жүгүргөнү билинбейт,
туягы жерге илинбейт!
Жар-мазарга келгенде,
1445 чоролору чогултуп,
асыл Манас мыны айтат:
'Барың бирдей көй-яшка,
барың бирдей сап-кашка,
Каңгайлап келет бир атың,
1450 Алтайлап келет бир атың,
Орустап келет бир атың,
Ойроттоп келет бир атың,
Кыргыстап келет бир атың,
Кырымдап келет бир атың-
1455 Алаштаган ураан жок,
Манастаган сүрөн жок!
Ак-кула саа кылбасам,
керилчек башың кеспесем,
кең соорыңды ойбосом,
1460 жол үстүнө сойбосом,
бөрү-минен кускунга
бөөдө тоюп кылбасам!'
Ат башындай жүрөгү
аттай түйлөп батпады,
1465 көкүрөккө жатпады.
Балык-Балакшан элине
чыгып келген Ажыбай-
жаткан койду тургуспас,
коңур жигит турбайбы?
1470 Журттан алкыш көп алган
бек-сат жигит турбайбы,
төрөлүгү ашынган?
Ат көбүктөп туруптур.
Ого койду Ажыбай:
1475 'Э алда, төрөм, ай жаркын,
э тооба, төрөм, күн жаркын,
Алмамбет чоронун
кыйгыл-кычкыл ачуун!-
Куласы-минен үч чыкты!
1480 Ак-кула келе жаткан бээм?
Атыңнын башын бура тыр, төрөм!
Ажыбай айтты бу кепти.
Асыл тентек акырат:
Жоролордун ат атынан чакырат:
1485 'Э Мурат-алым, Мурат-бек, чором!
Мындай чапкан Куат-бек, чором!

- Taz-maymat kélet Manastap!
Car-mazarğa kélgende,
carım çañı bir köröt
kéle catır Ak-kula.
Kan Coloydun Aç-buudan
astına kéle catır.
Örö kétken at éken,
kartayıñkı tartıptır,
kalcañdap kéle catır.
Ak-kulanın cügürgönü bilinbeyt,
tuyağı céрге ilinbeyt!
Car-mazarğa kélgende,
çoroloru çoğultup,
asil Manas mını aytat:
'Barıñ birdey köy-yaşka,
barıñ birdey sap-kaşka,
Kañgaylap kélet bir atıñ,
Altaylap kélet bir atıñ,
Orustap kélet bir atıñ,
Oyrottop kélet bir atıñ,
Kırgıstap kélet bir atıñ,
Kırımnap kélet bir atıñ-
Alaştagan uraan çok,
Manastağan sürön çok!
Ak-kula saa kılbasam,
kérilçek başıñ késpedesem,
kén sooriñdi oybosom,
col üstünö soybosom,
börü-minen kuskunğa
böödö toyup kılbasam!'
At başınday cürögü
attay tüylöp batpadı,
kökürökkö catpadı.
Balık-Balakşan éline
çıgıp kélgen Acıbay-
catkan koydu turğuspas,
koñur cigit turbaybı?
Curttan alkış köp alğan
bék-sat cigit turbaybı,
törölügü aşıñğan?
At köbüktöp turuptur.
Oğoy koydu Acıbay:
'É alda, töröm, ay carkın,
é tooba, töröm, күn carkın,
Almambét çoroñnun
kıyğıl-kıçkıl açuun!-
Kulası-minen üç çıktı!
Ak-kula kéle catkan beam?
Atıñnın başın bura tır, töröm!
Acıbay ayttı bu képti.
Asıl téntek akırat:
Corolordun at atınan çakırat:
'É Murat-alım, Murat-bék, çorom!
Mınday çapkan Kuat-bék, çorom!

- Taz-maymat Manas diye geldi!
Car-mazar'ını geçmiş de
yarı toza batmış da
geliyor idi Ak-kula.
Han Coloy'un Aç-buudan'ı
arkasından geliyordu.
İlerleyen bir attır bu,
kızgın saldırap geldi,
oynayıp sırıyordu.
Ak-kula'nın yürüdüğü görünmüyor,
ayakları yere değmiyor!
Car-mazar'a gelince
yiğitlerini toplayıp,
asil Manas şunu dedi:
"Hepiniz birbirinize denk erlersiniz,
kuvvette hep birsiniz siz,
Kangay türü bir at geliyor,
Altay türü bir at geliyor,
Rus türü bir at geliyor,
Oyrot türü bir at geliyor,
Kırgız türü bir at geliyor,
Kırım türü bir at geliyor,
Alaş nidasını haykıran yok,
Manas diye bağırان halkın yok!
Ak-kula sana göstermezsem,
dik başını ezmezsem,
kocaman sağrını deşmezsem,
yol üstünde seni kesmezsem,
kurtlar ile kuzgunlara
seni yiyecek etmezsem!"
At başı kadar yüreği,
bir at gibi şaha kalktı,
göğsünde rahat durmadı.
Balık-Balakşan iline
çıkıp gitmişti Acı-bay.
Yatan koyunu yerinden kaldırmayan,
munis bir yiğit değil mi o?
Yurttan çok alkış toplayan
asil yiğit değil mi o?
Efendiliği anlatmakla bitmez!
Atı köpükler saçıyor,
Acı-bay ona dedi ki:
"Ey Allahım, ay ışığı beyim,
tövbeler olsun, güneş ışığı beyim,
Almambet yiğidin,
öfkesi öyle coştı ki!
Kulası ile üç kere çıktı!
Ak-kula geliyor beyim,
atının başını çevir beyim!"
Acı-bay bunları demişti.
Dik kafalı asil de şöyle bağırıdı,
yiğitleri adıyla çağırıdı:
"Ey Murat-alım. Murat-bek, yiğitlerim,
hemen koşan Kuat-bek yiğidim,

- Эжемден тууган женим, чором,
Элим, Сейит, эки уул, чором!
Казактардын Каргандай, чором!
- 1490 Мырза, жаш уулум, чором!
Бөрүнүн уулу Бөрүчүм, чором!
Ак-кулам аксап кеткенде,
алтын така, жес мыкты,
бек такалап берүчүм
- 1495 Ак-балта уулу Болотум, чором!
Коңгуроолу-байдын
Кош-абыш, чором!
Төлгөчү кара Төлөгүм, чором!
Жорочу Кара-бадышам, чором!
Түндө түлкүнүн исин
жоголбас, чором,
- 1500 Түрсүн-тайлак, шуутум, чором!
Түтөп турган мылтыкка, чором,
түрс качырып урушкан, чором,
караңыда карсактын исин
жаңылбас
Кабылан-тайлак, ай жаркын, чором!
- 1505 Ай-минен күнүм э, чором,
ортосунан бүткөнүм, чором,
күн түбүндө тайганым, чором,
ортосунан бүткөнүм, чором,
курсакка бүссө бир бүткөн, чором,
- 1510 кундакка жасса бир жаткан, чором,
көскө сайган Көк Сыргак, чором!
"Капырдын каны болгунча", чором,
"Бусурман кулу
болот!" деп, чором,
ак теңки булун чачканым, чором,
- 1515 Алтайлаган Калмактан,
эр өлтүрүп качканым, чором,
Сар'ала минген Алмамбет, чором!
Ак-куланы токтоткун, чором!
Он эки кыстын колуна, чором,
- 1520 жумурулап чалдырган, чором,
жибектен кылган ноктом бар-
чечпей (?) туруп катыңар, чором!
Эмди кырк чоро үнүн укканда,
Ак-кулага камалап кетпеси?
- 1525 Манастын үнүн уккан соң,
батыраша түшпөспү?
Өкүм-болот, Төрө-бек,
"Ач-буудан!" үнүн салыптыр,
катты сүрөп калыптыр-
- 1530 башын чайкап салыптыр.
Ак-куланы карасаң,
асыл тентек Эр Манас
Ак-куланы сүрөптүр,
Ач-буудан өткөрүп
- 1535 кайра тартып туруптур.
Орус-та болсо, кан эди,
- Écemden тууган cenim, çorum,
Élim, Séyit, éki uul, çorum!
Kazaktardın Karganday, çorum!
Mırza, çaş uulum, çorum!
Börünün uulu Börüçüm, çorum!
Ak-kulam aksap kétkende,
altın taka, cés mıktı,
bék takalap bérüçüm
Ak-balta uulu Bolotum, çorum!
Koңguroolu-baydın
Koş-abış, çorum!
Tölgöçü kara Tölögüm, çorum!
Coroçu Kara-badışam, çorum!
Tündö tülkünün isin
çoğolbas, çorum,
Türsün-taylak, şuutum, çorum!
Tütöp turğan mıltykka, çorum,
türs kaçırıp uruşkan, çorum,
karañıda karsaktın isin
cañılbas
Kabılan-taylak, ay carkın, çorum!
Ay-minen künüm é, çorum,
ortosunan бүtkönüm, çorum,
kün түbüндө tayғанım, çorum,
ortosunan бүtkönüm, çorum,
kursakka büssö bir бүtkön, çorum,
kundakka cassa bir catkan, çorum,
köskö sayğan Kök Sırgak, çorum!
"Kapırdın kanı bolğunça", çorum,
"Busurman kulu
bolom!" dép, çorum,
ak téñki bulun çaçkanım, çorum,
Altaylağan Kalmaktan,
ér öltürüp kaçkanım, çorum,
Sar'ala mingen Almambét, çorum!
Ak-kulanı toktotkun, çorum!
On éki kıstın koluna, çorum,
cumurulaп çaldırған, çorum,
cibekten kılған noktom bar-
çéçpey (?) turup katuñar, çorum!
Émdi kırk çoro ünün ukkanda,
Ak-kulağa kamalap kétpesi?
Manastın ünün ukkan soñ,
batıraşa түşpöspü?
Öküm-bolot, Törö-bék,
"Aç-buudan!" ünün salıptır,
kattı süröp kalıptır-
başın çaykap salıptır.
Ak-kulanı karasañ,
asıl téntek Ér Manas
Ak-kulanı süröptür,
Aç-buudan ötkörüp
kayra tartıp turuptur.
Orus-ta bolso, kan édi,
- ecemden doğan yeğenim, yiğidim,
Elim, Seyit, iki oğul, yiğitlerim,
Kazakların Karganday'ı, yiğidim,
Mırza, genç oğlu, yiğidim,
Ak-kula atım aksayınca,
altınlı demir nal takan,
bakır çivi ile mıhlayan,
Börü'nün oğlu Börüçü,
Ak-balta oğlu Bolotum, yiğidim,
Konguroolu-bay'ın oğlu
Koş-abış, yiğidim,
Ey, falcı kara Tölök, yiğidim,
gerçeği bildiren Kara-badışa, yiğidim,
gece tilki izini
kaybetmeyen yiğidim,
Türsün-taylak Şuutum, yiğidim,
doldurulmuş tüfek ile, yiğidim,
cenkte düşmanı kaçırان yiğidim,
karanlıkta bozkır tilkisinin
izini şaşmadan bulan
Kabılan-taylak, ay ışığı yiğidim,
ay ile güneşin, yiğidim,
ortasından doğan, yiğidim,
seher vakti bekçi köpeğim, yiğidim,
ortasından doğan, ey yiğidim,
ana rahmine tek başına düşen yiğidim,
kundakta tek başına yatan yiğidim,
gözalıcı Kök Sırgak yiğidim,
kafire han olmaktansa
müslüman kulu olayım
diyen, yiğidim,
bütün gümüşünü saçan yiğidim,
Altayca konuşan Kalmukların
erlerini öldürüp bize kaçan, yiğidim,
Sarı-ala'ya binen Almambet yiğidim!
Ak-kula'yı hazırlayın, yiğitlerim,
on iki kızın elleriyle, yiğitlerim,
eğirip ördüğü, yiğitlerim,
ipekli bir yular var, yiğitlerim,
bunu ona bağlayın, yiğitlerim!"
Kırk yiğit bu sözü duyunca,
Ak-kula'nın çevresini sarmazlar mı?
Manas'ın sesini alınca
hep erce yola düştüler,
Öküm-bolot'la Törö-bek,
Aç-buudan'a bağırдылар.
Onu ileri salдылар.
At öfke ile baş savurdu.
Ak-kula ata bakarsan
ateşli can bu asil Er Manas,
Ak-kula'yı sürmekte hep.
Aç-buudan'ı geçti derken
onu arkada bıraktı.
Rus da olsa han idi o,

- бир талай элдин баш эди.
'Ач-бууданды жолго жакшы
кылалык!
Жолго жакшы кылган соң,
1540 Ак-куланын көтүнөн
анан салып кетелик!
Көй-кашкасын чогултуп,
Чоң Жолой-кан айтты дейт.
Батыр Манас карасаң,
1545 тура калды Ач-буудан!
Жар Кудайга жалынып,
Жасаганга сийнып,
Ач-бууданды тартт'эле.
Жыгыларга жер таппай
1550 тоо кулаган эмедей
жерди каап жогулду!
'Өштүк-минен жыкты!' деп,
Өкүм-болот, Төрө-бек,
Манастын чоросун келип чапт'эле,
1555 кызык уруш болду дейт.
Эмди айды карасаң,
күнү-түнү он төрт күн
найза-минен сайышып,
жаркасы көккө чыгышып,
1560 балта-минен чабышып,
балдагынан айрышып,
кылыч-минен чабышып,
жаны колдо алышып...
кызык уруш болгон соң,
1565 Капырдын каны Чоң Жолой,
Каңкайдан кабар жеткен соң,
агар алтын, ак күмүш,
Жолой талап алган соң,
Алтайлаган көп Капыр
1570 намыс кылып кеткен соң,
он беш чоро баш болуп,
Алмамбет турдуң урушта,
желекти жерден түрүшүп,
түпөктү найза сүрүшүп,
1575 башы-көсүн баралап,
бүткөн боюн жаралап,
кой боорындай кара кан
койнуна жаман толушуп,
Капырдын иши оңошуп
1580 ак каңгы иер сырдыгаш
кашын жара чаптырып,
кан жөткүрдү Алмамбет...
Кытайлардын Коңур-бай
өштүү, көктүү кул экен.
1585 Сар'аланы жүргүспөй
Сар'ала минген Алмамбет
Айгыр-жалы бос төндү
Сар'аланы жүргүспөй,
жан башы толгон ок болду,
- bir talay éldin baş édi.
'Aç-buudandı colgo
cakşı kılalık!
Colgo cakşı kılğan soñ,
Ak-kulanın kötünön
anan salıp kételik!
Köy-kaşkasın çoğultup,
Çoñ Coloy-kan ayttı déyt.
Batır Manas karasañ,
tura kaldı Aç-buudan!
Car Kudayğa calınıp,
Casaganğa siynıp,
Aç-buudandı tartt'эле.
Cığılarğa cér tappay
too kulağan émedey
cérdi kaap çoğuldu!
'Öştük-minen cıktı!' dép,
Öküm-bolot, Törö-bék,
Manastın çorosun kélip çapt'эле,
kızık uruş boldu déyt.
Émdi aydı karasañ,
künü-tünü on dört күн
nayza-minen sayışıp,
carkası kökkö çığışıп,
balta-minen çabışıp,
baldağınan ayırışıp,
kılıç-minen çabışıp,
canı koldo alışıп...
kızık uruş bolğon soñ,
Kapırdın kanı Çoñ Coloy,
Kañkaydan kabar cétken soñ,
ağar altın, ak күмүш,
Coloy talap alğan soñ,
Altaylağan көп Kapır
namıs kılıp kétken soñ,
on beş çoro baş болуп,
Almambét turduñ uruşta,
célekti cérden түрүшүп,
tüpektü nayza sürүшүп,
başı-kösün баралап,
bütkön boyun caralap,
koy boorınday кара кан
koynuna caman toлушуп,
Kapırdın işi oñoшуп
ak kañğı ier sırдығаш
kaşın cara çaptırıp,
kan cötkürdü Almambét...
Kıtaylardıñ Koñur-bay
өштүү, köktүү kul éken.
Sar'alanı cürgүspөй
Sar'ala mingen Almambét
Aygır-calı bos төндү
Sar'alanı cürgүspөй,
can başı tolğon ok болду,
- bir sürü insanın başı idi.
Aç-buudan'ı yola
çıkartalım!
Onu yola çıkartalım,
Ak-kula'nın arkasından
biz onu yola salalım!"
Erlerini toplayarak,
ulu Coloy Han böyle demişti.
Bahadır Manas bir baksana,
durakladı Aç-buudan!
Mevlam Hüda'ya yalvarıp
Yaratan'a sığınıp,
Aç-buudan'ı çektiler!
Yuvarlanacak yer bulamayan
dağdan yuvarlanan kocakarı gibi
yeri tutup yığıldı!
Fenalık yapıldı diye
Öküm-bolot, Törö-bek
Manas'ın yiğitlerine saldırdılar,
kızgın vuruşma başladı.
Artık ayın günlerini sayarsan
gece gündüz tam on dört gün
mızraklarla çarpıştılar,
parıltısı göklere vurdu hep.
Baltalarla vuruştular,
baltalarla koparıp,
kılıçlarla yordılar.
Oklarını ellerine alıp
kızgın vuruşmalar oldu.
Kafir hanı Çon Coloy'a
Kankay'dan haber gelince
sarı altın, beyaz gümüşü
Coloy gelip yağma etti.
Altayca bağırان kafirler
bir çok fenalık edince
on beş yiğidin başına geçip
Almambet cenge karıştı,
tuğu yerden kaldırdı o,
püsküllü mızrağını kaldırdı,
baş göz yara bere,
bütün gövde yarananmış,
koyun ciğeri gibi kara kan
göğsünü doldurmuştu hep.
Kafirin işi iyi gitti,
maden çivili alaca eyerin
kayışı iki parça oldu,
kızıl kan kustu Almambet...
Çinlilerin Konur-bay'ı
pek kinci bir çapkın idi.
Sarı-ala'yı oradan yürütmedi,
Sarı-ala'ya binen Almambet
Aygır-calı'nın boz tepesine
Sarı-ala'yı yürütmedi,
kalçası hep oklar doldu,

1590 кабылан төрө жок болду!

Эки жагын маранып,
Алмамбет төгөрөктө каранып-
Ошу тентек кел'атат!
Өзүнөн өзү оңурайт,

1595 Ак-куланы ары-бери жетелеп!

Сары өзөк чалып кетпесин!
Туягына кан түшүп,
бар таман болуп калбасын!
Алмамбет туруп мыны айтат:

1600 'Көй-гашканын көбү келет,

көбү жок, төрөм,
Сап-кашканын жарым келет,
жарымы жок, төрөм,
жылкылуу жерге туякчы, төрөм,
элдүү жерде көгөн жат, төрөм,
кыстуу жерде ойношчу, төрөм,

1605 ак каңгы иер сырдыгаш, төрөм,

кашын жара чаптырып, төрөм,
кан жөткүрдү Алмамбет, төрөм!
Алты араан Капырдан, төрөм,
арасына таштадың, төрөм.

1610 Кандай шумдук

баштадың, төрөм?"
Анда айттың Эр Манас:
'Андай болсо, ай жаркын, чором,
өзү жакшы, күн жаркын, чором,
Конгуроолу-байдын

Кош-абам, чором,

1615 кош ат-минен үйгө бар, чором!

Сары-өзөн Чүйдү
кыдырып, чором,
бир Чөнөрдү аша көр, чором,
кең Таластын боюнда, чором,
Алты-байдын аралда, чором,

1620 атакем Жакып-байдын

эли болучу, чором,
төкөр уста болучу,
бердим эле беш ай жүсү болголу,
Ак-албарс сынып калгалы.
Кылдыб'экен кылышты,

1625 соктуб'экен соотты?

Кылбаса эмди кылышты,
сокпосо эмди соотты,
төкөр устаны бир өлтүрүп салыңар!
Жатык тилдүү Ажыбай, чором,

1630 мындан ары сен барсаң, чором,

наргы атасы Камбар-кан,
өзү атасы Айдар-кан,
Айдар уулу Көкчөгө
Көк-ала атын берсин де!

1635 Көк-ала атын бербесе,

Көк-аласы көскө жеткинче,
Көкчөдөн башка жоом жок!

kabilan törö çok boldu!

Éki çağın maranıp,
Almambét tögöröktö karanıp-
Oşu téntek kél'atat!

Özünön özü oñurayt,

Ak-kulanı arı-béri cételep!

Sarı özök çalıp kétpesin!

Tuyağına kan түşüp,

bar taman bolup kalbasın!

Almambét turup mıny aytat:

'Köy-ğaşkanın köbü kélet,

köbü çok, töröm,

Sap-kaşkanın carım kélet,

carımı çok, töröm,

cılıkluu céрге tuyakçı, töröm,

éldüü céрде көгөн cat, töröm,

kıstuu céрде oynoşçu, töröm,

ak kañğı ier sırdığaş, töröm,

kaşın cara çaptırıp, töröm,

kan cökürdü Almambét, töröm!

Altı araan Kapırdan, töröm,

arasına taştadıñ, töröm.

Kanday şumduk

baştadıñ, töröm?"

Anda ayttıñ Ér Manas:

'Anday bolso, ay carkın, çorom,

özü cakşı, kün carkın, çorom,

Koñguroolu-baydın

Koş-abam, çorom,

koş at-minen üygö bar, çorom!

Sarı-özön Çüydü

kıdırıp, çorom,

bir Çönördü aşa kör, çorom,

kéñ Talastın boyunda, çorom,

Altı-baydın aralda, çorom,

atakem Cakıp-baydın

éli boluçu, çorom,

tökör usta boluçu,

bérdim éle beş ay cüsü bolğolu,

Ak-albars sınıp kalğalı.

Kıldıb'экен kılıştı,

soktub'экен soottı?

Kılbasa émdi kılıştı,

sokposo émdi soottı,

tökör ustanı bir öltürüp salıñar!

Catık tildüü Acıbay, çorom,

mından arı sén barsañ, çorom,

narğı atası Kambar-kan,

özü atası Aydar-kan,

Aydar uulu Kөкçөгө

Kөк-ala atın bérsin dé!

Kөк-ala atın bérbese,

Kөк-alası köskö cétкинче,

Kөкçөдөн başka coom çok!

kaplan efendi yok oldu!

İki yana çılgınca bakarak

Almambet etrafı taradı:

Ay bak, ateşli can geliyor!

kendi kendine konuşup

Ak-kula'yı sağa, sola çekiyor!

Cerihat toplamasın,

tırnaklarına kan oturmasın,

büsbütün hasta olmasın!

Almambet dedi ki:

"Erlerin kimi geldi, kimi

gelmedi, efendim,

güçlülerin bir kısmı geldi,

yarısı yok, efendim,

at olan yerde nal izi olur, efendim,

halk olan yerde hırsız bulunur, efendim,

kız olan yerde aşık bulunur, efendim,

maden çivili, alaca eyerin, efendim,

bak kayışı yarıldı, efendim,

kan kustu Almambet, efendim,

altı kafır sürüsüne, efendim,

beni saldın, efendim,

nasıl böyle fena bir iş

ettin, efendim!"

O zaman Er Manas dedi ki:

"Ya öyle mi, ay ışığı yığidim,

özü güzel gün ışığı yığidim,

Konguroolu-bay'ın oğlu,

Koş-abam, yığidim,

iki atla evine gidiyor, yığidim,

sarı yataklı Çu boyunca

atını sür, yığidim,

Çönör dağına aşiver, yığidim,

geniş Talas boyunda, yığidim,

Altı-bay'ın kabilesinde, yığidim,

babam Cakıp'ın

yurdunda, yığidim,

bir Tökör usta var,

işte beş ay evvel ona,

kırılan şu kılıcı vermiştim,

kılıcımı tamir etti,

zırhımı da o yapmıştı.

Kılıcı yine yapmaz ise,

zırhı şimdi yapmaz ise,

Tökör usta'yı öldürün!

Tatlı dilli Acı-bay, yığidim,

benden önce sen git, yığidim,

arka atası Kambar Han,

kendi babası Aydar Han,

Aydar'ın oğlu Kөкçө'ye

Kөк-ala atını versin, de!

Kөк-ala atını vermezse

Kөк-ala'yı görmezsen,

Kөкçө'den başka düşmanım yok!

- Кең Алжан ичинде,
өст'ай экен Жамгырчы,
1640 Жамгырчыга жетип айт,
алтын көстүү Мердийен,
Мердийенди берсин де!
Мердийенди бербесе,
Жамгырчыдан башка жоом жок!
- 1645 Сүт-болотту берсин де!
Кар'уста кылып бек соккон,
Сүт-болот өзү жакш'эле.
Андан ары сен барсаң,
эл четинде Кошой бар,
- 1650 журт карысы киш' эле,
андан бата алып кайт!
Андан ары сен барсаң,
Абылай, Жаңгыр, Кан-кожон
андан бата алып кайт!
- 1655 Ажыбай жүрүп кетти дейт,
Конгуроолу уулу Кош-абыш
кош ат-минен чапты дейт,
сары-өзөн Чүйдү кыдырып,
бир Чөңөрдү ашты дейт,
- 1660 кең Таластын боюнда,
кең Кол-ата оюнда,
Жакып-бай эли бар экен,
Алты-байдын араанда.
Төкөр уста барды дейт,
- 1665 айткан экен устага.
Төкөр уста мыны айтат:
'Кылдым эле кылышты, чоро,
соктум эле соотты, чоро!
Мен тентекке барайн, чоро,
- 1670 Манаска жооп айтайн, чоро!
Кылыштын жайын айткан соң, чоро,
кара бээ минип кайтайн, чоро,
Каныкейге айтайн, чоро!'
Төкөр уста мыны айтып,
- 1675 атка минип бастырды,
Манасты көстөй бастырды.
Манаска жете келген соң,
Манаска салам берген соң,
Манас айтты устага:
- 1680 'Кылдыңб'эле кылышты, даркан?
соктуңб'эле соотты, даркан?'
Төкөр уста жооп айтты:
'Кылдым эле кылышты, тентек,
соктум эле соотты, тентек!
- 1685 Кылыштын жайын айтайн, тентек!
Кылууна чыдабай, тентек,
жаман жаным кыйналды, тентек;
өгөсүнө чыдабай, тентек,
элү өгөм жоюлду, тентек;
- 1690 согууна чыдабай, тентек,
сом балкалар жоюлду, тентек;

Kēñ Alcan içinde,
öst'ay éken Camgırçı,
Camgırçığa cétip ayt,
altın köstüü Mérdiyén,
Mérdiyéndi bérsin dé!
Mérdiyéndi bərbese,
Camgırçıdan başka coom cok!
Süt-bolottu bérsin dé!
Kar'usta kılıp bék sokkon,
Süt-bolot özü cakş'эле.
Andan arı sén barsań,
él çétinde Koşoy bar,
curt karısı kiş' эле,
andan bata alıp kayt!
Andan arı sén barsań,
Abılay, Cańgır, Kan-kocoń
andan bata alıp kayt!'
Acıbay cürüp kétti déyt,
Końguroolu uulu Koş-abış
koş at-minen çaptı déyt,
sarı-özön Çüydü kıldırıp,
bir Çöñördü aştı déyt,
kēñ Talastın boyunda,
kēñ Kol-ata oyunda,
Cakıp-bay éli bar éken,
Altı-baydın araanda.
Tökör usta bardı déyt,
aytkan éken ustağa.
Tökör usta mıńı aytat:
'Kıldım эле kılıştı, çoro,
soktum эле soottı, çoro!
Mén téntekke barayn, çoro,
Manaska coop aytaın, çoro!
Kılıştın cayın aytkan soń, çoro,
kara bee minip kaytaın, çoro,
Kanıkéyge aytaın, çoro!'
Tökör usta mıńı aytıp,
atka minip bastırdı,
Manastı köstöy bastırdı.
Manaska cete kélgen soń,
Manaska salam bérgeń soń,
Manas ayttı ustağa:
'Kıldıńb'эле kılıştı, darkan?
soktuńb'эле soottı, darkan?'
Tökör usta coop ayttı:
'Kıldım эле kılıştı, téntek,
soktum эле soottı, téntek!
Kılıştın cayın aytaın, téntek!
Kıluuna çıdabay, téntek,
caman canım kıynaldı, téntek;
ögösünö çıdabay, téntek,
élü ögöm coıuldu, téntek;
soǵuuna çıdabay, téntek,
som balkalar coıuldu, téntek;

Geniş Alcan memleketinde
Er Camgırçı yaşamakta
Camgırçı'ya git de ki:
onda altın gözlü Merdiyen var
Merdiyen'i versin, de
Merdiyen'i vermezse,
Camgırçı'dan başka düşmanım yok!
Süt çeliği de versin de!
Onu kar üstüne işledi,
bu süt çelik pek güzeldir.
Oradan öteye gidersen,
bu yurttan Er Koşoy yaşar,
halkın en yaşlısıdır o,
git onun duasını al!
Oradan ileri varırsan,
Abılay, Cangır, Kan-koco'dan
sen dua al gel!"
Acı-bay yürüyüp gitti,
Konguroolu oğlu Koş-abış
iki atla koştu gitti,
sarı yataklı Çu boyunca gitti,
Çönör dağını da aştı,
geniş Talas'ın boyunda,
geniş Kol-ata vadisinde,
Cakıp-bay'ın halkı yaşar,
Altı-bay aşiretinde.
Oradaki Tökör Usta'ya var,
ona hanın sözünü de.
O zaman Tökör usta dedi ki:
"Ben kılıcı yaptım, ey yiğit,
ben zırhı da yaptım, ey yiğit,
ben şu ateşli cana gideyim, ey yiğit,
Manas'a cevap vereyim, ey yiğit!
Kılıcı methedeyim, ey yiğit,
kara kırağa binip döneyim, ey yiğit,
Kanıkey'e haber vereyim, ey yiğit."
Tökör usta böyle deyip
ata bindi
Manas'a yollandı.
Manas'ın yanına varınca,
Manas'a selam verdi.
Manas, ustaya dedi ki:
"Kılıcı yaptın mı, sanatkar?
Zırhı da yaptın mı, sanatkar?"
Tökör usta cevap verdi:
"Kılıcı yaptım, ateşli can,
zırhı da yaptım, ateşli can!
Kılıcı methedeyim, ateşli can!
Bu işe dayanamayıp, ateşli can,
canım çok yandı, ateşli can,
eğeye dayanamadı, ateşli can,
elli eğim köreldi, ateşli can,
dögmeye dayanamadı, ateşli can,
som baltalarım kırıldı, ateşli can,

- басууна чидабай, тентек,
балдарым бары жадады, тентек!
"Мизи сары болсун!" деп,
- 1695 мизин ууга сугардым, тентек!
Өзүңдү карап шилтебе, тентек:
катуу урушка салыңар, тентек!
Кайта жүрдү Эр Манас,
кырк чорого келди дейт.
- 1700 Кабылан тууган Эр Манас
кырк чорого айтты дейт:
'Сайындык-саргыл минели, чором!
эриксе-кулан аталы, чором,
эрипесе-мөйрөгө аталы, чором!
- 1705 Үч-кароолга баралы, чором,
Айдар-кан уулу
Көкчөдөн, чором,
Көк-ал'ат сурап берген
жок, чором,
малга кароо "Шык тыр!" кул, чором,
Көкчөдөн башка жоом
жок, чором!
- 1710 Эртең-минен туруңар, чором!
Сар'алага мине көр, чором!
Үч-кароол өтүп бар, чором!
Калдырагын салынган, чором,
Калдай малын көрүп кел, чором!
- 1715 Салбырагын салынган, чором,
Жайзаң малын көрүп кел, чором!
Жаңыс аттын жолунда, чором,
Жа-Меркенин жегинде, чором,
Кызыл-көкөн жайы бар, чором,
- 1720 Капырдын каны Чоң Жолой
жылкысын оттор жатат дейт,
жылкыны чалып алыңар!
Жылкы оттор ол болсо,
жылкы басып алалы!
- 1725 Көрүнбөй күрмөн кийели!
Топу тоноп алалы!
Таң түңкүйүп аткан соң,
тараза жылдыс баткан соң,
жылдыска оңдоп чыккан соң,
- 1730 Сар'аланы минди дейт,
Сар'ала минип Алмамбет,
чалгынга жүрүп келди дейт,
жаңгыс аттын жолунда,
Жа-Меркенин жегинде
- 1735 Капырдын каны Чоң Жолой
жылкысы оттоп келиптир,
төгөрөктө кастырып
жер арытып бастырып,
жер арытып алган соң,
- 1740 кайта салды төрөгө,
төрөгө келип айтты дейт:
'Жангыс аттын жолунда,
- basuuna çidabay, téntek,
balдарым барı cadadı, téntek!
"Mizi sarı bolsun!" dép,
mizin uuga suğardım, téntek!
Özüñdү karap şiltebe, téntek:
katuu uruşka salıñar, téntek!
Kayta cürdü Êr Manas,
kırk çoroğo keldi déyt.
Kabılan tuuğan Êr Manas
kırk çoroğo ayttı déyt:
'Sayındık-sarğıl mineli, çorom!
érikse-kulan atalı, çorom,
érikpese-möyrögö atalı, çorom!
Üç-karoolğa baralı, çorom,
Aydar-kan uulu
Kökçödön, çorom,
Kök-al'at surap bergeñ
cok, çorom,
malğa karoo "Şık tır!" kul, çorom,
Kökçödön başka coom
cok, çorom!
- Êrteñ-minen turuñar, çorom!
Sar'alağa mine kör, çorom!
Üç-karool ötüp bar, çorom!
Kaldırağın salıñan, çorom,
Kalday malın körüp kél, çorom!
Salbırağın salıñan, çorom,
Cayzañ malın körüp kél, çorom!
Cañıs attın colunda, çorom,
Ca-Mérkéñin ceginde, çorom,
Kızıl-kökön cayı bar, çorom,
Kapırdın kanı Çoñ Coloy
cıkısın ottor catat déyt,
cıkını çalıp alıñar!
Cılkı ottor ol bolso,
cılkı basıp alalı!
Körünböy kürmön kiyeli!
Topu tonop alalı!
Tañ tüñküyüp atkan soñ,
taraza cıldıs batkan soñ,
cıldıska oñdop cıkkan soñ,
Sar'alalı mindi déyt,
Sar'ala minip Almambét,
çalğınğa cürüp keldi déyt,
cañgıs attın colunda,
Ca-Mérkéñin ceginde
Kapırdın kanı Çoñ Coloy
cıkısı ottop kéliptir,
tögöröktö kastırıp
cér arıtıp bastırıp,
cér arıtıp alğan soñ,
kayta saldı törögö,
törögö kélip ayttı déyt:
'Cangıs attın colunda,
- basmağa dayanamadı, ateşli can,
körüğüm patladı, ateşli can,
kılıcın ağzı sarı olsun diye,
keskin yerine ağı sürdürdüm, ateşli can,
kendine doğru sallama, ateşli can,
sert doğuşte kullan, ateşli can!"
O zaman Er Manas evine koştu,
kırk yiğidine kavuştu.
Kaplan doğan Er Manas,
kırk yiğidine dedi ki:
"Çabuk olun atlara binelim, yiğitlerim,
isterseniz kulan vuralım, yiğitlerim,
istemezseniz hedefe atalım, yiğitlerim!
Üç-karool'a varalım, yiğitlerim,
Aydar Han'ın oğlu
Kökçö'den, yiğitlerim,
Kök-ala atı istedik, veren
yok, yiğitlerim,
davar çobanı o köleden, yiğitlerim,
Kökçö'den başka düşmanım
yok, yiğitlerim!
Sabahleyin erken kalkın, yiğitlerim!
Sen Sarı-ala'ya bin, yiğidim!
Üç-karool'a kadar git, yiğidim!
Ok çantasını sallandıran, yiğidim,
Kalday'ın malını gör de gel, yiğidim!
Ok çantasını sallandıran yiğidim,
Cayzan'ın malını gör de gel yiğidim!
Yalnız atının yolunda, yiğidim,
Ca-Merke'nin yanında, yiğidim,
Kızıl-kökön denen yer var, yiğidim,
kafirin hanı Çon Coloy
orada at sürülerini otlatır,
atları çalıp getirin!
Atları otlar görürseniz,
sürüyü yakalayıp alın!
Kimseye görünmeden kaputları giyin!
Yağma edip gelin!
Tan yeri ağarıp,
Terazi yıldızı batarken,
güneş parlayıp çıkarken,
Sarı-ala'ya bindi.
Almambet Sarı-ala'ya binip
keşif yapmaya çıktı.
Daracık bir at yolunda,
Ca-Merke'nin tam kenarında
kafirin hanı Çon Coloy'un
at sürüleri otliyordu.
Dört yanına dönüp bakındı,
her tarafı araştırdı.
Her tarafı arayınca
sonra efendisine dönerek
efendisine şöyle dedi:
"Daracık bir at yolunda,

- Жа-Меркенин жегинде,
жылкысы оттоп келиптир, төрөм.
- 1745 Ошу бүгүн аттанып, төрөм,
урунгалы тоо болду, төрөм,
Жолой-минен жоо болдук, төрөм!
Түпөктү жерден түрөлү, төрөм!
Жылкыны каттуу тийели, төрөм!
- 1750 Калдырагын салынган, төрөм,
Калдайды сайып алалы, төрөм!
Манаска жооп берди дейт.
АА батыр Манас айтты дейт:
'Аты жакшы, ай жаркын, чором,
- 1755 атка чуак күн тууар, чором,
эр эмди жортор күн тууар, чором!
Устага жооп берели, чором!
Эмди кайссаң, уст'еке даркан,
кырк кулунду бээ алгын!-
- 1760 Кылычыңнын кыноо дейт.
Каныкейге айта бар:
ак күрөкө, торгой көс,
жакасы алтын, жеңи жес,
каранын огу какпаган,
- 1765 бараңдын огу батпаган,
келтенин огу келбеген,
"Ак-олпок" деген тонум бар!-
Каныкейге айта бар!
Бирди алып жапсын де!
- 1770 Эсен барып соо кайссам,
саламат барып сак кайссам,
Жолойдун улуу кысы Улуу-бике
өзүңө токол кылармын,
кичи кысы Кишмишти
- 1775 уулуна алып берермин!
Эмди кайткын, уст'еке!
Уста жүрүп кетти дейт.
Эмди жылкы тиймек болду дейт.
Аңгычал касы Ак-сайкал
- 1780 Жолойдун сайбы турбайбы?
Убаалы керим (?) киши экен,
түндө түштү көрүптүр.
Эртең-минен турду дейт,
басып келди Жолойго,
- 1785 Жолойго келип айтты дейт:
'Тоба, Жолой, чоң Каным,
түндө жатып түш көрдүм,
түндөгү түшүм опкон түш,
сыра жүрөгүмнүн башы
- 1790 аттай туйлап копкон түш!
Карачаны жаман деп,
ат түбүртүн көп уктум,
жоо кордугун көп тарттым!-
Асылыңды көрбөдүм,
- 1795 азабыңды көп тарттым,
батыр Жолой, чоң Каным!

Ca-Mérkenin ceginde,
cılıksı ottop kéliptir, töröm.
Oşu bugün attanıp, töröm,
urungalı too boldu, töröm,
Coloy-minen coo bolduk, töröm!
Tüpöktü cérden türölü, töröm!
Cılıkı kattuu tiyeli, töröm!
Kaldırağın salınğan, töröm,
Kaldaydı sayıp alalı, töröm!
Manaska coop bérdi déyt.
AA batır Manas ayttı déyt:
'Atı cakşı, ay carkın, çorom,
atka çuak kün tuuar, çorom,
ér émdi cortor kün tuuar, çorom!
Ustağa coop béreli, çorom!
Émdi kayssañ, ust'eke darkan,
kırk kulundu bee alğın!-
Kılıçınıñ kınoo déyt.
Kanıkéyge ayta bar:
ak kürökö, torğoy kös,
cakası altın, cėñi cės,
karanın oğı kakpağan,
barañdın oğı batpağan,
kéltenin oğı kėlbegen,
"Ak-olpok" dégen tonum bar!-
Kanıkéyge ayta bar!
Birdi alıp capsın dé!
Ésen barıp soo kayssam,
salamat barıp sak kayssam,
Coloydun uluu kısı Uluu-bikė
özüñö tokol kılarmın,
kiçi kısı Kişmişti
uuluña alıp bérrermin!
Émdi kaytkın, ust'eke!
Usta cürüp kėtti déyt.
Émdi cılıkı tiymék boldu déyt.
Añğıçal kası Ak-saykal
Coloydun saybı turbaybı?
Ubaalı kėrim (?) kişi éken,
tündö tüştü kėrүptүр.
Érteñ-minen turdu déyt,
basıp kėldi Coloyğo,
Coloyğo kėlip ayttı déyt:
'Toba, Coloy, çoñ Kanım,
tündö catıp түş көрдүм,
tündөгү түşүм opkon түş,
sıra cürөгүmnүн başı
attay tuylap kopkon түş!
Karaçanı caman dep,
at түbürtүн көp uktum,
coo korduğın көp tartım!-
Asılıñdı kėrbөdүм,
azabıñdı көp tartım,
batır Coloy, çoñ Kanım!

Ca-Merke'nin tam kenarında
atlarını otlatıyor, efendim!
bu gün atlara binelim, efendim,
etrafı hep dağlık, efendim,
Coloy'la düşman olduk, efendim,
tuğumuzu kaldırıp biz, efendim!
Atlara hücum edelim, efendim!
Ok çantasını sallandıran, efendim,
Kalday'ı sarıp alalım, efendim!"
Manas'a böyle cevap verdi.
Er Manas ona dedi ki:
"Adı güzel ay ışığı, yiğidim,
atlar için gün pek sıcak, yiğidim,
erlere de güç olacak, yiğidim,
Usta'ya cevap verelim, yiğidim!
Şimdi evine dönerken, üstat sanatkar,
kırk kısarak al da git,
bu, yaptığın kılıç içindir.
Kanıkey'e söyle, de ki:
Güzel bir zincir zırh vardır,
yakası altın, yeni bakır,
ona hiç bir ok işlemez,
hiç bir tüfek kurşunu geçmez,
hiç bir kurşun işlemez,
Ak-olpok diye bir zırhım var,
Kanıkey'e söyle bunu!
Hepsini güzelce saklasın, de!
Sağ kalır eve varırsam,
selametle eve dönersem,
Coloy'un büyük kızı Uluu-bike'yi
sana kılarım,
küçük kızı Kişmiş'i de
oğluna zevce getiririm!
Haydi artık dön evine!"
Usta oradan çıkıp gitti.
Bunlar atlara saldırdı.
Añğıçal kızı Ak-saykal
Coloy'un karısı değil mi?
Pek kerim bir insan idi,
gece bir rüya görmüştü.
Erkenden ayağa kalktı,
çıkıp Coloy'a geldi o,
Coloy'a gelince dedi ki:
"Tövbe, Coloy, büyük hanım,
dün gece bir rüya gördüm,
bu pek müthiş bir rüyaydı,
yüreğimi ürküten
bir rüyaydı bu.
Karaça'yı kötü niyetli görüp
hep at sesi işittim.
Düşman zulmünü çok gördüm!
Kudretini görmedim ben,
gazabını çok tattım ben,
bahadır Coloy, büyük han!

- Түндө түшүм бузулат:
чыканактай Эр Манас
жылкыга тийп калыптыр,
1800 жылдыска оңдоп салыптыр.
Күнгө орой тийптир,
күрмө тоноп кийптир,
топу тоноп салыптыр!-
Бу немени болуптур?"
- 1805** Бу куруган Сайкалың
Жолойго келип айтт'эле.
Капырдын каны Чоң Жолой
айткан кепти илбейт:
'Менин жылкым ким алат?
- 1810** Бу чыканактай уру кул
айгыр үрү байталды
ала качып кеткендир.
Бакты-куурай басармын;
мен ошунду жетпесем,
- 1815** Челекти ченеп жетермин;
мен ошунду жетпесем,
Чекиртенин чаарташ,
мен ошунду жетермин;
мен ошунду жетпесем,
- 1820** Бой-барактын кара таш
мен ошунду басармын;
мен ошунду баспасам,
Көк-ойроктуң сары сас,
мен ошунду басармын;
- 1825** мен ошунду баспасам,
Копуну туура басамын,
Ыргайтыны ашармын,
сары өзөн Чүйдүн башында,
Буураланын кашында
- 1830** мен ошунду басармын;
мен ошунду баспасам,
Ач-маралдын алкымдан
ат куйругун шүйөмүн
Чаткалдагы Манаска
- 1835** чабуулду койормун!
Айттырып калың бердирген
кан баласы Каныкей
аш билектен алармын,
ат соңунан салармын,
- 1840** кара бет, Ак-сайкал,
саа күңнү кылармын!
Карачаны жаман деп,
карадан тууган Кан Жолой,
мени тууган жакшы деп,
- 1845** качып келип сен тийсең,
мениң жылкым ким алат?
Тоолуу жерде бадам жок,
жылкымны алар адам жок:
кара жерде кеме жок,
- 1850** Капыр-минен Бусурман

Tündö tüşüm buzulat:
çıkanaktay Êr Manas
cılığa tiyp kalıptır,
cıldıska oñdop salıptır.
Küngö oroy tiyptir,
kürmö tonop kiyptir,
topu tonop salıptır!-
Bu némeni boluptur?"

Bu kuruğan Saykalıñ
Coloygo kélip ayt't'эле.
Kapırdın kanı Çoñ Coloy
aytkan képti ilbeyt:
'Ménin cılıkm kim alat?

Bu çıkanaktay uru kul
ayğır ürü baytaldı
ala kaçıp kétkendir.
Baktı-kuuray basarım;
mén oşuñdu cétpesem,
Çélékti cénep cétermin;
mén oşuñdu cétpesem,
Çékirténin çaartaş,
mén oşoñdu cétermin;
mén oşoñdu cétpesem,
Boy-baraktın kara taş
mén oşoñdu basarım;
mén oşoñdu baspasam,
Kök-oyroktun sarı sas,
mén oşoñdu basarım;
mén oşoñdu baspasam,
Kopunu tuura basamın,
Irgaytını aşarım,
sarı özön Çüydün başında,
Buuralanın kaşında
mén oşoñdu basarım;
mén oşoñdu baspasam,
Aç-maraldın alkımdan
at kuyruğın şüyömün
Çatkaldagı Manaska
çabuuldu koyormun!

Ayttırıp kalıñ bérdirgen
kan balası Kanıkéy
aş bilekten alarım,
at soñunan salarım,
kara bét, Ak-saykal,
saa küñnü kılarım!
Karaçanı caman dép,
karadan tuuğan Kan Coloy,
méni tuuğan cakşı dép,
kaçıp kélip sén tiyseñ,
méniñ cılıkm kim alat?

Tooluu cérdé badam cok,
cılıkmnı alar adam cok:
kara cérdé kéme cok,
Kapır-minen Busurman

Rüyam beni korkutuyor,
arşın boylu Er Manas
sürülerine saldırmış,
yıldızlara doğru bakıp,
yüzünü güneşe çevirmiş,
elbise yağmalayıp sırtına giymiş,
başlık yağmalayıp başına geçirmiş!
Bunlar ne demek olsa gerek?"

Bu bozuk Saykal işte böyle
Coloy'a gelip söylemişti.
Kafirin hanı Çon Coloy
söylenen sözü dinlemedi.
"Benim atımı kim çalabilir?
Bu arşın boylu haydut
canım kısırak sürüsünü,
alıp kaçmış olacak.
Baktı-kuuray'a gideyim,
orada ona yetişemezsem,
oradan Çelek'e gideyim,
orada ona yetişemezsem,
Çekirte'nin kayalığında
ben ona yetişirim.
Orada da yetişemezsem,
Boy-barak kayalarında
onu ben bastırırım,
orada da yetişemezsem,
Kök-oyrok sazlığında,
ben ona yetişirim.
Orada da yetişemezsem
doğru Kopu'ya giderim,
Irgayt'yı aşırırm ben,
sarı yataklı Çu'nun başında
Buurala'nın karşısında
ben onu elbet basarım.
Onu orada da basamazsam
Aç-maral'ın tepesinde
at kuyruğu çözerim ben
Çatkal üstünde Manas'a
çapulunu yanında koyar mıyım?
Evlenmek için bir çok para verdiği,
han kızı Kanıkey'i
ince bileğinden tutup,
atımın arkasına atayım,
ben Ak-saykal kadını
sana cariye vereyim.
Karaça'ya fena deyip,
şerden doğan Han Coloy,
beni, asil doğmuş diye,
bana kaçıp karım olsan,
atlarımı kim alabilir?
Dağlık yerde badem yoktur,
atımı alacak adam yoktur,
topraklarda gemi yoktur,
kafir ile müslümanda

- маа каш кайтарар неме жок!
 Аңгычал кысы Ак-сайкал
 'Аңкылдабай тим олтур,
 асты Жолой оңбо!' деп,
1855 Ак-сайкал чыкты сүйлөнүп,
 Сайкал басты балдарга.
 'Сундуруп найза тартпаган,
 сумбаттуу Болот кулунум,
 качыргандан катипаган
1860 кайраттуу Болот кулунум,
 атекең Жолой болбоду,
 Ач-бууданды алыңар!
 Асыл тууган Манастын
 көтүнөн кууп багыңар,
1865 жылкыны айрып салыңар!
 Намыс андан бүтпөйбү?
 Түндө түшүм бузулат,
 Көкөтөй-кандын ашында
 Бок-мурундай төрөнүн
1870 ошу каннын кашында
 агар алтын, ак күмүш
 талап алды атекең-
 мен коркомун ошундан,
 оңо-турган иш болбойт!
1875 Өкүм-болот, Төрө-бек,
 кан атасы Жолойго
 басып келди балдары,
 атасы Жолойго кеп айтат:
 'Каранын каны, Кан Жолой,
1880 атеке, Ач-бууданды мага бер!
 Чыканактай уру кул
 көтүнөн кууп барайн!
 Жылкыны айрып салайн!
 Капырдын каны Чоң Жолой
1885 анда айтты балдарга:
 'Андай дебе, жаш балдар!
 О чыканактай уру кул-
 атасы кайтып куупту,
 энеси эгис туупту!
1890 Ач-бууданды бербеймин!-
 Ач-бууданды берген соң,
 "Үйүнө жатып калды!" деп,
 өпкөсү көбөр Манастын!
 Ач-бууданды мен минемин,
1895 асты балдар бербемин.
 Калдырагын салынган
 Калдайым келчи кашыма,
 белдемчисин чалынган
 Межиним келчи жаныма,
1900 салбырагын салынган
 Жайзаңым келчи жаныма!
 Таргыл-тазч келчи кашыма!
 Таргыл-таз далы жаккан соң,
 далына карап алган соң,

maa kaş kaytarar néme cok!
 Añğıçal kısı Ak-saykal
 'Añkıldabay tim olтур,
 astı Coloy oñbo!' déр,
 Ak-saykal çıktı сүйлөнүп,
 Saykal bastı baldarğa.
 'Sundurup nayza tartpağan,
 sumbattuu Bolot kulunum,
 kaçırğandan katıpağan
 kayrattuu Bolot kulunum,
 atekeñ Coloy bolbodu,
 Aç-buudandı alıñar!
 Asıl tuuğan Manastın
 kötünön kuup bağıñar,
 cılkını ayırıp salıñar!
 Namıs andan бүтпөйбү?
 Tündö түшүм buzulat,
 Kөkөtөy-kandın ашында
 Bok-murunday төrөнүн
 oшу каннын кашында
 aғар altın, ak күмүш
 talap aldı atekeñ-
 mэн korkomun ошундан,
 oño-turğan іш bolboyt!
 Öküm-bolot, Tөрө-bék,
 kan atası Coloygo
 basıp keldi baldarı,
 atası Coloygo kеп айтат:
 'Karanın kanı, Kan Coloy,
 ateke, Aç-buudandı mağa бér!
 Çıkanaktay uru kul
 kötünön kuup barayn!
 Cılkını ayırıp salayn!
 Kapırdın kanı Çoñ Coloy
 anda ayttı baldarğa:
 'Anday débe, caş baldar!
 O çıkanaktay uru kul-
 atası kaytıp kuuptu,
 énesi égis tuuptu!
 Aç-buudandı bərbeymin!-
 Aç-buudandı bérgen soñ,
 "Üyünö catıp kaldı!" déр,
 öpkösü köbör Manastın!
 Aç-buudandı mэн minemin,
 astı baldar bərbemin.
 Kaldırağın salınған
 Kaldayım kélçi kaşıma,
 beldemçisin çalınған
 Mécinim kélçi canıma,
 salbırağın salınған
 Cayzañım kélçi canıma!
 Targıl-tazç kélçi kaşıma!
 Targıl-taz dalı çakkan soñ,
 dalına karap alğan soñ,

bana karşı çıkacak kişi yoktur!"
 Añğıçal kızı Ak-saykal
 "Ses çıkarma, sus otur,
 lanetler olsun sana Coloy!" deyip
 Ak-saykal söylenip çıktı,
 bastı çocuklarına gitti:
 "Sapladığı mızrağı çekmeyen,
 gayretli Bolot yavrucuğum,
 savaş yerinden kaçmayan
 gayretli Bolot, tay yavrum,
 baban Coloy bana vermedi,
 Aç-buudan'ı sen aliver,
 asil yürekli Manas'ın
 izini takip edin,
 at sürülerini alın!
 Namus o zaman temizlenmez mi?
 Beni bir rüya rahatsız etti,
 Kөkөtөy Han'ın ölü ашында
 Bok-murun'un verdiği bu ашта
 işte bu hanın yurdunda,
 sarı altın, beyaz gümüşü,
 sevgili baban çapul etti.
 Bu beni çok korkutmuştu.
 Böyle işte uğur olmaz!"
 Öküm-bolot'la Tөрө-bek
 han babası Coloy'a
 geldiler her iki oğlu.
 Babalarına dediler ki:
 "Yeryüzünün hanı, Han Coloy,
 Aç-buudan'ı bana ver baba!
 Arşın boylu çapulcunun
 izini takip edeyim!
 At sürülerini alayım!"
 Kafirin hanı, Han Coloy,
 çocuklarına dedi ki:
 "Öyle demeyin çocuklar,
 arşın boylu çapulcunun
 babası korkusundan kaçtı,
 anası ikiz doğurdu.
 Aç-buudan'ı veremem
 Aç-buudan'ı verirsem,
 ben evde kala kaldığım için
 Manas'ın göğsü kabarır!
 Aç-buudan'a ben binerim,
 asla size vermem onu.
 Ok çantasını sallandıran
 Kaldayım gelsin karşıma.
 Çantasını sallandıran
 Mecinim gelsin yanıma.
 Oklarını sallandıran
 Cayzanım gelsin yanıma!
 Targıl-taz gelsin karşıma!"
 Targıl-taz kürek kemiğini yakınca.
 yanan kemiğe bakınca,

1905 Таргыл-таз туруп дагы айтат:
 'Капырдын каны Чоң Жолой,
 мен коркомун далыдан,
 бу далынын ичинде
 казанбактай кайран баш

1910 кан алдынан жайлады,
 туулгадай кайран баш
 туу алдынан жайлады!
 Ошу бийл аттанба!-
 Атка каршы ай экен,

1915 эрге каршы жил экен-
 бу чыканактай конкур кул
 жылдыска оңдоп салыптыр,
 күнгө орой тийптир,
 жылкы берер жоо эмес!

1920 Аттантагын, ай жаркын, төрөм!
 Анда Жолой дагы айтат:
 'Кудай-минен сүйлөшкөн,
 куруган Калмак, не дейсин?
 Калдырагын салынган

1925 Калдайым жүргөн кашыма,
 белдемчисин чалынган
 Межиним жүргөн жаныма!
 Кара баш туусун көтөрүп,
 Кан Жолой жүрмөк болду дейт,

1930 Кан Жолой жүрүп эерде
 Таргыл-таз туруп тагы айтат:
 "'Кой! Кой!" десем, болбодуң:
 казанбактай кара баш
 Кан Жолой алдынан жайлады,

1935 аттанбачы, Кан Жолой!
 Туулгадай кайран баш
 туу алдынан жайлады,
 аттанбачы, Чоң Жолой!
 Жылан жылы жылсаңчы!

1940 Жылкы жылы о жерде
 барып уруш салсаңчы!
 Кудай сага бербейби?
 Сатка каршы ай эле:
 ага деген болбосоң,

1945 ай жаңыртып аттангын!
 Ага Жолой болбоду,
 аттанып жүрүп кетти дейт.
 'Кызык ишти салам!' деп,
 'Кызык уруш салам!' деп,

1950 Жолой-кан кетти чалкындап.-
 Уу аракты байлантип,
 суу аракты ишти дейт;
 карт буурадай чалкылдап,
 Кан Жолой жүрүп берди дейт.

1955 Кан Жолой жүрүп берген соң,
 Айгыр-жалы бос төңдү
 жылкыны ашырып таштаптыр-
 Батыр Манас карасаң,

Targıl-taz turup dağı aytat:
 'Kapırdın kanı Çoñ Coloy,
 mén korkomun dalıdan,
 bu dalının içinde
 kazanbaktay kayran baş
 kan aldınan cayladı,
 tuulğaday kayran baş
 tuu aldınan cayladı!
 Oşu biyl attanba!-
 Atka karşı ay éken,
 érge karşı cil ékên-
 bu çikanaktay konkur kul
 cıldıska oñdop salıptır,
 küngö oroy tiyptir,
 cılkı bérer coo émes!

Attanbağın, ay carkın, töröm!
 Anda Coloy dağı aytat:
 'Kuday-minen süylöşkön,
 kurugan Kalmak, né déysin?
 Kaldırağın salınğan
 Kaldayım cürgön kaşıma,
 beldemçisin çalıñğan
 Mecinim cürgön canıma!'

Kara baş tuusun kötörüp,
 Kan Coloy cürmök boldu déyt,
 Kan Coloy cürüp éerde
 Targıl-taz turup tağı aytat:
 "'Koy! Koy!" désem, bolboduñ:
 kazanbaktay kara baş
 Kan Coloy aldınan cayladı,
 attanbaçı, Kan Coloy!

Tuulğaday kayran baş
 tuu aldınan cayladı,
 attanbaçı, Çoñ Coloy!
 Cılan cılı cılсаңчы!
 Cılkı cılı o cérde
 barıp uruş salsañçı!
 Kuday sağa bérbeybi?
 Satka karşı ay éle:
 ağa dégen bolbosoñ,
 ay cañırtıp attañın!'

Ağa Coloy bolbodu,
 attanıp cürüp kétti déyt.
 'Kızık işti salam!' dép,
 'Kızık uruş salam!' dép,
 Coloy-kan kétti çalkındap.-
 Uu araktı baylantıp,
 suu araktı işti déyt;
 kart buuraday çalkıldap,
 Kan Coloy cürüp bérди déyt.

Kan Coloy cürüp bérген soñ,
 Aygır-calı bos töñdü
 cılkını aşırıp taştaptır-
 Batır Manas karasañ,

Targıl-taz dedi ki:
 "Kafirin hanı Çon Coloy,
 ben korktum bu kürek kemiğinden,
 bu kürek kemiğinin içinde
 kazan kadar baş görünüyor,
 hanın önüne yığılıyor,
 tuğluk kadar büyük bir baş
 tuğ önüne yığılıyor!
 Sen bu sefer ata binme!
 Ata karşı ay duruyor,
 Adama karşı yıl duruyor!
 Bu arşın boylu kan içen kul
 yıldızlara göre hareket ediyor,
 güneşe göre hareket ediyor.
 At verir bir düşman değil o!
 Ay ışığı efendim, atına binme!"
 O zaman Coloy şöyle dedi:
 "Hüda ile söyleşen
 Kalmuk köpeği ne dersin?
 Ok çantasını sallandıran,
 Kaldayım yürü karşıma.
 Ok çantasına sallandıran,
 Mecinim yürü yanıma!"
 Kara baş tuğunu açıp
 Han Coloy yürümeğe hazırlandı.
 Han Coloy yürüyeceği zaman
 Targıl-taz tekrar dedi ki:
 "Bırak! Bırak! dedim, dinlemedin.
 Kazan kadar bir baş gördüm,
 Coloy'un önüne yığıldı,
 ata binme Han Coloy!
 Tuğluk kadar baş gördüm,
 tuğunun önüne yığıldı,
 ata binme Çon Coloy!
 Yılan yılına sürün gir!
 At yılı yaklaşıncı sen,
 çık o zaman cenge git!
 Tanrı sana yardım etmez mi?
 Bu ay uğursuz bir aydır,
 söyledigimi dinle sen,
 yeni ayda ata bin sen!"
 Coloy bunu dinlemedi,
 ata binip yola çıktı.
 İyi bir iş göreyim diye,
 çok iyi vuruşayım diye,
 salınarak gitti Coloy Han,
 zehir rakıdan da aldı,
 önce sulu rakı içti,
 kart deve gibi sallandı,
 Han Coloy böyle yola çıktı.
 Han Coloy böyle yola çıkıp
 Aygır-calı'nın boz tepesinden
 atını aşırıp geçirdi.
 Er Manas bakındı,

‘Куугун качан келет?’ деп,

1960 аңдып карап жатыптыр.

Аңдып карап жаткан соң,
жер майшып кол келет,
желпилдешип туу келет,
мылтыктары шоодырайт,

1965 найзалары коодырайт!

Чалкылдап келе жаткан соң,
Батыр Манас мыны айтат:
‘Батыр Сыргак, барсаңчы!
Көк-текени минсеңчи!

1970 Он беш Жайзаң атка мин!

Он алты Жайзаң атка мин!
Жылкыны катты тийңер!
Он беш Жайзаң жасоолга
көтүнөн түшүп алыңар!

1975 Найзаны катты кагыңар!

Жылкынын чаңын көрбөйбү,
найзаны кармап албайбы,
жылкыны көстөй салбайбы?
Токойлуу жерден тосойн!

1980 Айгыр-жалы бос төңдөн

аңдып карап турайн!
Кыя тартып өткөндө,
кый сүбөдөн салайн!
Бир Кудайдан тилейн!

1985 Жер майшып кол келет, чором,

желпилдешип туу келет, чором!
Алдараган (?) көп Капыр, чором,
барысы атка мингенб’эм, чором,
намыс кылып салганб’эм, чором!

1990 Ак-куланы бери тарт, чором,

ак каңгы эр сырдыгаш, чором,
бекем токуп салыңар, чором!
Тутам жерин нылдатып, чором,
тутам жерин сырматып, чором,

1995 Кокондон алдым

найзаны, чором!

Желбир-жулбур

желекти, чором,

жерден түрүп алалы, чором!

Желбиретпей найзаны, чором,
туура кармап салалы, чором!’

2000 Жылкыны катты тийди дейт,

жылкы тийп алган соң,
көтүнөн куугун жүргөн соң,
Айгыр-жалы бос төңдөн
аңдып карап турду дейт.

2005 Жылкынын чаңын көргөн соң,

калдырагын салынып,
Калдай кууп өттү дейт:
белдкамчисин чалынып,
Межин кууп өттү, дейт.

2010 төгөрөктө марады,

‘Куугун качан келет?’ деп,

аңдып карап катуу.

Аңдып карап катуу соң,

сэр майшып кол келет,

сэлпилдешип туу келет,

мылтыктары шоодырайт,

найзалары коодырайт!

Чалкылдап келе катуу соң,

Батыр Манас мыны айтат:

‘Батыр Сыргак, барсаңчы!

Көк-тэкени минсеңчи!

Он беш Cayzañ atka min!

Он алты Cayzañ atka min!

Чыккыны катты тийңер!

Он беш Cayzañ casoolğa

kötünön түшүп алыңар!

Nayzana katti kağınar!

Чыккынын чаңын көрбөйбү,

nayzana karmap albayby,

чыккыны көстөй салбайбы?

Tokoyluu cêrden tosoyn!

Aygır-calı bos töñdön

aңдып карап турайн!

Kıya tartıp ötköndö,

kıy sübödön salayn!

Bir Kudaydan tileyn!

Cér mayşıp kol kélet, çorom,

сэлпилдешип туу келет, çorom!

Aldarağan (?) көп Kapır, çorom,

barısı atka mingenb’ém, çorom,

namıs kılıp salğab’ém, çorom!

Ak-kulani béri tart, çorom,

ak kañğı ér sırdığaş, çorom,

békem tokup salıñar, çorom!

Tutam cêrin nıldatıp, çorom,

tutam cêrin sırdatıp, çorom,

Kokondon aldım

nayzana, çorom!

Célbir-culbur

célekti, çorom,

cêrden түрүп alalı, çorom!

Célbiretpey nayzana, çorom,

tuura karmap salalı, çorom!’

Чыккыны катты тийди déyt,

чыккы тийп алган соң,

kötünön kuugun cürgön соң,

Aygır-calı bos töñdön

aңдып карап турду déyt.

Чыккынын чаңын көргөн соң,

kaldırağın salınıp,

Kalday kuup öttü déyt:

béldkamçısın çalıñıp,

Mécin kuup öttü, déyt.

tögöröktö maradı,

takipçiler kaç ki diye,

yere yatıp gözetledi.

Böyle yatıp gözetlerken,

yer sarsan bir ordu geliyor,

uçuşan tuğlar geliyor,

tüfekleri hep şakırdıyor,

mızrakları hep şakırdıyor!

Bu gümbürtü yaklaşınca

Bahadır Manas dedi ki:

"Er Sırgak, sen git oraya!

Kök-teke'ye bineceksin!

On beş Cayzan ata bin!

On altı, Cayzan ata bin!

At sürülerini götür!

On beş Cayzan yasavulun siz

arkasından gidin!

Mızrağı sert saplayın!

Atların tozu görünmüyor mu?

Mızrağa sarılmadılar mı?

At sürülerine doğru gitmiyorlar mı?

Ben ormanda bekleyeyim!

Aygır-calı'nın boz tepesinden

etrafı gözetleyim ben!

Siz yarılacak olursanız,

kargıyı böğrümce çevirerek

ben Tanrı'ya yalvarayım!

Yer sallanıp bir kul geliyor, yiğdim,

uçuşarak tuğlar geliyor, yiğdim,

kaynaşarak, kafir geliyor, yiğdim,

atlara binmemişler, yiğdim,

namus bilip saldırmıyorlar, yiğdim,

Ak-kula atını beri sür, yiğdim,

maden kakılı ak eyerle, yiğdim,

üstüne eyer örtüsünü koy, yiğdim,

sapı nefis boyanmıştır, yiğdim,

sapı güzel işlenmiştir, yiğdim,

Hokand'dan aldığım bu

kargıyı, yiğdim,

püfür püfür dalgаланан

bayrağı, yiğdim,

kaldırıp götürelim, yiğdim,

iki yana sallamadan kargımızı, yiğdim.

dimdik tutalım, yiğdim."

Atlara sert saldırdılar,

bunlara iyice yaklaşınca,

arkalarından kovalayınca,

Aygır-calı'nın boz tepesinden

etrafa bakıp gözetleyince,

atların tozunu görünce,

ok çantasını sallandıran,

Kalday oradan geçiyordu,

ok çantasını sallandıran

Mecin oradan geçiyordu.

Dört tarafa bakınca o,

- Калдайдын ичин карады,
анда Жолой көрүнбөйт!
Эки жагын кар'алып,
төгөрөктө мар'алып,
2015 кара көсүн кан чалып,
кайрата-туган Эр Манас.
Кызыл өңүн сур чалып,
ачууланып турду дейт,
токойлуу жерден тосту дейт,
2020 тосуп карап турду дейт.
Кийинтен Жолой келе жатат!
Таргыл-таз коштоп салыптыр,
Жолой уу арактан ичиптир.
Саярына жоо таппай,
2025 урушурга тоо таппай,
Жолой келет чалкылдап.
Таргыл-таз туруп мыны айтат:
'Кокуй, Жолой, чоң Каным,
эрикпе-де, терикпе, Жолой!
2030 Саяр жоо алдыңда, Жолой!
Алтымыш Калдай бир барса,
ашкере сайган чоролор!
Жетимиш Калдай бир барса,
жеке сайган чоролор!
2035 Ашыкпагын, Чоң Жолой,
асты жакта бос төңдүн
чыканактай уру кул
андып карап калыптыр!
Ашырып койо берейн!
2040 'Койо бер!' десе, болбоду,
ачуу жаман келди дейт.
Жолойдун ашуу келген соң,
Таргыл-тазды чап'эле,
жаагы кетет жарылып,
2045 жагынан кара кан кетет жайылып!
'Бир өлмөктөн мың өл!' деп,
койо берди Таргыл-таз!
Жаскы желдей күркүрөп,
Жолой кетти дүркүрөп!
2050 Бура тарсса, болбогон,
букадан талым алган кул:
кайра тарсса, болбогон,
камандын талым алган кул!
Кабылан тууган Эр Манас-
2055 кыя тартып өткөндө-
тоодай болгон Эр Жолой
качырып койо берди!-
ай дегинче болгон жок,
найзаны имерип салган жок!
2060 Кол көтөрүп берген соң,
найза-минен Эр Манас
Жолойду келип сайган соң
түптүү кара теректей
теңселт'албай Жолойду!

Kaldaydın için karadı,
anda Coloy körünböyt!
Éki cağın kar'alıp,
tögöröktö mar'alıp,
kara kösün kan çalıp,
kayrata-tuğan Ér Manas.
Kızıl öñün sur çalıp,
açuulanıp turdu déyt,
tokoyluu cérden tostu déyt,
tosup karap turdu déyt.
Kiynten Coloy kéle catat!
Targıl-taz koştóp salıptır,
Coloy uu araktan içiptir.
Sayarına coo tappay,
uruşurğa too tappay,
Coloy kélet çalkıldap.
Targıl-taz turup minı aytat:
'Kokuy, Coloy, çoñ Kanım,
érikpe-de, térikpe, Coloy!
Sayar coo aldıñda, Coloy!
Altımış Kalday bir barsa,
aşkere sayğan çorolor!
Cétimış Kalday bir barsa,
céke sayğan çorolor!
Aşıkpаğın, Çoñ Coloy,
astı cakta bos töñdün
çıkanaktay uru kul
añdıp karap kalıptır!
Aşırp koyo béreyn!
'Koyo bér!' dесе, bolbodu,
açuu caman kélди déyt.
Coloydun aşuu kélgen soñ,
Targıl-tazdı çapt'эле,
caağı kétet carılıp,
cağınan kara kan kétet cayılıp!
'Bir ölmöktön miñ öl!' dép,
koyo bérди Targıl-taz!
Caskı céлdey күркүрөп,
Coloy ketti дүркүрөп!
Bura tarssa, bolboğon,
bukadan talım alğan kul:
kayra tarssa, bolboğon,
kamandın talım alğan kul!
Kabilan tuuğan Ér Manas-
kıya tartıp ötkөндө-
tooday bolğon Ér Coloy
kaçırıp koyo bérди!-
ay déginçe bolğon cok,
nayzanı imerip salğan cok!
Kol көтөрүп bérген soñ,
nayza-minen Ér Manas
Coloydu kélip sayğan soñ
tüptüü kara térektey
téñselt'alбай Coloydu!

Kaldayları gördü o,
o görünen Coloy değil mi?
İki tarafa bakıp da
etrafını görünce o,
kara gözüne kan doldu,
bu azametli doğan Er Manas'ın.
Yüzü kıpkırmızı oldu,
taşkın bir hiddetle doldu,
sık ormandan gözetliyordu,
gözetleyip duruyordu.
Arkasından Coloy geliyordu,
Targıl-taz onunla yürüyör,
Coloy zehir rakı içmekte hep,
vuruşmağa düşman bulamayınca,
güreşmeğe bir dağ bulamayınca,
salınıp Coloy gelmekte hep,
Targıl-taz şunu dedi:
"Eyvah, Coloy büyük hanım,
acele etme sabret, Coloy!
Bak düşman karşında Coloy!
Altmış Kalday bir yürüsün,
iyi kılıç çalar bu yiğitler.
Yetmiş Kalday seninle yürüsün,
nefis saplayan yiğitler,
acele etme, büyük Coloy,
şu boz tepenin alt yanında
arşın boylu bir çapulcu var,
seni gözleyip duruyor.
Haydi oraya gidelim!"
Dediğini dinlemedi,
pek fena hiddetlenmişti,
Coloy böyle kızdığı için
Targıl-taz'a bir vurdu,
çenesi ikiye ayrıldı,
kara kanlar boşaldı.
"Bir ölmektense bin öl!" dedi,
koyuverdi Targıl-taz'ı!
Güzde kopan fırtına gibi,
Han Coloy vınlayıp gitti!
Döndürülse, dönmeyen
boğadan talim alan kul,
geri çevrilse gelemeyen,
aygırdan talim alan kul!
Kaplan doğan Er Manas,
kıydan geçip gidersen,
dağ gibi olan Er Coloy'u,
önüne katıp kaçak etti.
"Ay" demeğe vakit bulamadı,
kargısıyla vuramadan,
kollarını kaldırdırınca
Er Manas mızrağını
Coloy'a gelip saplayınca,
derin köklü kavak emsali
Coloy yerinden oynamadı!

- 2065 'Эки тешик бир келсе,
 абыр-ындын кеткени:
 эки найза бир жессе,
 ажалындын жеткени!' -
 Сар'ала минген Алмамбет
- 2070 найза-минен сал'эле,
 'тоо кулаган эмедей'
 жыгып кетти Жолойду!
 Кабылан тууган Эр Манас
 жанындагы Ак-албарс
- 2075 кармап алды сабынан,
 сууруп алды кабынан
 качырып чапты Жолойду!
 Казанбактай кайран баш
 Кан алдынан жайлады,
- 2080 туулгадай кайран баш
 туу алдынан жайлады! -
 Чоң Жолой анда өлдү дейт!
 Манас жүрүп кетти дейт.
 Чоң Жолой-кан өлгөн соң,
- 2085 Манас жүрүп кеткен соң,
 Чоң Жолойдун уулуна,
 Өкүм-болот, Төрө-бек,
 ага кабар жетти дейт:
 'Кабылан тууган Эр Манас
- 2090 атекеңди Чоң Жолой
 жылкысын алып өлтүрдү!' -
 Ач бөөрөгүн таянып,
 кабылан Болот келди дейт.
 Сол бөөрүгүн таянып,
- 2095 'Султаным аттан!' деп,
 Төрө-бек кошо келди дейт,
 Он бешинде качып
 келген Алмамбет
 Бусурман тилин-де билет,
 Капырдын тилин-де билет,
- 2100 күрмө кийип салды дейт.
 Чоң Жолойдун уулуна
 келип уруш салды дейт,
 кой боорындай
 кара кан
 койнуна жаман толушуп,
- 2105 тентектин иши оңушуп,
 көп Капырды качырды,
 Өкүм-болот, Төрө-бек,
 өкөөдү анда өлтүрдү!
 Алдараган (?) көп Капыр
- 2110 'Мөндү! Бурут сайды!' деп,
 'Жабы! Бурут сайды!' деп,
 алты араан көп Капыр
 эки сууга кондуруп,
 кайтып барды Алмамбет,
- 2115 Манаска кабар айтты дейт.
 Төрө туруп дагы айтат:

'Éki téşik bir kélse,
 abyr-ıńdın kétkeni:
 éki nayza bir césse,
 acalıńdın cétkeni!' -
 Sar'ala mingen Almambét

nayza-minen sal'эле,
 'too kulağan émedey'
 cıǵıp kétti Coloydu!
 Kabılan tuuǵan Ér Manas
 canındaǵı Ak-albars

karmap aldı sabınan,
 suurup aldı kabınan
 kaçırıp çaptı Coloydu!
 Kazanbaktay kayran baş
 Kan aldınan cayladı,
 tuulǵaday kayran baş
 tuu aldınan cayladı! -
 Çoñ Coloy anda öldü déyt!
 Manas cürüp kétti déyt.
 Çoñ Coloy-kan ölgön soñ,
 Manas cürüp kétken soñ,
 Çoñ Coloydun uuluna,
 Öküm-bolot, Törö-bék,
 aǵa kabар cétti déyt:
 'Kabılan tuuǵan Ér Manas
 atekeñdi Çoñ Coloy
 cılkısın alıp öltürdü!' -
 Aç böörögün tayanıp,
 kabılan Bolot kélđi déyt.
 Sol böörögün tayanıp,
 'Sultanım attan!' dép,
 Törö-bék košo kélđi déyt,
 On beşinde kaçıp
 kélgen Almambét

Busurman tilin-de bileт,
 Kapırdın tilin-de bileт,
 kürmö kiyip saldı déyt.
 Çoñ Coloydun uuluna
 kélip uruş saldı déyt,
 koy boorınday
 kara kan
 koynuna caman toluşup,
 téntektin işi oñuşup,
 köp Kapırdı kaçırđı,
 Öküm-bolot, Törö-bék,
 ököödü anda öltürdü!
 Aldaraǵan (?) köp Kapır
 'Möndü! Burut saydı!' dép,
 'Cabı! Burut saydı!' dép,
 altı араан көп Kapır
 éki suuǵa kondurup,
 kaytıp bardı Almambét,
 Manaska kabар ayttı déyt.
 Törö turup daǵr aytat:

İki delik birden açılırsa
 namusun gitmiş demektir,
 iki mızrak birden gelirse,
 ölümün gelmiş demektir!
 Sarı-ala'daki Almambet,
 mızrak ile saldırdı,
 daǵdan yuvarlanan kocakarı gibi,
 yere devirdi Coloy'u.
 Kaplan doğan Er Manas
 belinde ak kılıcı,
 kabzasından yakalayıp
 hızla kınından sıyırdı,
 çekip Coloy'a indirdi!
 Onun kazan kadar başı,
 hanın önüne devrildi,
 tuǵluk kadar büyük başı,
 tuǵun önüne serildi!
 Büyük Coloy orada öldü!
 Er Manas yürüdü gitti.
 Büyük Coloy Han ölünce,
 Manas yoluna gidince,
 büyük Coloy'un oǵulları
 Öküm-bolot'la Törö-bek'e
 ölüm haberi gitti:
 "Kaplan doğan Er Manas,
 babanız büyük Coloy'un
 atlarını alıp öldürdü!"
 Böǵürlerine dayanıp,
 kaplan Bolot çıkıp geldi.
 Sol böǵürlerine dayanıp
 sultanım ata bin diyerek
 Törö-bek onunla geldi.
 On beş yaşında kaçıp gelen Almambet,
 müslümanların da dilini bilirdi,
 kafirlerin dilini de bilirdi.
 Arkasına ceket giyip
 büyük Coloy'un oǵullarına
 gelip onlarla vuruştı.
 Koyun ciğeri büyüklüğünde
 bir kan pıhtısı
 göǵsüne fena dolmuştu,
 ateşli canın işi rast gitti,
 kafirleri kovaladı,
 Öküm-bolot'la, Törö-bek'in
 ikisini de orada öldürdü!
 Alaca (?) kafir sürüsü
 "Möndü! Burut baǵışladı!"
 "Cabı! Burut baǵışladı!" dediler.
 Altı aşiretin kafirini
 iki ırmaǵa kondurup
 geri döndü Almambet,
 Manas'a haber götürdü.
 Han Manas dedi ki:

‘Элдүү жерден
чогултуп,
экчеп алган
көй-гашка,
калктуу жерден
чогултуп,

2120 калап алган

сап-кашка
барың бирдей эрендер,
барың бирдей берендер,
эртең-минен туруңар!
Тоок үнү чыгычы,

2125 торгой үнү сайрачы,

самбыректи тарс коюп,
Манастын ураан чакырып,
ат куйругун шүйүңөр,
Алаштан келген Ак-келте

2130 тарсылдата койкулап,

Жолойдун элин чабалы!
Жолойдун элин чапкан соң,
улуу кысын Улуу-бике
устага алып берели!

2135 Сөстү жалган кылбайлы!

Калпычы болуп калбайлы!
Кичи кысын Кишмишти
устанын уулуна алып берели!
Жалганчы уят болбойлу!

2140 Жаман көрүп салбасын!

Эртең-минен турду дейт,
туруп Манас дагы айтат:
‘Соотты жийдым сен үчүн, чором,
сайышып өлгүн мен үчүн, чором!

2145 Кылышты жийдым сен үчүн, чором,

кырылышкын мен үчүн, чором!
Ай-балта жийдым сен үчүн, чором,
чабышып өлгүн мен үчүн, чором!
Ошундан кайта качканы

2150 башы кетет өлүмгө,

малы кетет талоога!
Жоодан мурун жаямын,
Кытайдан мурун кырамын!
Бууданды жийдым

сен үчүн, чором,

2155 булкушуп өлгүн мен үчүн, чором!

Мен Ташкенден алдырым,
арабага салдырым-
алма баштуу кой-чагыр,
аны жийдым сен үчүн, чором,

2160 атышып өлгүн мен үчүн чором!’

Таң түңкүйүп аткан соң,
самбыректи тарс коюп,
Манастап ураан чакырды!
Каңкай толгон көп Калмак

2165 түйүп көтүрүп чапты дейт!

‘Éldüü cérden
çoğultup,
ékçep alğan
köy-ğaşka,
kalktuu cérden
çoğultup,
kalap alğan

sap-kaška

barıñ birdey érender,
barıñ birdey bérender,
érteñ-minen turuñar!
Took ünü çığıçı,

torğoy ünü sayraçı,

sambirekti tars koyup,
Manastın uraan çakırıp,
at kuyruğun şüyüñör,
Alaştan kélgen Ak-kélté

tarsıldata koykulap,

Coloydun élin çabalı!

Coloydun élin çapkan soñ,

uluu kısın Uluu-biké

ustağa alıp bérelı!

Söstü calğan kılbaylı!

Kalıçı bolup kalbaylı!

Kiçi kısın Kişmišti

ustanın uuluna alıp bérelı!

Calğançı uyat bolboyly!

Caman körüp salbasın!’

Érteñ-minen turdu déyt,

turup Manas dağı aytat:

‘Soottı ciydım sén üçün, çorom,

sayışıp ölgün mén üçün, çorom!

Kılıştı ciydım sén üçün, çorom,

kırılışkın mén üçün, çorom!

Ay-balta ciydım sén üçün, çorom,

çabışıp ölgün mén üçün, çorom!

Oşundan kayta kaçkanı

başı kétet ölümgö,

malı kétet talooğa!

Coodan murun cayamın,

Kıtaydan murun kıramın!

Buudandı ciydım

sén üçün, çorom,

bulkuşıp ölgün mén üçün, çorom!

Mén Taşkénden aldırım,

arabağa saldırım-

alma baştuu koy-çağıр,

anı ciydım sén üçün, çorom,

atışıp ölgün mén üçün çorom!’

Tañ tüñküyüp atkan soñ,

sambirekti tars koyup,

Manastap uraan çakırdı!

Kañkay tolğon көр Kalmak

tüyüp көтүрүп çaptı déyt!

"Kalabalık yerlerden seçip aldım,

yiğitlerim,

sizleri, kıymetli seçkinlerim,

yiğitlerim,

halkı çok yerlerden seçip aldım,

yiğitlerim,

sizleri, kıymetli seçkinlerim,

yiğitlerim,

hepiniz birsiniz erlerim, yiğitlerim,

hepiniz kuvvette birsiniz, yiğitlerim,

erkenden kalkın, hep siz,

horoz sesi çınlayınca,

çayır kuşu cıvıldaınca

o zaman topları atın.

Manas nidasıyla haykırın,

atlarınızı sürün,

Alaş'tan gelen bıçaklarınızı,

alıp hep şakırdatın,

Coloy'un halkını kiralım biz!

Coloy'un halkını yenince biz,

büyük kızı Uluu-bike'yi

silah ustamıza aliverelim!

Sözümüz yalan çıkmasin!

Sözümüzde yalancı çıkmayalım!

Küçük kızı Kişmiş'i de

ustanın oğluna alalım!

Sözümüz yalan çıkmasin!

Bize fena bakmasın o!"

Sabah erkenden kalktılar,

Er Manas da dedi ki:

Zırh yığdırdım, sizin için, yiğitlerim,

vuruşup ölün benim için, yiğitlerim!

Kılıç yığdırdım sizin için, yiğitlerim,

dövüşün benim için, yiğitlerim!

Ay balta yığdırdım sizin için, yiğitlerim

çarşıp ölün benim için, yiğitlerim!

Buradan kaçmak isteyenlerin

başını ölüme verirler,

malını çapula verirler!

Düşmanın burnunu ezerim,

Çinlinin burnunu kırarım ben!

Yarış atları topladım

sizin için, yiğitlerim,

koşuda ölün benim için, yiğitlerim,

onları Taşkent'ten aldardım,

arabalara bindirdim,

elma başlı keskin bıçaklar

yığdırdım hep sizin için, yiğitlerim,

atışıp benim için ölün, yiğitlerim!

Tan yeri ağırıp, gün doğarken

toplari attılar onlar,

Manas nidasıyla haykırdılar,

kaynaşan Kalmuk yığınını

saldırıp yere vurdular!

Аңгычал кысы Ак-сайкал
кашаны көп берип,
карсылдашып урушту!

Жолойдун улуу кысы Улуу-бике

2170 кармап алдың, Эр Манас,
устага бөтөн чыгарды:
кичи кысы Кишмишти
кармап алып Алмамбет,
уулуна бөтөн чыгарды.

2175 Эмди кайта чапкан соң,
кошуна келип

түшкөн соң,
үйгө барды Эр Манас.
'Намысым мында бүттү!' деп,
Манас үйгө келди дейт.

2180 Барыңгы төшөк басты дейт,
чымындыкты курдуруп,
кан баласы Каныкей
бүлкүлдөктөн тартты дейт,
тамаша кылып жатты дейт.

2185 Эртен туруп бакырат,
шолок уста дарканды
Батыр Манас чакырат.
Чакырганда, не дейди?
'Олжонду беремин!' дейт,

2190 Улуу кысы Улуу-бике
Жолойдун кысы турбайбы?
Устага берди токолго.
Кичи кысы Кишмишти
уулуна кармап берди дейт.

2195 'Кылык кылып берди!' деп,
алтымыш ала жылкыны
айдатып берди устага.

Aңгыçal kısı Ak-saykal
kayaşanı köp bérip,
karsıldeşip uruştu!
Coloydun uluu kısı Uluu-biké
karmaп aldın, Ér Manas,
ustağa bötön çıғardı:
kiçi kısı Kişmişti
karmaп alıp Almambét,
uuluna bötön çıғardı.
Émdi kayta çapkan soñ,
koşuna kélip

tüşkөн soñ,
üygө bardı Ér Manas.
'Namısım mında бүттү!' dép,
Manas üygө keldi déyt.
Bariңgi tüşök bastı déyt,
çımındıktı kurdurup,
kan balası Kanıkéy
bülküldөktөн tarttı déyt,
tamaşa kılıp cattı déyt.
Érten turup bakırat,
şolok usta darkandı
Batır Manas çakırat.
Çakırғанда, né déydi?
'Olcoñdu béremин!' déyt,
Uluu kısı Uluu-biké
Coloydun kısı turbaybı?
Ustağa bérди tokolgo.
Kiçi kısı Kişmişti
uuluna karmaп bérди déyt.
'Kılık kılıp bérди!' dép,
altımış ala cılkını
aydatıp bérди ustağa.

Angıçal kızı Ak-saykal
karşı koyup
şakırdayan silahla vuruştı!
Coloy'un büyük kızı Uluu-bike'yi
yakalayıp aldın, Er Manas,
ustaya hediye vermek için.
Küçük kızı Kişmiş'i de
yakalayıp aldın sen Almambet,
oğluna hediye vermek için.
Şimdi bu cenkten döndükten sonra,
konakladığı keçeden evine
vardıktan sonra,
evine döndü Er Manas.
"Namusum burada temizlendi!" dedi.
Evine geldi Er Manas.
Döşegine uzandı.
Cibinliği kurdurdu,
han kızı Kanıkey'i
yumuşak etinden tuttu.
Temaşa edip durdu.
Erken kalkıp bağırarak,
sanatkar ustayı çağırdı,
Bahadır Manas çağırdı.
Çağırınca, neler dedi?
"Ganimetini vereyim,
Coloy'un büyük kızı
Uluu-bike değil midir?
Ustaya onu ikinci zevce verdi.
Küçük kızı Kişmiş'i de
tutup oğluna verdi.
Çok hizmetleri dokundu diye
altmış alaca atı da
götürüp ustaya verdi.

Kökötöy'ün cenaze yemeği / Kökötöydün aşı / Көкөтөйдүн ашы

KÖZKAMAN

- 1 Жакыптын уулу Кан Манас,
кабылан тууган Эр Манас
үч катын алган экен-
Кайып-кандын Кара-бөрүк
- 5 карматып алды таладан.
Şooruk кысы Акылай
чакырып алды үйүнөн,
Аталыктын ак дөлөт!
Өзү келип тийгенде,
- 10 кан баласы Каныкей
алтымыш атан айдаткан,
аракы балын байлаткан,
желмаяңга той жүктөп,
малы-минен алыптыр.
- 15 Кан атасы Жакып-бай
эмди отко кыдырып
баланы сынап олтурат,
баланы сынап нени айтат?
‘Тиги олтурган баламдын
- 20 эр таалайы жок экен,
эл таалайы жок экен,
мандайында багы жок-
баксыс балам турбайбы?
Тиги олтурган баламдын
- 25 таңдайында мөрү бар,
как тилинде сөлү бар-
каргышчы балам турбайбы?
Тиги олтурган баламдын
эр таалайы бар экен,
- 30 эл таалайы бар экен,
мандайында багы бар-
бактуу балам турбайбы?
Ак сөк кандын баласы
жакшы адам турбайбы?
- 35 Кылган ишин оңдурган,
кыйматтуу бала турбайбы?
Ак сөк кандын баласы
ак дөлөт тууган бала экен!’
Кан атасы Жакып-бай
- 40 жактырды кан баласы Каныкей,
Ак-куланын үстүндө
угуп турган Эр Манас.
Кайра тартып алган соң,
кары атаны бакырат,
- 45 кабылан тууган Эр Манас

Cakıptın uulu Kan Manas,
kabılan tuuğan Ėr Manas
üç katın alğan éken-
Kayıp-kandın Kara-börük
karmatıp aldı taladan.
Şooruk kısı Akılay
çakırıp aldı üyünön,
Atalıktın ak dölöt!
Özü kélip tiygende,
kan balası Kanıkéy
altmış atan aydatkan,
araki balın baylatkan,
célmayańga toy cüktöp,
malı-minen alıptır.
Kan atası Cakıp-bay
émdi otko kıdırıp
balanı sinap olтурat,
balanı sinap néni aytat?
‘Tigi olтурған баламдын
ér taalayı çok éken,
él taalayı çok éken,
mańdayında bağı çok-
baksıs balam turbaybı?
Tigi olтурған баламдын
tańdayında mörü bar,
kak tilinde sölü bar-
karğışçı balam turbaybı?
Tigi olтурған баламдын
ér taalayı bar éken,
él taalayı bar éken,
mańdayında bağı bar-
baktuu balam turbaybı?
Ak sök kandın balası
cakşı adam turbaybı?
Kılğan işin ońdurğan,
kıymattuu bala turbaybı?
Ak sök kandın balası
ak dölöt tuuğan bala éken!’
Kан atası Cakıp-bay
caktırdı кан balası Kanıkéy,
Ak-kulanın üstündö
uğup turğan Ėr Manas.
Kayra tartıp alğan soń,
karı atanı bakırat,
kabılan tuuğan Ėr Manas

Cakıp'ın oğlu Han Manas
kaplan doğan Er Manas
üç kadın almıştı:
Kayıp Han'ın kızı Kara-börük'ü
yakalatıp almıştı ovadan!
Şooruk'un kızı Akılay'ı
çağırtıp almıştı evinden,
ak servet Atalık'ı!
Kendisi geldiğinde
han kızı Kanıkey,
altmış deve getirmişti.
O da balla, rakı ile,
düğüne başka ne lazımsa,
vererek kızı almıştı.
Han babası Cakıp-bay
ocak başında düşünürken
gelinleri sınıyordu.
Sınarken o ne diyordu?
"Şurada oturan kızımın,
erlik talihi yoktur hiç,
il talihi de yoktur hiç,
alnında bahtı yoktur.
Bahtsız bir kız değil mi bu?
Ötede oturan kızımın
alnında mührü var,
dilinde siğili var,
belalı bir kız değil mi bu?
Ötede oturan kızımın,
bak, erlik talihi var,
onda il talihi var,
alnında bahtı var,
bahtlı bir kız değil mi bu?
Gerçek hanın kızı
güzel bir insan değil mi bu?
Gördüğü her iş mükemmel,
benim kıymetli kızım değil mi bu?
Gerçek hanın kızı o.
Ak devletten doğan çocuğum!
Han babası Cakıp-bay
han kızı Kanıkey'i beğendi.
Ak-kula atın üstündeki
Er Manas işitti bu sözleri.
Sonra geriye dönerek,
yaşlı babasına seslendi,
Kaplan doğan Er Manas

- кырк чоросун чакырат:
 'Кайып-кандын Кара-бөрүк
 карматып алдым таладан,
 50 Шоорук кысы Акылай
 чакыртып алдым үйүнөн-
 кан атеке Жакып-кан
 Каныкейни мактайт!' дейт.
 'Эртең-минен сен турсаң,
 эр чоролор, кырк жигит,
 55 бетиң-колун сен жуусаң,
 чоролор, Каныкейге баралы,
 кысматы болсо көрөлү,
 ыскаты болсо билели!
 Көңүлүмө жакпаса,
 60 кан атекем Жакып-бай
 калпычы кылып кайталы!'
 Эртең турду чоролор,
 буудан минип булкушуп,
 тай букадай жулкушуп,
 65 төрөгө келди чоролор.
 'Каныкейге барам!' деп,
 өркөчү бийк, мойну узун,
 жорго басык чоң кула,
 жоругу тынч Ак-кула,
 70 ак каңгы эр сырдыгаш
 Ак-кулага токутуп,
 алача көпчүк салдырып,
 алтын быштан тарттырып.
 Манас-Ак-кулага минген соң,
 75 Каныкей көстөп жүргөн соң,
 кан баласы Каныкей
 убаалы керим киши экен,
 тура калды о жерден.
 Эки кысы бар экен-
 80 чакырып алды Каныкей.
 Чычаладай сары кыс,
 чычаладай кара кыс
 чакырып алса Каныкей,
 мойундары койкойот,
 85 боготтоу салактайт,
 келеңкер чачпак бир кучак
 май соорыда чалкылдайт,
 бала куштай калкылдайт,
 балтыргандай солкулдайт.
 90 Эки кыска айтат дейт:
 'Кабыланым ай жаркын төрөм
 Эр Манас келе жатыр,
 кабыланым күн жаркын төрөм
 Кан Манас келе жатыр!-
 95 Атын тосуп алыңар!
 Бириң эшик ачыңар!
 Бириң Ак-куланы алыңар!
 Сарт байлоон' салыңар!
 Төрөмө арак-шербет аш берип

kırk çorosun çakırat:
 'Kayıp-kandın Kara-börük
 karmatıp aldım taladan,
 50 Şooruk kısı Akılay
 çakırtıp aldım üyünön-
 kan ateke Cakıp-kan
 Kanıkéyni maktayt!' déyt.
 'Érteñ-minen sên tursañ,
 ér çorolor, kırk cigit,
 55 bétin-kolun sên cuusañ,
 çorolor, Kanıkéyge baralı,
 kısmatı bolso körölü,
 ıskatı bolso bileli!
 Köñülümö cakpasa,
 kan atekem Cakıp-bay
 kalpıçı kılıp kaytalı!'
 Érteñ turdu çorolor,
 buudan minip bulkuşup,
 tay bukaday culkuşup,
 65 törögö keldi çorolor.
 'Kanıkéyge baram!' dép,
 örköçü biyk, moynu uzun,
 corğö basık çoñ kula,
 coruğu tınç Ak-kula,
 70 ak kañğı ér sırdığaş
 Ak-kulağa tokutup,
 alaça köpçük saldırap,
 altın bıştan tarttırıp.
 Manas-Ak-kulağa mingen soñ,
 Kanıkéy köstöp cürgön soñ,
 kan balası Kanıkéy
 ubaalı kırım kişi éken,
 tura kaldı o cérden.
 Éki kısı bar éken-
 çakırıp aldı Kanıkéy.
 Çıçaladay sarı kıs,
 çıçaladay kara kıs
 çakırıp alsa Kanıkéy,
 moyundarı koykoyot,
 85 boğoktou salaktayt,
 kéleñker çaçpak bir kuçak
 may soorida çalkıldayt,
 bala kuştay kalkıldayt,
 baltırğanday solkuldayt.
 90 Éki kıska aytat déyt:
 'Kabılanım, ay carkın töröm
 Ér Manas kéle catır,
 kabılanım, kün carkın töröm
 Kan Manas kéle catır!-
 Atın tosıp alıñar!
 Birin şişik açınar!
 Birin Ak-kulanı alıñar!
 Sart bayloon' salıñar!
 Törömö arak-şerbet aş bérıp

kırk yiğidine seslendi:
 "Kayıp Han'ın kızı Kara-börük'ü
 yakalattım cenk yerinde,
 Şooruk'un kızı Akılay'ı
 çağırttım aldım evinden,
 fakat babam Cakıp Han
 Kanıkey'i methediyor!
 Sabahleyin erken kalkın,
 er yiğitler, kırk yiğit,
 el yüz yıkayın da siz
 Kanıkey'e gidelim,
 hizmeti varsa görelim,
 meziyetlerini görelim!
 Gönlüme uygun gelmezse
 han babamız Cakıp-bay'ı
 yalancı bilelim biz!"
 Erkenden kalkıp yiğitler,
 yürük atlara atladılar,
 yavru boğalar gibi zıplayıp,
 efendilerinin yanına geldi yiğitler.
 Kanıkey'e varalım diye,
 sırtı yüksek, boynu uzun,
 yürük giden bu Ak-kula'ya
 dinç yürük bu Ak-kula'ya
 maden işlemeli eyerini
 Ak-kula'ya vurdurdu,
 üstüne minder koydurdu,
 sonra altın koşumu çekirtirdi.
 Manas Ak-kula'ya bindi,
 Kanıkey'e gitti.
 Han çocuğu Kanıkey
 uzak görüşlü bir insan idi.
 Oturduğu yerden kalktı.
 iki hizmetçi kızı vardı,
 onları çağırdı Kanıkey.
 Yanan odun gibi sarı kızı
 yanan odun gibi kara kızı
 çağırınca Kanıkey
 kuğu gibi boyun büküp,
 gerdanını titreterek,
 saç örgülerinin süsü bir kucak
 tombul kalçasında şıkırdar,
 yavru atmaca gibi kımıldar,
 baldıran gibi hışırda.
 Bu iki kıza dedi ki:
 "Kaplanım, ay ışığı, efendim,
 Er Manasım geliyor,
 kaplanım, gün ışığı efendim,
 Han Manasım geliyor!
 Kalkın onu bekleyin!
 Biriniz kapıyı açın!
 Biriniz Ak-kula atı alın!
 Atı Sartlar gibi bağlayın!
 Efendime tatlı aşlar verin,

- 100 таң-тамаша кылалык,
чындырмалуу көкөрдү
абдырадан алалык,
арак куйуп берелик,
чорого сарпай жабалык,
- 105 ат мингизип алалык,
бир тон кийгизип салалык!
Ыскаты болсо кылалык,
кысматына туралык!
Келди батыр Эр Манас,
- 110 эки бирдей кыстары,
бириң Ак-кула алат дейт,
бириң эшик ачат дейт.
Бирин Sart байлоон'салат дейт.
Алтын сандык абдыра
- 115 сууруп алдың аракты,
кырк чоро келип олтурду,
кырк чоро келип олтурса,
чорого бердиң аракты,
чорого берсең аракты,
- 120 чоролор ала үйгө кирет дейт.
Кан баласы Каныкей
'Чорого сарпай
жабам!' деп
ак коржунду оодырды-
кең Кашкардан алдырган,
- 125 арабага салдырган,
он экиден топчу кадаган,
мылтык огу жадаган
ак күрөкө торгой көс,
жакасы алты, жеңи жес,
- 130 алып жапты сарпайды.
Кийп алды чоролор.
Жана ак коржунду оодырат-
чүштөдөн көйнөк кийгизет,
тубардан дамбал кийгизет!
- 135 Тамашага батырат-
кең Ташкенден алдырган,
арабага салдырган,
кашка таман жеке өтүк
как бутуна кийгизет!
- 140 Барына сарпай кийген соң,
чоролор туруп куанат:
'Каныкей жакшы экен!' деп.
Кайып-кандын Кара-бөрүк
карматып алды таладан,
- 145 андан мындай жок эле!
Аталыктын ак дөлөт,
андан мындай жок эле-
Ҷооруктун кысы Акылай,
андан мындай жок эле!
- 150 Ак сөк кандын баласы
акыл артык киши эккан,
абыдан макул бала экен!

tañ-tamaşa kılalık,
çındırmaluu kökördü
abdıradan alalık,
arak kuyup bérelık,
çorogo sarpay cabalık,
at mingizip alalık,
bir ton kiygizip salalık!
Iskatı bolso kılalık,
kısmatına turalık!' Kéldi batır Ér Manas,
éki birdey kıstarı,
birin Ak-kula alat déyt,
birin éşik açat déyt.
Birin Sart bayloon' salat déyt.
Altın sandık abdıra
suurup aldın araktı,
kırk çoro kélip olturdu,
kırk çoro kélip oltursa,
çoroğó bérđin araktı,
çoroğó bérseñ araktı,
çorolor ala üygö kiret déyt.
Kan balası Kanıkéy
'Çoroğó sarpay
cabam!' dép
ak korcundu oodırdı-
kéñ Kaşkardan aldırğan,
arabağa saldırğan,
on ékiden topçu kadağan,
mıltyk oğu cadağan
ak kürökö torğoy kös,
cakası altı, cėñi cės,
alıp captı sarpaydı.
Kiyp aldı çorolor.
Cana ak korcundu oodırat-
çüştödön köynök kiygizet,
tubardan dambal kiygizet!
Tamaşağa batırat-
kéñ Taşkénden aldırğan,
arabağa saldırğan,
kaşka taman céke ötüк
kak butuna kiygizet!
Barına sarpay kiygen soñ,
çorolor turup kuanat:
'Kanıkéy cakşı éken!' dép.
Kayıp-kandın Kara-börük
karmatıp aldı taladan,
andan mınday çok éle!
Atalıktın ak dölöt,
andan mınday çok éle-
Şooruktun kısı Akılay,
andan mınday çok éle!
Ak sök kandın balası
akıl artık kişi ékkan,
abıdan makul bala éken!'

zevкли bir şenlik yapalım!
Zincirli deri tulumları
boyunlarından alalım!
Rakı doldurup verelim!
Yiğitleri giydirecek,
hep atlara bindirelim,
güzel kürkler giydirelim!
Her şeyi güzel hazırlayıp
hizmetine duralım biz!"
Derken Er Manas gelince,
kızlar denileni yaptı,
biri Ak-kula'yı aldı,
öbürü kapıyı açtı,
biri Sart usulü atı bağladı.
Altın sandıktan alıp
keskin rakıyı çıkardı.
Kırk yiğit gelip oturdu,
kırk yiğit oturunca
yiğitlere rakı verdiler,
yiğitlere rakı verince
yiğitler alaca eve girdiler.
Han çocuğu Kanıkey,
yiğitleri şenlik kıyafetiyle
donatmak için,
beyaz deri torbaları boşalttı,
ta Kaşgar'dan getirttiği,
arabalara yüklettiği,
on iki düğmeyle süslü
tüfek kurşunu işlemez,
ak çayır kuşu gözlü
yakası altın, yeni bakır kıyafetleri
alıp giydirtti.
Yiğitler bunları giyinince,
Kanıkey ak deri torbaları yine boşalttı.
İnce gömlekler giydirdi,
pamuktan gömlekler giydirdi!
Erleri hayrete düşürdü!
Ta Taşken'den getirttiği
arabalara doldurttuğu,
değerli çizmeleri
ayaklarına giydirdi.
Hepsi böyle giyinince,
yiğitler pek sevindiler:
"Kanıkey fevkaladeymiş,
Kayıp Han'ın kızı Kara-börük'ü
cenk yerinden yakalatmıştı,
o böyle şeyler vermedi!
Ak servet Atalık
bize böyle şeyler vermedi o!
Şooruk'un kızı Akılay,
hiç böyle bir şey vermedi!
Ak-kemik hanın çocuğu
çok akıllı bir insanmış,
pek güzel bir kadınmış!"